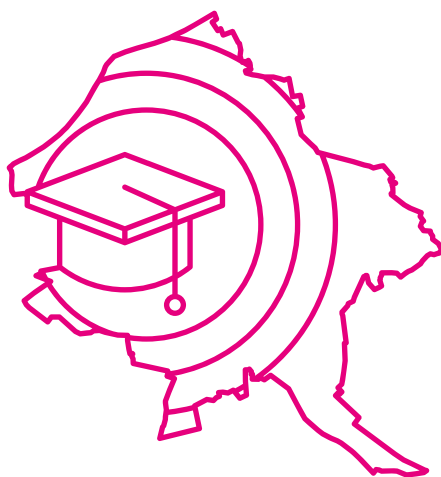

Rīgas Zināšanu jūdze (2.0)

Rīga, 2026. gada oktobris

Rīgas Zināšanu jūdze (2.0)
Rīga. Domnīca LaSER. 2026.

Redaktori: Daunis Auers, Uldis Spuriņš

Autori: Daunis Auers, Tīna Birģele, Viesturs Celmiņš,
Rūdis Freipičs, Maija Tīva Hilla, Tīna Šipkēvica, Artis Vilks

Maketu veidoja: Jekaterina Stakle

ISBN 978-9934-9374-8-4

© Domnīca LaSER. 2026.

Latvijas Stratēģijas un ekonomikas risinājumu institūta (domnīca LaSER)
mērķis ir izstrādāt un piedāvāt Latvijas politikas īstenotājiem jaunas,
inovatīvas un pierādījumos balstītas politiskās idejas.

SATURS

PRIEKŠVārds	3
KOPSAVILKUMS	5
IEVADS	6
1. VAI RĪGA IR STUDENTU PILSĒTA?	9
2. ILGAIS CEĻŠ KĀPĀS: KUR PĀRTRŪKST ZINĀTNES KOMERCIALIZĀCIJAS CEĻŠ?	17
3. MEMORANDS IR, RĪCĪBAS NAV: CEĻĀ UZ RĪGAS ZINĀŠANU JŪDZI	25
AUTORI	49

PRIEKŠVārds

Saimona Anholtas (*Simon Anholt*) 2007. gada ziņojums par Latvijas zīmolu skaidri norādīja, ka Rīga ir daudz labāk un vieglāk starptautiski popularizējama nekā visa valsts kopumā. Anholt uzsvēra, ka pilsētai ir augstāka starptautiskā atpazīstamība un pozitīvāks tēls, kas padara to par dabisku izejas punktu konkurētspējīgas Latvijas identitātes veidošanai, proti, “saglabāt Latviju un popularizēt Rīgu” (*preserve Latvia and promote Rīga*).¹

Taču politisku iemeslu dēļ Rīga nekad nav bijusi centrālā Latvijas zīmola sastāvdaļa. Bažas par reģionālo līdzsvaru un varas centralizāciju ir novērsušas uzmanību no galvaspilsētas potenciāla, atstājot neizmantotu tās spēju kalpot par valsts starptautisko vizītkarti.

Žēl, jo nekur citur Latvijā (varbūt pat Baltijas valstīs) nav tik intensīva un daudzveidīga universitāšu klastera kā *Zināšanu jūdze* Pārdaugavā. Šeit koncentrētas Latvijas Universitāte, Rīgas Tehniskā universitāte, Rīgas Stradiņa universitāte, Biznesa Augstskola Turība un Rīgas Starptautiskā ekonomikas un biznesa administrācijas augstskola (RISEBA), citas pētniecības un veselības aprūpes iestādes, kā arī vairāki zināšanu ietilpīgi vadošie Latvijas uzņēmumi, piemēram, *Latvijas valsts meži*, *Latvijas Finieris*, *Swedbank* un *Draugiem Group*, veidojot unikālu zināšanu ekosistēmu. Šī

ģeogrāfiskā tuvība rada lielu potenciālu sinerģiju starp dažādām privātām un publiskām institūcijām.

Tieši *Zināšanu jūdze* ir jāpadara par galveno fokusu Rīgas starptautiskajā pozicionēšanā. Tā ir Rīgas un visas Latvijas atšķirības zīme Baltijas un Ziemeļeiropas reģionā – intensīvs inovāciju kvartāls, kas potenciāli veicina ātrāku un jaudīgāku zināšanu pārnesi, pētniecību un ekonomisko izaugsmi.

Šī koncentrācija dotu iespēju Rīgai izcelties kā studentu un inovāciju pilsētai, ko citas reģiona galvaspilsētas nevar piedāvāt tādā pašā mērogā, un novērst negatīvo demogrāfisko lejupslīdes spirāli, ko pēdējos gados ir pieredzējušas gan Rīga, gan Latvijas augstskolas. Šāds jaunu cilvēku, pētnieku un inovatīvu ideju pieplūdums dotu pilsētai jaunu dzīvību un enerģiju. Vienlaikus tas palīdzētu Latvijas ekonomikas modeļa pārveidei, kāpinātu produktivitāti un palielinātu eksportu, radot priekšnoteikumus straujai ekonomikas izaugsmei.

Zināšanu jūdze var kļūt par dzinējspēku, kas pārveido Rīgu par nozīmīgu Ziemeļeiropas studentu pilsētu un inovāciju centru. Tās potenciāls zināšanu pārnesē starp akadēmisko vidi, klīnikām un uzņēmumiem ir milzīgs. Vajag tikai to mērķtiecīgi attīstīt.

Aigars Rostovskis
PhD, LaSER padomes
priekšsēdētājs

Daunis Auers
PhD, LaSER valdes
priekšsēdētājs

¹ Anholt, S. 2007. A Competitive Identity for Latvia: Interim Strategy Paper.

KOPSAVILKUMS

Kā Rīgai apsteigt Viļņu un Tallinu?

Starptautiski Rīga lielākā mērā nekā tuvākie kaimiņi ir atpazīstama kā studentu pilsēta. Attīstot *Zināšanu jūdzi*, Rīga varētu konkurēt arī ar Helsinkiem, Oslo, Gēteborgu un Varšavu.

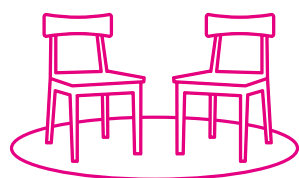
Zināšanu jūdze

Piecas universitātes, divas klīniskās slimnīcas, Latvijas Nacionālā bibliotēka un vairāki vadošie Latvijas uzņēmumi.
30 000 studentu; 4 000 zinātnieku un pētnieku.

Studentu pilsētas identitāte un saprotama pārvaldība

Studentu pilsētas identitātei jāķļūst par neatņemamu Rīgas valstspilsētas pašvaldības ilgtermiņa attīstības stratēģijas sastāvdaļu. Savukārt *Zināšanu jūdze* jāattīsta, balstoties uz kopēju vīziju, institucionalizējot pārvaldības procesu, kurā iesaistīta pašvaldība, universitātes un privātais sektors.

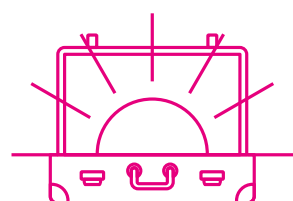
Studentu saliedēšana *Zināšanu jūdzes* iedzīvināšanai

Lai *Zināšanu jūdzes* konceptam piešķirtu jaunu spar, jārada platformas, kur augt un uzplaukt *Zināšanu jūdzes* patroniem. Piemēram, universitāšu studentu pašpārvaldes varētu veidot vienotu organizāciju (*Studentu māju*) ar kopēju budžetu, regulāru aktivitāšu programmu, tai skaitā, iespējams, *Zināšanu jūdzes* teritorijā organizēt kādu *enkurveida* pasākumu.

Mājokļi studentiem

Lai palielinātu un diversificētu studentu mājokļu fondu, pašvaldība varētu veicināt tukšo un neizmantoto dzīvojamo ēku pielāgošanu un pārbūvi studentu vajadzībām.

Zināšanu komercializācija

Konsekvents Ekonomikas ministrijas un Izglītības un zinātnes ministrijas kopīgi pārvaldīts inovāciju komercializācijas atbalsta portfelis, kuru ieguldot, tiek nodrošināta atbalsta programmu pēctecība, tiek sekots līdzi ideju un tehnoloģiju komercializācijas potenciālam, un augstāks potenciāls tiek attiecīgi arī atalgots.

IEVADS

Daunis Auers

Pēdējo trīsdesmit gadu laikā Rīga ir pakāpeniski zaudējusi savu lielākās un nozīmīgākās metropoles pozīciju Baltijas valstīs. Vispirms Tallina apsteidza Rīgu un kļuva par bagātāko pilsētu reģionā pēc IKP uz vienu iedzīvotāju. Tad Viļņa apsteidza Tallinu (un Rīgu) ne tikai ekonomiskajos rādītājos, bet 2025. gadā kļūstot arī par lielāko pilsētu Baltijas valstīs iedzīvotāju skaita ziņā. *Eurostat* dati rāda, ka Rīga pašlaik ir nabadzīgākā galvaspilsēta Eiropas Savienībā.¹

Citi indeksi apstiprina šo lejupslīdi. Piemēram, *Oxford Economics* 2026. gada Globālo pilsētu indeksā Rīgai atvēlēta 351. vieta no 1 000 vērtētajām pilsētām (Viļņa ieņēma 264., bet Tallina – 207. vietu). Rīgas salīdzinoši vājo rezultātu visvairāk ietekmē pieticīgie ekonomikas un cilvēkkapitāla rādītāji.² *Mercer* 2023. gada Pilsētu dzīves kvalitātes indeksā Rīga ierindota 93. vietā. Indeksā iekļauta 241 pilsēta, un Viļņa tajā bija 87., bet Tallina – 91. vietā.³ Eiropas Komisijas veikta aptauja liecina, ka 80% Rīgas iedzīvotāju ir apmierināti ar dzīvi savā pilsētā, Eiropā vidējais apmierinātības rādītājs ir 87%, savukārt gan Tallinā (91%), gan Viļņā (92%) rezultāti ir vēl labāki.⁴

Tiek piedāvāti daudz un dažādi skaidrojumi Rīgas salīdzinošajam kritumam. Daži novērotāji norāda, ka Viļņai ir lielāka pašvaldības teritorija (401 km²) salīdzinājumā ar Rīgu (304 km²), līdz ar to pilsētas teritorijā ir iekļauta lielāka daļa piepilsētu, kamēr Rīgas priekšpilsētas, piemēram, Mārupe un Ādaži, ir atsevišķas pašvaldības. Citiem vārdiem sakot, dati nav pilnībā salīdzināmi. Pastāv arī viedoklis, ka strauji augušas Viļņas nozīmīgākās ekonomikas nozares – IKT, *fintech* un profesionālie pakalpojumi, kamēr Rīgā tranzīta un starptautisko finanšu nozares pēdējā desmitgadē ir ievērojami sarukušas. Vēl citi eksperti apgalvo, ka vairākas Lietuvas valdī-

bas viena pēc otras konsekvēnti strādājušas, lai palielinātu Viļņas starptautisko konkurētspēju, kamēr Latvijas līderi koncentrējuši savu enerģiju (un ES līdzekļus) Latvijas reģionālo pilsētu attīstībai.

Neatkarīgi no iemesliem nav šaubu, ka bezspēcīga Rīga ir katastrofāla Latvijas ekonomikas attīstībai un valsts globālajai konkurētspējai.

Plaukstošas pilsētas veicina izaugsmi, jo blīvums rosina inovācijas. Pilsētas apvieno talantus, kapitālu un infrastruktūru kompaktā teritorijā, būtiski samazinot darījumu izmaksas (*transaction costs*) un, iespējams, pats svarīgākais – paātrinot ideju apmaiņu. Tas rada *Mateja efektu* pilsētas attīstībā – uzkrājošu ciklu, kurā sākotnējās priekšrocības nodrošina turpmākus panākumus.⁵ Izmantojot šo analogiju, piecas Latvijas universitātes Daugavas kreisajā krastā potenciāli rada infrastruktūras priekšrocības Rīgai, kas savukārt piesaista arvien vairāk vietējo un starptautisko (diasporas, Eiropas un trešo valstu) studentu. Šis talantu pieplūdums varētu veicināt vietējo ekonomisko izaugsmi un inovācijas, kā arī stimulēt turpmāku ekonomisko aktivitāti – piemēram, nekustamā īpašuma attīstītāji varētu būvēt modernus studentu mājokļus un dzīvīgus sociālos centrus, padarot Daugavas kreiso krastu vēl pievilcīgāku.⁶

Savukārt, ja uz Rīgu skatāmies kā uz pilsētu, kas atrodas Eiropas perifērijā ar sarūkošu darbaspēka bāzi un vāju mobilitātes infrastruktūru, būs grūti piesaistīt augstvērtīgas investīcijas, attīstīt jaunas un jau esošas industrijas.

Virspusēji starptautiskajiem investoriem Rīga var šķist sliktā izvēle. Tomēr pilsētai ir unikāla stratēģiska vērtība – *Zināšanu jūdze*.

1 Eurostat. 2026. Gross domestic product (GDP) at current market prices by NUTS 3 region. https://doi.org/10.2908/nama_10r_3gdp

2 Oxford Economics. 2026. 2026 Global Cities Index. <https://www.oxfordeconomics.com/global-cities-index/>

3 Mercer. 2023. Quality of Living City Ranking 2023. <https://www.mercer.com/en-au/insights/total-rewards/talent-mobility-insights/quality-of-living-city-ranking/>

4 European Commission. 2023. Report on the quality of life in European cities, 2023. <https://doi.org/10.2776/830208>

5 *Mateja efekts* rodas, kad indivīdi, grupas vai institūcijas ar sākotnējām priekšrocībām (piemēram, naudu vai statusu), laika gaitā uzkrāj vēl vairāk priekšrocību.

6 Piemēram, ASV bāzētais nekustamā īpašuma attīstītājs *CIC* (*cic.com*) fokusējas uz investīcijām inovāciju kvartālos. Tas ir uzbūvējis vienu kvartālu Varšavā (*CIC Innovation Campus*) un pētījis līdzīga projekta attīstības iespējas Rīgā.

Šis piecu valsts un privāto augstskolu kopums, kas apvienots Daugavas kreisajā krastā, ietver 30 000 studentu, 4 000 zinātnieku un pētnieku. Turpat blakus atrodas divas klīniskās slimnīcas, Latvijas Nacionālā bibliotēka un vairāki vadošie Latvijas uzņēmumi, un tas viss koncentrējies tikai dažu kvadrātkilometru teritorijā Rīgas centrā. Aptuveni pirms desmit gadiem šim klasterim tika dots nosaukums *Zināšanu jūdze*. Dažus gadus vēlāk Rīgas pašvaldība izveidoja īpašu autobusu maršrutu, kas savieno trīs no piecām universitātēm.

Bet tas arī viss. Nav veikti citi koordinēti pasākumi, lai attīstītu šo vērtīgo Rīgas daļu.

Zināšanu jūdzei pat nav savas mājaslapas!

Šis neeksistējošais publiskais profils palīdz izskaidrot, kāpēc *Zināšanu jūdzes* koncepts nekad nav patiesi iesakņojies Latvijas sabiedrības apziņā – pat ne studentu, pētnieku vai uzņēmēju prātos, kas dzīvo šajā Rīgas daļā. Ne Rīgas pašvaldība, ne universitātes, ne valdība, ne vietējie aktīvisti nav uzņēmušies vadību *Zināšanu jūdzes* popularizēšanā. Rezultātā tā ir palikusi bez virziena.

Problemātisks varētu būt arī nosaukums. Kā šajā ziņojumā norāda Tīna Šipkēvica – Amsterdamā arī ir zināšanu jūdze, taču tur tā burtiski ir taisna līnija vienas ielas garumā. Savukārt Rīgas *Zināšanu jūdze* patiesībā aizņem vairākus pilsētas kvartālus. Tātad varbūt šai pilsētas daļai nepieciešama zīmola maiņa? Citi populāri un saprotamāki nosaukumi šādiem rajoniem Eiropā un Ziemeļamerikā ir inovāciju rajoni vai zināšanu kvartāli. Noteikti ir vērts apsvērt, vai zīmola maiņa ir tā vērtā.

Šī ziņojuma mērķis ir atjaunot Rīgas *Zināšanu jūdzes* konceptu. Es stingri ticu, ka šis pilsētas pudurs varētu mainīt Rīgas salīdzinošo lejupslīdi un galu galā atgriezt to Baltijas galvaspilsētu reitinga augšgalā.

Patiesi, pastāv pilsētu reitings, kurā Rīga pārspēj kaimeiņus – ietekmīgais QS labāko studentu pilsētu rangs. Rīga tajā ieņem 105. vietu (no 150 vērtētajām pilsētām), Viļņa – 114. un Tallina – 129. vietu.⁷ Un tas ir panākts bez jebkādām mērķtiecīgām pūlēm attīstīt Rīgu kā studentu pilsētu no valsts un pašvaldību puses, universitātēm (kas saprotamu iemeslu dēļ mēdz koncentrēties uz savu teritoriju attīstību), vietējiem aktīvistiem vai uzņēmumiem. Plaukstošā *Zināšanu jūdze* varētu pacelt Rīgu tuvu reitinga augšgalam.

Pirmā ziņojuma sadaļa apraksta, cik lielā mērā Rīga var tikt uzskatīta par studentu pilsētu. Otrā sadaļa koncentrējas uz to, kā Latvijā un tieši Rīgā šobrīd tiek īstenota viena no inovāciju klasteru galvenajām priekšrocībām – zināšanu, ideju un nerakstītās ekspertīzes aprīte, īpašu vērību pievēršot zinātnes komercializācijai, proti, zināšanu vai tehnoloģiju pārveidošanai tirgū pieprasītās un konkurētspējīgās precēs un pakalpojumos. Visbeidzot noslēdzošā sadaļa pievēršas Rīgas *Zināšanu jūdzei* – tās pašreizējam stāvoklim un izaugsmes potenciālam. Ieteikumi par pārvaldību ir īpaši svarīgi tiem, kas vēlas redzēt *Zināšanu jūdzi* un līdz ar to arī Rīgu plaukstošu.

Kāds varētu izskatīties šis Rīgas nākotnes rajons? Tīnas Šipkēvicas sagatavotā *Vīzija 2040* iezīmē dažus aspektus.

Vīzija 2040

2040. gadā **Rīga ir Baltijas zināšanu un inovāciju centrs**. Rīga ir zināma kā studentu pilsēta, kurā ir izmantots universitāšu koncentrācijas potenciāls, un to ģeogrāfiskais tuvums ir ticis transformēts sociālā un kultūras tuvumā, kā arī ekonomiskos ieguvumos. Studenti jūtas kā daļa no studentu pilsētas, viņi iesaistās *Zināšanu jūdzes* attīstības plānošanā un ikdienā izmanto studentu priekšrocības – atlaides pakalpojumiem un sabiedriskajam transportam, koprades telpas, inovāciju māju u. c.

Pēc lekcijām **studenti vēlas palikt universitātes telpās mācīties un pēc tam pavadīt brīvo laiku, izmantojot Pārdaugavā koncentrētos pakalpojumus**. Darbadienas vakarā, staigājot pa Pārdaugavu, jūtama dzīvīga pilsētvide: studenti sēž parkos un kafējnīcās, runājas, kopīgi mācās, atpūšas. Turpat Uzvaras parkā norisinās vienotās studentu pašpārvaldes rīkotais *Run Club* jeb skriešanas klubiņš. Šajās pašās kafējnīcās, restorānos un bāros pulcējas arī zinātnieki, jauni un inovatīvi uzņēmēji, kā arī vienkārši garāmgājēji.

Studiju process ir interesants un sniedz studentiem dažādas iespējas personalizēt savu studiju pieredzi. Studenti var izvēlēties brīvās izvēles kursu apgūt ikvienā Pārdaugavas universitātē. **Mērķtiecīgi veido-**

7 QS. 21.07.2026. QS Best Student Cities 2027. <https://www.topuniversities.com/city-rankings>

tas programmas, kas savieno studentus un uzņēmējus, rada interesantas prakses iespējas. Studenti ir un jūtas kā daļa no vienotas ekosistēmas. Pēc absolvēšanas studentiem ir iespējas palikt Rīgā strādāt modernos un perspektīvos uzņēmumos, vai arī studēt doktorantūrā, izstrādājot disertācijas uzņēmumu vajadzībām.

Vairāki Zināšanu jūdzes universitātēs un pētniecības institūtos aizsākušies projekti ir pārtapuši jaunuzņēmumos. Daļai Zināšanu jūdzes studentu no Latvijas, Lietuvas, Igaunijas un citām pasaules valstīm tieši Rīgā esošā jaunuzņēmumu ekosistēma un iespēja pētniecības idejas ātri, bez liekas birokrātijas transformēt reālos uzņēmumos ir viens no galvenajiem iemesliem, kāpēc viņi ir devuši priekšroku studijām un dzīvei Rīgā.

Zināšanu jūdzei ir izstrādāts zīmols – tai ir savs nosaukums, logo, mājaslapa, misija un vīzija. Tai ir **institucionalizēta pārvaldība, kurā iesaistīta pašvaldība, universitātes un privātais sektors** un kura labi funkcionē, neskatoties uz to, kurš politiskais spēks konkrētajā brīdī ir pie varas Rīgā, valdībā vai kādā no ministrijām. Darbības pamatā ir Zināšanu jūdzes vīzija, kurā ir definēti kopīgi sadarbības un attīstības mērķi visām Pārdaugavā bāzētajām augstskolām – RSU, RTU, LU, RISEBA un BA Turība.

Vīzijai ir pakārtots Zināšanu jūdzes finansēšanas un investīciju plāns. Koordinators vada sadarbības platformu, kur regulāri satiekas universitāšu pārstāvji, iesaistīto uzņēmumu pārstāvji un pašvaldības un valdības pārstāvji, organizēti strādājot pie uzstādītajiem mērķiem un iesaistīto pušu atbildībām, pieņemot lēmumus, veicinot Zināšanu jūdzes atpazīstamību. Zināšanu jūdzes attīstības vienībā pēc nepieciešamības tiek iesaistīti arī eksperti, politiķi, studenti un vietējā kopiena. Zināšanu jūdzes attīstības progress tiek regulāri mērīts, izmantojot noteiktus kritērijus, koordinators reizi gadā sagatavo publisku Zināšanu jūdzes progresu pārskatu.

Students Zināšanu jūdzē ir īpaši nozīmīgs spēlētājs, jo vienlaikus ir izglītības procesa dalībnieks, pilsētvides lietotājs, potenciālais darbinieks, pētnieks, uzņēmējs un ilgtermiņā arī potenciālais Rīgas iedzīvotājs. Tādēļ **Zināšanu jūdze fokusējas uz studenta pieredzes uzlabošanu.** Tas iekļauj gan kvalitatīvas studijas, gan patīkamu mācību vidi, gan dzīvīgu pilsētvidi ar brīvā laika pavadīšanas iespējām, gan darba iespējas. Līdz ar to ieguvēji ir plašāks ieinteresēto pušu loks. Rīga ir ieguvusi pastāvīgu studentu plūsmu, jaunu dzīvīgu rajonu, plaukstošu pētniecisko nozari, darbaspēku (gan studentu darbiem, gan vēlāk – speciālistus), jaunus inovatīvus uzņēmumus. **Pilsētas centra iedzīvotāju skaits pieaug.**

1. VAI RĪGA IR STUDENTU PILSĒTA?

Viesturs Celmiņš, Tina Birģele un Maija Tiva Hilla

Augstākā izglītība ir Rīgas pakalpojumu ekonomikas balsts, un ārvalstu studentu katru gadu pilsētas ekonomikai sniedz aptuveni 385 milj. EUR tiešajos un netiešajos maksājumos.¹ Rīgas kā studentu pilsētas pozicionējums ceļ pilsētas starptautisko konkurētspēju, rada priekšnoteikumus augstvērtīgu cilvēkresursu piesaistei, kā arī veido vitālas pilsētas tēlu un atpazīstamību reģionā. Studentu ikdienas izdevumi stimulē vietējo ekonomiku, īpaši īres un pakalpojumu sektorā. Viens ārvalstu students studiju gada laikā par studiju maksu, mājokli un dzīvošanas izdevumiem vidēji iztērē 15 780 EUR.²

Rīgā studē vairāk nekā 54 000 jeb 70% no visiem Latvijas studentiem; gandrīz desmitā daļa Rīgas iedzīvotāju ir studējošie.³ Šī resursu koncentrācija īpaši raksturo tuvējo Pārdaugavu, kur aptuveni 3 km² teritorijā atrodas *Zināšanu jūdze* – Latvijas Universitāte (LU), Rīgas Tehniskā universitāte (RTU), Rīgas Stradiņa universitāte (RSU), Biznesa augstskola Turība un RISEBA studiju kompleksi. *Zināšanu jūdzē* studē gandrīz 30 000 studentu⁴ – vairāk nekā puse no Rīgas studentiem un aptuveni 40% no visiem Latvijas studējošajiem. Ja Rīgā vidēji ir ap 200 studentiem uz 1 km², tad *Zināšanu jūdzes* teritorijā studentu blīvums sasniedz ap 7 500 studentu uz 1 km² – 38 reizes vairāk.⁵ Turklāt aptuveni trešdaļa no tiem ir ārvalstu studenti, kuru skaits kopš 2016. gada ir būtiski pieaudzis, padarot **Rīgu par skaitliski lielāko studentu pilsētu Baltijā.**

Šī ziņojuma sadaļa ir cieši saistīta ar pārējām, kas pastiprinātu uzmanību pievērš zinātnes komercializācijas ceļam, universitāšu sadarbības potenciālam ar citām publiskām institūcijām un privāto sektoru, kā

arī pārvaldības aspektiem. *Zināšanu jūdze* atrodas Latvijas vadošās universitātes un augstskolas, bet to ģeogrāfiskais tuvums šobrīd vēl nav radījis cilvēku, zināšanu, inovāciju, projektu un publisko pakalpojumu apriti. Neskatoties uz spēcīgu augstskolu un resursu koncentrāciju, tuvumā trūkst piemērotu pakalpojumu nodrošinājuma, bet augstskolu sadarbībā netiek izmantoti efektīvi instrumenti, kas nodrošinātu optimālu to pārvaldībā esošo resursu pielietojumu – galvenokārt uzmanība tiek pievērsta ikdienas pakalpojumu nepārtrauktībai, sasniedzamībai un uzlabošanai.

2024. gada vasarā *Zināšanu jūdzes* lielākās universitātes un Rīgas valstspilsētas pašvaldība noslēdza memorandu par sadarbību, lai attīstītu Rīgu kā zināšanu un inovāciju pilsētu, veicinātu ārvalstu studentu piesaisti un nodrošinātu areāla attīstību, tomēr līdz šim studentu un augstākās izglītības ekosistēma nav sistemātiski integrēta pilsētas rīcībpolitikā.⁶ Lai spēcīnātu šī aktīva lomu pilsētas attīstībā un investīciju piesaistē, autori aplūko trīs pilsētas pārziņā esošos sociālo pakalpojumu virzienus: mājoklis, mobilitāte, publiskā ārtelpa.

Pašvaldības īstenotie pasākumi studentu dzīves kvalitātes uzlabošanai netieši ir saistīti arī ar investīciju piesaisti un, plašāk skatoties, straujāku ekonomikas izaugsmi. Studenti ir viena no pirmajām iedzīvotāju grupām, kas ikdienā sastopas un vērtē pilsētas dzīves vidi. Ņemot vērā, ka Rīgas kā pakalpojumu ekonomikas tālāka izaugsme balstās uz darbaspēka pieejamību zināšanu ietilpīgās pakalpojumu nozarēs, investīcijas sociālajos pakalpojumos un dzīves kvalitātē studentiem ir daļa no pilsētas konkurētspējas attīstības politikas.⁷

1 LaSER. 2025. Ārvalstu studenti Latvijā: izaugsmes avots? <https://domnicalaser.lv/arvalstu-studenti-latvija-izaugsmes-avots/>

2 *Ibid.*

3 CSP dati par iedzīvotāju skaitu Rīgā uz 2025. gada sākumu, autoru aprēķini.

4 Pēc LU Rakstu mājas atvēršanas 2027. gada pavasarī studentu skaits kļūs vēl lielāks – ap 32 000.

5 LaSER. 2024. Rīgas metropole 2040: pārvaldāma, dzīvojama, inovatīva. <https://domnicalaser.lv/rigas-metropole-2040/>

6 Rīgas valstspilsētas pašvaldība. 27.06.2024. Rīgas dome un universitātes vienojas mērķtiecīgi strādāt "Zināšanu jūdzes" attīstīšanai un studentu piesaistei. <https://www.riga.lv/lv/jaunums/rigas-dome-un-universitates-vienojas-merktiecigi-stradat-zinasanu-judzes-attistisanai-un-studentu-piesaistei>

7 Krasnopjorovs, O. 12.06.2026. Rīgas konkurētspēja Baltijas metropoļu mērogā. <https://www.makroekonomika.lv/prezentacijas/olega-krasnopjorova-prezentacija-rigas-uznemeju-foruma>

Liela daļa kritēriju, kas ietekmē studiju vietas izvēli^{8,9} – studiju programmas kvalitāte, reputācija, studentu īpatsvars kopējā studentu skaitā, studiju maksa un citi – pamatā ir augstskolu pārziņā. Taču studentu aptaujas, kā arī augstskolu un pilsētu reitingi norāda, ka studenti arvien lielāku uzmanību pievērš arī pilsētas nodrošināto sociālo pakalpojumu kvalitātei un dzīves videi.^{10,11} Tādējādi pilsētas, konkurējot par talantiem, sacenšas, izmantojot ne vien studiju kvalitāti, bet arī pilsētas tēlu, atpazīstamību un nodrošināto pakalpojumu klāstu.

Arī augstskolas, kuras atrodas lielo pilsētu centros, paredz un sagaida, ka būtiska daļa no studējošo ikdienas pieredzes – mājoklis, pārvietošanās, publiskā ārtelpa, sporta un izklaides infrastruktūra, saziņa ar publiskajām institūcijām – būs saistīta ar pilsētu, un to

veidos nevis augstskolas, bet plašāks pilsētā darbojošos publisko un privāto spēlētāju klāsts.

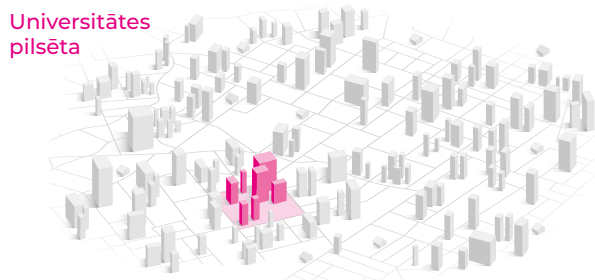
Kopumā uz **studentu pilsētu attīstību un studentiem nepieciešamo pakalpojumu nodrošināšanu** var skatīties divējādi – ir **universitātes, kas pašas par sevi ir pilsētas** (*campus as a city*), un ir **universitātes, kas atrodas pilsētā** (*city as a campus*).

Pirmajā gadījumā tas ir modelis “**universitātes pilsēta**”, kur lielākā daļa ar studijām un ikdienas dzīvi saistīto funkciju – studijas, mājoklis, ēdināšana, sports, veselības aprūpe, brīvā laika infrastruktūra – ir koncentrētas un tiek nodrošinātas vienā skaidri norobežotā universitātes teritorijā, savukārt ārpus šīs teritorijas esošā pilsēta studentu ikdienas maršrutos ieņem pakārtotu lomu.¹²

1.1. attēls

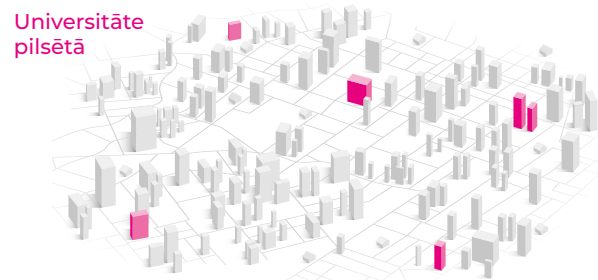
Universitātes pilsēta un universitāte pilsētā

Avots: Autoru konceptuāls redzējums

Savukārt otrajā gadījumā tas ir modelis “**universitāte pilsētā**”, kur augstskola prioritāri nodrošina studiju vidi, bet mājokli, transportu, veselības aprūpi un citus pakalpojumus studenti patērē pilsētā. Šajā modelī studentu pieredzi daudz tiešāk nosaka pilsētas mājokļu klāsts, pieejamība, mobilitātes politika, publiskās ārtelpas kvalitāte un privāto pakalpojumu piedāvājums.

Ziņojuma tapšanas gaitā veiktā izpēte un intervijas rāda, ka Rīgā, it īpaši *Zināšanu jūdzes* teritorijā, augstskolas mājokļus nodrošina tikai nelielai studentu daļai, un augstskolu attīstības plāni liecina, ka šī tendence saglabāsies arī nākotnē. Tātad lielākā daļa studentu dzīvo un pavadāmā nākotnē turpinās dzīvot dažādās Rīgas apkaimēs, ikdienā regulāri pārvietojoties pilsētas sabiedriskajā transportā.

Rīga un tajā esošā augstākās izglītības un studentu ekosistēma atbilst modelim “**universitāte pilsētā**”. Sociālo pakalpojumu nodrošinājums un dalījums starp pilsētu un augstākās izglītības un studentu ekosistēmu nav veidots mērķtiecīgi, bet drīzāk attīstījies pakāpeniskā procesā, piemēram, augstskolām samazinot iesaisti studentu dzīvesvietas organizēšanā.

Lai ilustrētu Rīgas kā studentu pilsētas attīstību un saprastu, kā to pilnveidot, aplūkosim trīs sociālo pakalpojumu jomas – mājoklis, transports un publiskā ārtelpa – kurās pilsētai un augstskolām pastāv iespējas ciešākai sadarbībai pakalpojumu pārraudzībā un attīstībā.

8 Hauschild, K. (Ed). 2024. Social and Economic Conditions of Student Life in Europe: EUROSTUDENT 8 Synopsis of Indicators 2021-2024. <https://dx.doi.org/10.3278/6001920ew>

9 OECD. 2026. International Students in Higher Education. <https://doi.org/10.1787/005ff28d-en>

10 QS. 15.07.2025. QS Best Student Cities 2026. <https://www.topuniversities.com/city-rankings/2026>

11 QS. 18.06.2024. QS Best Student Cities methodology. <https://www.topuniversities.com/best-student-cities/methodology>

12 Šāda modeļa piemēri ir Lēvenes, Alto, Cīrihes, Minhenes universitātes Eiropas Savienībā, Kembridžas un Oksfordas universitātes Apvienotajā Karalistē, Pensilvānijas, Harvardas, Stenforda, Teksasas A&M universitātes ASV.

Mājoklis

Pamatojoties uz Izglītības un zinātnes ministrijas (IZM) datiem par Latvijas augstākās izglītības iestādēs studējošo skaitu 2024./2025. mācību gadā, redzams, ka Latvijas trīs lielāko universitāšu dienestu viesnīcu kapacitāte nodrošina gultasvietas tikai aptuveni 10% studentu.¹³ Piemēram, RSU ar gultasvietu dienesta viesnīcā nodrošina tikai 9,5% no 10 585 studējošajiem, RTU – 12,1% no 12 550 studējošajiem, savukārt LU – 11,8% no 10 783 studējošajiem.

1.2. attēls

Universitāšu nodrošināto gultasvietu skaits dienesta viesnīcās 2024./2025. mācību gadā

Avots: LU, RSU un RTU

Šobrīd vairums augstskolu vēsturisko dienesta viesnīcu iemītnieku (74%) ir vietējie studenti, savukārt modernākajos projektos proporcija ir apgriezta. Piemēram, RSU jaunākajā dienesta viesnīcā (Dzirciemā ielā) 88% iemītnieku ir ārvalstu studenti.¹⁴ Intervētie respondenti un universitāšu pārstāvji norāda, ka, ņemot vērā celtniecības izmaksu sadārdzināšanos un vietējo stu-

dentu rocību, jauns un modernizēts studentu mājokļu fonds pārskatāmā nākotnē netiks veidots, un, ja tiks, tas būs mērķēts uz ārvalstu studentu auditoriju, kuru vidū saglabājas stabils pieprasījums un augstāka maksātspēja. Piemēram, 2024. gadā viens ārvalstu students par mājokli iztērēja vidēji 4 943 EUR gadā, kas ir par 44% vairāk nekā 2016. gadā. Turklāt turpina pastāvēt būtiska diferenciācija tērīšos par mājokli starp studentiem no Āzijas (vidēji 329 EUR mēnesī) un Eiropas (vidēji 520 EUR mēnesī).¹⁵

Rezultātā vairums studentu meklē mājokli brīvajā īres tirgū. IZM dati par studentu deklarētajām dzīvesvietām 2024. gada rudenī liecina, ka *Zināšanu jūdzes* studentu dzīvesvietas koncentrētas vairākās populārās Rīgas apkaimēs: Centra apkaimē dzīvo viena piektā daļa (20%) Rīgā deklarēto studentu, Latgales apkaimē – nedaudz vairāk kā desmitā daļa (11%), Teikā – 8%, Purvciemā – 6%, Imantā un Vecrīgā – 5% studentu.¹⁶

Studenti, meklējot dzīvesvietu, lielākoties lūkojas pēc nelieliem īres dzīvokļiem, un tas ir viens no iemesliem, kas palielina kopējo pieprasījumu pēc īres mājokļiem.¹⁷ Tai pašā laikā jaunu mājokļu būvniecības temps sarūk,¹⁸ un šīs paralēlās tendences rada pamatu īres cenu pieaugumam.

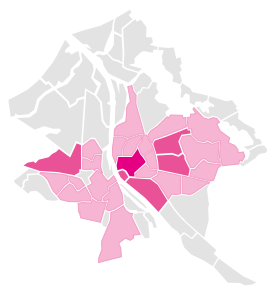
1.3. attēls

Studentu sadalījums pēc deklarētās dzīves vietas Rīgas apkaimēs 2024. gada oktobrī (%)

Avots: Autoru aprēķini, IZM

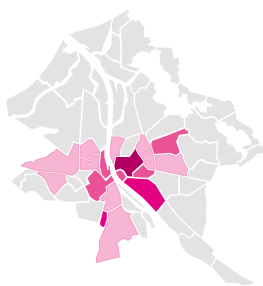
Vietējie studenti

% no Rīgā deklarēto vietējo studentu kopskaita

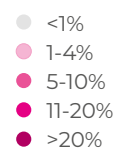
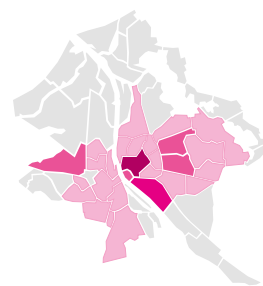
Ārvalstu studenti

% no Rīgā deklarēto ārvalstu studentu kopskaita

Visi studenti

% no Rīgā deklarēto studentu kopskaita

¹³ OECD apkopotie dati liecina, ka Eiropas Savienības dalībvalstīs augstskolas ar dzīvesvietu tām piederošās viesnīcās nodrošina 15-22% studentu.

¹⁴ RSU dati, iegūti pēc pieprasījuma.

¹⁵ LaSER. 2025. *Op. Cit.*

¹⁶ Jāatzīmē, ka ne visos gadījumos deklarētā dzīvesvieta sakrīt ar faktisko dzīvesvietu, kurā students reāli uzturas.

¹⁷ Ober-Haus. 2024. Real Estate Market Report 2024. Baltic States Capitals: Vilnius, Riga, Tallinn.

¹⁸ <https://www.ober-haus.lv/tirgus-parskats/baltijas-valstu-galvaspilsētu-gada-parskats-2024-anglu-val/>

¹⁸ Arco Real Estate. 2024. Market Overview: Apartments in new housing projects. The first half of 2024.

https://www.arcoreal.lv/files/Tirgus-parskati/2024/new_project_market_overview_Riga_1st_half_2024.pdf

Šobrīd īres cenu dinamiku, pieejamības nosacījumus, drošību, kā arī dzīves kvalitātes diferenciāciju starp dažādām studentu grupām, kas ir īpaši aktuāla dalījumā starp vietējiem un ārvalstu studentiem, nosaka privātais īres tirgus.

Jāatzīmē, balstoties uz pašu studentu pieredzes stāstiem, kas iegūti pētījuma izstrādes gaitā, brīvajā īres tirgū ārvalstu, īpaši trešo valstu, studentiem mājokļa atrašanu apgrūtinā arī valodas barjera un prasība pēc garantijas vēstulēm, kas nepieciešamas īres līguma noslēgšanai.

Kaut gan privātais tirgus amortizē dienesta viesnīcu deficītu, pieaugot studentu skaitam Rīgā, pieprasījums pēc īres dzīvokļiem rada vairākus būtiskus efektus pilsētai kopumā. Pirmkārt, mazie īres dzīvokļi ir otra pieprasītākā mājokļu kategorija pilsētā un pieprasījums jau gadiem pārsniedz piedāvājumu. *The Economist Carrie Bradshaw* indekss, kas tiek aprēķināts, pilsētas iedzīvotāju vidējo algu salīdzinot ar īres maksu, liecina, ka salīdzinoši zemās algas un dārgie mazie īres dzīvokļi Rīgu padara par visgrūtāk pieejamo Baltijas galvaspilsētu.¹⁹ Studentu skaita pieaugums pastiprina spiedienu uz īres cenām populārākajās apkaimēs un augstskolu tuvumā, un tas rada papildu izaicinājumus jaunajiem profesionāļiem, ģimenēm bez bērniem un citām vietējo iedzīvotāju grupām, kas meklē īres mājokli.

Otrkārt, iedzīvotāji, kas vēlas īrēt vai iegādāties lielāku dzīves telpu pilsētas centrā vai kādā no populārākajām apkaimēm, sastopas ar būtisku konkurenci, jo arī šī dzīvokļu kategorija ir nemainīgi populāra ārvalstu studentu vidū.

Treškārt, apvienojumā ar lēnu jaunu mājokļu attīstības tempu Rīgas vēsturiskajā centrā un gausu renovācijas fonda papildinājumu arī citās apkaimēs virkne jauno projektu nonāk īres (*buy-to-let*), nevis noieta tirgū pastāvīgajiem iedzīvotājiem (*owner-occupied*).

Rīga, protams, nav vienīgā pilsēta, kas sastopas ar krīzi mājokļu sektorā. Pēdējos gados par mājokļa pieejamību pilsētā diskutēts daudz, tomēr šobrīd trūkst skaidras pašvaldības rīcībpolitikas studentiem piemērotu dzīvesvietu izveidei. Tādas studentu pilsētas kā Stokholma, Helsinki, Amsterdamā, Minhene un Parīze

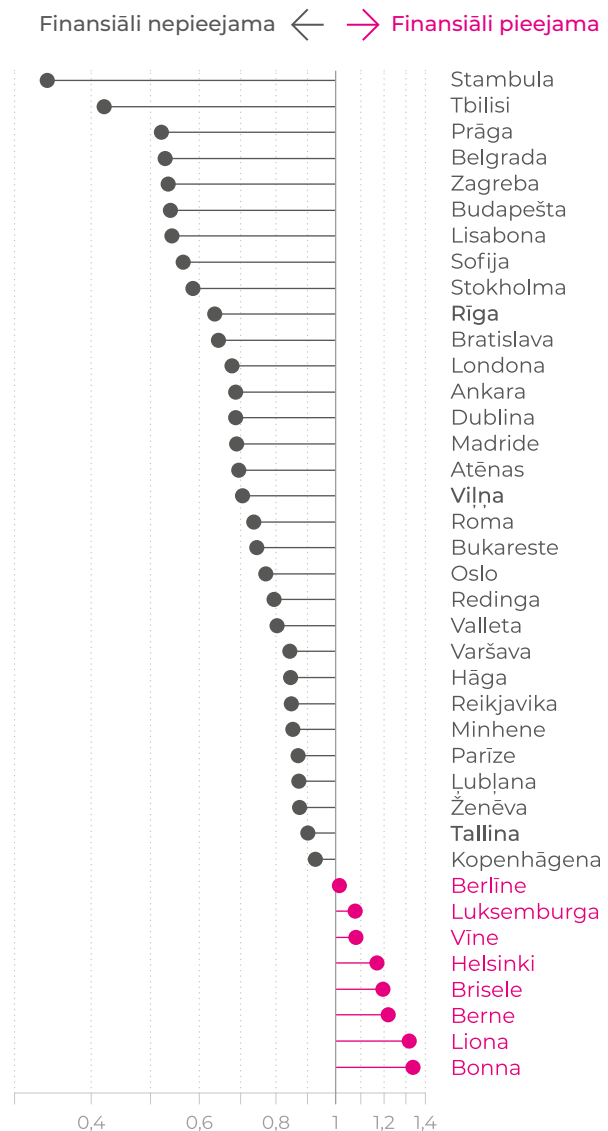
saskaras ar līdzīgiem izaicinājumiem, tāpēc aktīvi turpina stimulēt un investēt jaunu studentu mājokļu celtniecībā gan no publiskā, gan izglītības sektora puses, lai risinātu deficītu un mazinātu slodzi uz pilsētas centrā esošā fonda pieejamību.

1.4. attēls

The Economist Carrie Bradshaw indekss Eiropas pilsētās 2025. gadā (logaritmiskā skala)

Piezīme: Indeksu aprēķina, pilsētas iedzīvotāju vidējo algu dalot ar algu, kas hipotētiski ļauj "brīvi" samaksāt vidēja vienas guļamistabas dzīvokļa īres maksu. Hipotētiskā īres maksu nodrošinošā alga tiek aprēķināta, pieņemot, ka īres izmaksu segšanai tiek novirzīti 30% algas. Ja indeksa vērtība ir 1, pilsētas vidējā alga precīzi atbilst īres maksu nodrošinošai algai. Savukārt, ja indeksa vērtība ir mazāka par 1, pilsēta tiek uzskatīta par "finansiāli nepieejamu", un vice versa – indeksa vērtība, kas lielāka par 1, apliecina, ka pilsēta ir "finansiāli pieejama".

Avots: *The Economist*, izmantojot Eurostat un ERI Economic Research Institute datus

¹⁹ The Economist. 26.01.2026. Our latest index of Europe's priciest cities for renters. <https://www.economist.com/graphic-detail/2026/01/26/our-latest-index-of-europes-priciest-cities-for-renters>

Piemēram, Helsinku, Stokholmas un vairāku Nīderlandes pilsētu studentu asociācijas gadu gaitā ieguldījušas savrupa īres dzīvokļu fonda izveidē, kas šobrīd veido 20% no nepieciešamā studentu mājokļu apjoma, nodrošinot studējošajiem dzīvesvietu ar īres maksu zem vidējās tirgus cenas.²⁰ Tā kā proporcionāli lielāko studentu tēriņu daļu sa-

ņem publiskais sektors, nevis nekustamā īpašuma attīstītāji, tad tieši publiskais sektors nodrošina otru vadošo mājokļu fondu studējošo segmentā. Piemēram, Vācijā darbojās *Deutsches Studierendenwerk* (apvieno 57 reģionālās organizācijas), kas veido un apsaimnieko bezpeļņas subsidētu mājokļu fondu.

Transports: mobilitāte kā priekšnoteikums modeļa “universitāte pilsētā” attīstībai

Ņemot vērā, ka augstākās izglītības sektors nenodrošina studējošo pārvietošanos pilsētā, koordinēta sabiedriskā transporta sistēma ir nosacījums tam, lai modelis “universitāte pilsētā” varētu veiksmīgi funkcionēt. Neskatoties uz to, ka Rīgā sabiedriskais transports ir dārgāks nekā pārējās Baltijas valstu galvaspilsētās, Rīgas studentu mobilitātes priekšrocība ir labs sabiedriskā transporta pārklājums starp apkaimēm ar augstu studentu īpatsvaru.²¹ Turklāt *Zināšanu jūdzes* attīstība sāk pakāpeniski ietekmēt arī pilsētas sabiedriskā transporta politiku, veidojot mērķtiecīgāku pakalpojumu nodrošināšanu.

Rīgas Satiksmes **dati par sabiedriskā transporta lietojumu liecina, ka ikdienā to izmanto aptuveni 15 000 studentu** – vienas 2025. gada marta nedēļas laikā studentu mēnešbiļešu vidējais validāciju skaits darbdienās bija 14 964 maršrutos “Turp” un 14 950 maršrutos “Atpakaļ”.²² Studentu ikdienā dominē maršruti, kas, šķērsojot pilsētas centru, savieno apdzīvotākās apkaimes ar augstskolu kompleksiem un saistīto infrastruktūru. Pārsvārā studentu visvairāk izmantotajos maršrutos ir arī augstākais reisu skaits – 1. tramvajs, 4., 15. un 25. trolejbuss, 3. un 21. autobuss.

Lai arī sabiedriskais transports nenoliedzami spēlē būtisku lomu studentu ikdienas mobilitātē, tā izmantošanas intensitāte ir mazāka,

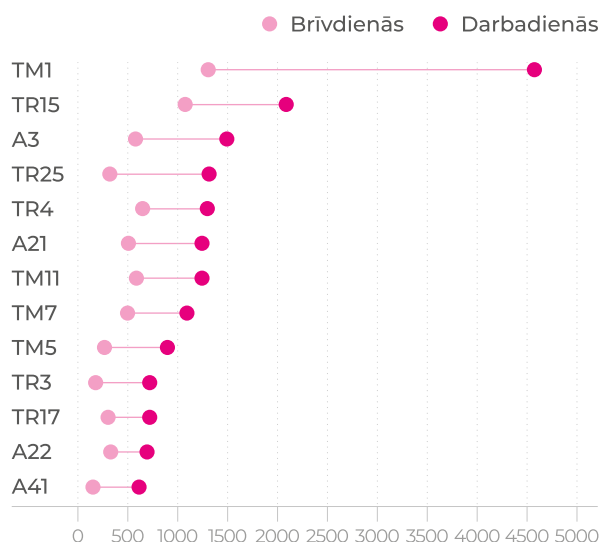
nekā varētu sagaidīt – aptuvenais novērtējums liecina, ka sabiedrisko transportu izmanto mazāk nekā 30% studentu. Līdz ar to pieejams un subsidēts transports vēl ne-nozīmē augstu pakalpojuma izmantošanas intensitāti.

1.5. attēls

Studentu biežāk izmantotie sabiedriskā transporta maršruti Rīgā 2025. gada martā (vidējais validāciju skaits dienā)

Piezīme: Aprēķinos izmantoti dati par studentu mēnešbiļešu validācijām vienas nedēļas laikā no 2025. gada 17. līdz 23. martam. Vidējais validāciju skaits maršrutos “Turp” un “Atpakaļ” summēts. Saīsinājumi: autobuss (A), tramvajs (TM), trolejbuss (TR).

Avots: Autoru aprēķini, Rīgas satiksme

²⁰ Stokholmā 1958. gadā mājokļa pieejamības risināšanai izveidotā studentu biedrība SSSB (*Stiftelsen Stockholms Studentbostäder*) pērn pārvaldīja 8 513 mājokļus. Līdzīgi Helsinkos 1969. gadā studentu dibinātā NVO HOAS (*Helsingin seudun opiskelija-asuntosäätiö*), sadarbojoties ar studentu pašpārvaldēm un Helsinku reģiona universitātēm, pārvalda aptuveni 11 000 mājokļu un izīrē dzīvesvietas aptuveni 19 000 studentu, katru gadu noslēdzot aptuveni 8 000 jaunu īres līgumu. Savukārt Nīderlandē jau vairāk nekā 80 gadus darbojas organizācija DUWO, kuras pārziņā ir 33 000 mājokļu deviņās pilsētās. Visas šīs organizācijas darbojas uz bezpeļņas principiem, būvējot, renovējot, modernizējot un apsaimniekojot mājokļus ar galveno mērķi – nodrošināt studentu vajadzībām piemērotas, ērtas un finansiāli pieejamas dzīvesvietas.

²¹ Kaut gan studenti veido būtisku transporta un pilsētvides lietotāju segmenta kategoriju, Latvijā pašlaik nav pieejami sistemātiski pētījumi par studentu ikdienas mobilitātes paradumiem Rīgā. Tādēļ ziņojumā izmantoti pētījuma vajadzībām veikto aptaujas un interviju rezultāti, kas sniedz ieskatu studentu pārvietošanās paradumos.

²² Rīgas satiksmes dati liecina, ka 2025. gadā vienas nedēļas laikā no 17. līdz 23. martam vismaz vienu reizi studentu mēnešbiļeti validēja 15 430 studenti. Jāņem vērā, ka daļa studentu ar sabiedrisko transportu pārvietojas biežāk nekā divas reizes dienā. Savukārt citi neizmanto to katru dienu. Visbeidzot daļa studentu brauc ar sabiedrisko transportu, bet neizmanto studentu mēnešbiļetes – par šo studentu īpatsvaru dati nav pieejami. Līdz ar to novērtējums par studentu skaitu Rīgā, kas ikdienā izmanto sabiedrisko transportu, ir aptuvenš.

Tomēr populārākie maršruti neiekļauj studentiem svarīgus galamērķus ārpus centra loka. Piemēram, ir maz maršrutu, maz ērtu savienojumu un vēl mazāk reisu starp tādām populārām studentu apkaimeņiem kā Centrs, Purvciems, Pļavnieki, Latgale, Ķengarags un LU akadēmisko centru Torņakalnā, RTU Ķīpsalā, kā arī BKUS un PSKUS kompleksu.

Kaut gan sabiedriskā transporta lietotāju īpatsvars Rīgā saglabājas augsts un 45% iedzīvotāju norāda, ka sabiedriskais transports ir galvenais transporta veids, ko viņi darbadienās izmanto,²³ salīdzinoši nelielais mēnešbiļešu lietojums studentu vidū, visticamāk, skaidrojams nevis ar cenu, bet ar maršrutu un reisu struktūru, kā arī studējošo mobilitātes paradumiem.

Sabiedriskā transporta pieejamība *Zināšanu jūdzē* uzlabojas visai lēni – pēdējo desmit gadu laikā īstenotas vien divas maršrutu reformas. 2015. gada rudenī 23. autobusa maršruts tika novirzīts caur LU Akadēmisko centru Torņakalnā, kas pasažieriem nodrošina tiešu savienojumu ar pilsētas centru un Baložiem. Maršruts saglabāja regulāru, tomēr ne intensīvas kustības intervālu – aptuveni ik pēc 30 minūtēm darbadienu pīķa stundās, kļūstot par galveno sabiedriskā transporta savienojumu jaunajam LU akadēmiskajam centram Z/A virzienā.

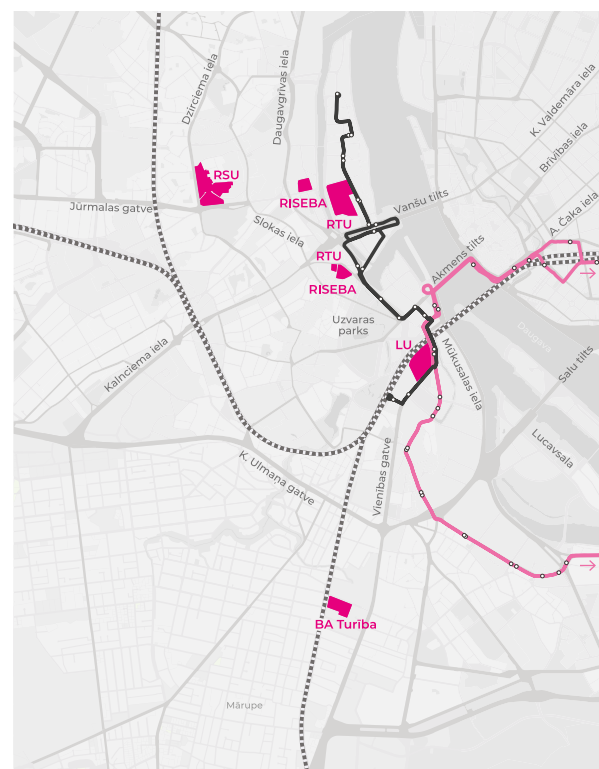
Būtiskākais uzlabojums tika ieviests šogad. 2026. gada maijā 57. autobusa maršruts, kas kopš 2014. gada savienoja Ķīpsalu ar pilsētas centru (Abrenes ielu), tika pilnībā pārveidots, radot pirmo tiešo dienvidu-ziemeļu koridoru starp RTU Ķīpsalas un LU Torņakalna akadēmiskajiem centriem. Maršrutā noteiktas vairākas jaunas pieturas, tai skaitā Torņakalna stacijā, nodrošinot vairāku transporta veidu integrāciju *Zināšanu jūdzes* ietvaros. Papildus no rītiem tika sinhronizēts vilcienu pienākšanas un autobusa atiešanas laiks Torņakalna stacijā, ļaujot studentiem ieras-

ties RTU kompleksā pirms studiju sākuma. Vienlaikus maršruta reisu skaits darbadienu pīķa stundās tika dubultots līdz divām reizēm stundā, kā arī nodrošināts ilgāks kursēšanas laiks vakaros. Kaut gan kustības intensitāte maršrutos nav būtiski palielināta, jaunā pārstrukturizācija pirmo reizi iezīmē mērķtiecīgu sabiedriskā transporta multimodalitāti, integrāciju un savienojuma izveidi starp diviem akadēmiskajiem centriem *Zināšanu jūdzē*.²⁴

1.6. attēls

Jaunie sabiedriskā transporta maršruti *Zināšanu jūdzē*

Avots: Rīgas satiksme

- Izglītības iestādes teritorija
- 23. autobusa maršruts
- 57. autobusa maršruts

Publiskā ārtelpa: talantu piesaiste un noturēšana

Publiskā ārtelpa ir vide ārpus mājokļa, studiju vietas vai darbavietas – tās ir bibliotēkas, sporta un kultūras infrastruktūra, kafejnīcas un atpūtas vietas, kopstrādes telpas, kas nodrošina virkni pakalpojumu, kas padara ikdienas dzī-

vi pievilcīgāku un līdz ar to pilsētu – konkurētspējīgāku. Šādā vidē studenti atpūšas, mācās, sporto, socializējas, dibina kontaktus, kā arī iepazīst pilsētu, tās pakalpojumu ekonomiku un kultūras piedāvājumu, brūģējot ceļu ilgtermi-

23 Latvijas Fakti. 2025. Rīgas iedzīvotāju apmierinātība ar pašvaldības darbu un procesiem pilsētā. https://sus.lv/sites/default/files/media/faili/Rigas_Dome_atksaite-2025.pdf

24 Rīgas valstspilsētas pašvaldība. 30.04.2026. No 11. maija 57. autobuss kursēs biežāk un savienos Ķīpsalu ar Torņakalna staciju. <https://www.riga.lv/lv/jaunums/no-11maijs-57autobuss-kurses-biezak-un-savienos-kipsalu-ar-tornakalna-staciju>

ņa karjerai un veidojot spēcīgas sociālās saites. Piemēram, risinot studentu kopstrādes telpu deficītu, kas īpaši aktuāls eksāmenu laikā, Beļģijas pilsētā Ģentē visa gada garumā pašvaldības mājaslapā iespējams atrast un attālināti rezervēt, gluži kā jebkuru citu pakalpojumu, studiju vietu bibliotēkā *De Krook*.²⁵

OECD un Eiropas komisijas tematiskie pētījumi uzsver, ka kvalitatīva publiskā telpa veicina studentu sociālo integrāciju, piederības sajūtu, kā arī veido pozitīvu pilsētas tēlu iedzīvotāju un tās viesu acīs.²⁶ Latvijas Bankas pētnieki atzīmējuši, ka augsta dzīves kvalitāte, droša un autentiska dzīves telpa ir nevis rezultāts, bet būtisks priekšnoteikums talantīga darbaspēka piesaistei un tālākai ekonomikas konkurētspējai.²⁷

Intervijās studenti norāda, ka Rīgā, it īpaši Zināšanu jūdzes areālā, viņiem pietrūkst kvalitatīvas kopstrādes, socializēšanās un atpūtas telpas augstskolās un to tuvumā.²⁸

Šobrīd šādas publiskās telpas deficītu risina tirdzniecības centri (*Olimpia, Spice*), Āgenskalna tirgus un dažas tuvumā esošās kafejnīcas. Arī studentu aptaujas liecina, ka pilsētā nepieciešams kvalitatīvs publisko ārtelpu piedāvājums ārpus vēsturiskā centra, īpaši augstskolu tuvumā. Respondenti kā aktuālu un vēlamu min sezonālu publiskās ārtelpas labiekārtojumu (rudens un ziemas paviljoni), vienotu un integrētu gājēju infrastruktūru Zināšanu jūdzes areālā, ērtus un drošus “zilos” un “zaļos” savienojumus gājējiem, īpaši ūdenstilpņu tuvumā, kā arī aktīvās atpūtas galamērķus rudens un ziemas sezonā (brīvdabas sporta infrastruktūra).²⁹ Labie piemēri ir jaunais sporta piedāvājumu klāsts Uzvaras parkā: distanču slēpošanas trase ziemā, velo un skrituļslidošanas trase siltajā sezonā, basketbola laukums, āra treniņi, ko studenti intervijās augstu novērtē un norāda, ka tādus būtu nepieciešams attīstīt arī citās *Zināšanu jūdzes* teritorijās, kā arī Rīgas vēsturiskā centra parkos un dārzos.

Rekomendācijas

Nemot vērā vietējo un ārvalstu studentu koncentrāciju *Zināšanu jūdzē*, Rīgā nepieciešams nodrošināt augstvērtīgu sociālo pakalpojumu piedāvājumu studējošajiem un tādā veidā atbalstīt augstskolu līderpozīciju augstākās izglītības pakalpojumu eksporta jomā Baltijas valstīs. Šāds pozicionējums sekmē studentiem draudzīgas pilsētas tēla veidošanos, palīdz piesaistīt jaunus studējošos, kā arī sekmē ar to saistīto pilsētas pakalpojumu sfēras attīstību.

(1) Iekļaut studentu pilsētas identitāti Rīgas ilgtermiņa attīstības stratēģijā

Rīgai nepieciešams pieņemt stratēģisku lēmumu par Rīgas kā studentu pilsētas identitāti, liekot to pamatā pilsētas attīstības ilgtermiņa redzējumam. Pozicionējot sevi kā Baltijas studentu galvaspilsētu, Rīga var izmantot studentu koncentrāciju kā konkurētspējas priekšrocību talantu piesaistē,

pilsētas tēla stiprināšanā un investīciju veicināšanā. Lai šis process būtu datos balstīts un ilgtspējīgs, būtu jāievieš ziņojumi par studentu mājokļu fondu un mobilitātes paradumiem, kas ik gadu ļautu izvērtēt vajadzības, prioritātes un progresu. Šāda pieeja nodrošinātu sistemātisku studentu vajadzību uzraudzību un iekļaušanu pilsētas attīstības politikā.

Vienlaikus pilsētas vadībai būtu jādomā arī par ekonomiskajiem un sociālajiem ieguvumiem ne tikai studentiem, bet arī pilsētai kopumā (piemēram, ar *Zināšanu jūdzes* saistītajām organizācijām, uzņēmumiem un iedzīvotājiem), ko stratēģiski iespējams panākt, arvien paplašinot un stiprinot Rīgas kā studentu pilsētas atbalstošo koalīciju – iesaistot ne tikai tieši ieinteresētās augstākās izglītības iestādes, bet arī dažādas valsts institūcijas un, kas īpaši svarīgi, vietējos un ārvalstu investorus.

25 Nereti šajā kontekstā kā labās prakses piemērs tiek pieminēta 2018. gadā ekspluatācijā nodotā jaunā Helsinku pilsētas Odas (*Oodi*) bibliotēka. Projekts ir būtiski mainījis pilsētas vaibstus un atpazīstamību. Tas piedāvā virkni unikālu pakalpojumu, taču projekta izmaksas sasniedz 98 milj. EUR, bet uzturēšanas izmaksas pārsniedz 4 milj. EUR gadā, kas nav samērojams ar Rīgas pilsētas pašreizējām finansiālajām iespējām.

26 European Commission. 2020. Mapping and analysis of student-centred learning and teaching practices: usable knowledge to support more inclusive, high-quality higher education. <https://data.europa.eu/doi/10.2766/67668>

27 Krasnopjorovs, O. 2022. Vai Rīga ir gatava nākamajiem 820 gadiem? Rīgas paradizes atslēgas meklējot.

<https://www.makroekonomika.lv/diskusiju-materiali/vai-riga-ir-gatava-nakamajiem-820-gadiem-rigas-paradizes-atslegas-meklejojot>

28 Intervijās studenti aktualizē vajadzību pēc vienotas pilsētas pakalpojumu kartes (*welcome kit*), kurā pieejama gan saistoša informācija par pilsētas nodrošinātajiem pakalpojumiem un atlaidēm, gan praktiski padomi, kas palīdzētu iekārtojoties uz dzīvi pilsētā.

29 LaSER. 2025. *Op. Cit.*

(2) Palielināt studentiem pieejamu mājokļu fondu, izmantojot Rīgas centra potenciālu

Rīgas centrā šobrīd atrodas ievērojams skaits tukšu vai nepietiekami izmantotu dzīvojamo ēku, kas rada degradētas vides riskus un neveicina vēsturiskā centra dzīvotspēju.³⁰ Šīs ēkas varētu kļūt par stratēģisku resursu studentu mājokļu fonda paplašināšanā. Ņemot vērā studentu vēlmes pēc mūsdienīgākas individuālas dzīves vides, kas neatbilst tradicionālajam kopmītņu modelim ar vairākiem cilvēkiem vienā istabā, ir iespējams attīstīt jaunu konceptu – *Studentu mājokli* – Rīgas centrā. Pirmkārt, šādas ēkas samazinātu

spiedienu uz īres tirgu un nodrošinātu studentu kopienas veidošanos. Otrkārt, studentu ēkas Rīgas centrā spētu piesaistīt arī citus uzņēmējdarbības veidus – stimulēt veikalu, kafejnīcu, sporta zāļu, bāru un citu pakalpojumu attīstību, tādā veidā radot stabilu klientu bāzi uzņēmējiem un pozitīvu ekonomisko efektu pilsētai. Visbeidzot, veiksmes gadījumā Rīga ar šādu iniciatīvu palīdzību varētu veicināt mājokļu attīstību arī citās apkaimēs. Šādu risinājumu varētu īstenot, mazinot ar būvniecību Rīgā saistīto administratīvo slogu,³¹ kā arī piedāvājot dažādus stimulus privātajiem attīstītājiem.

³⁰ LaSER. 2024. *Op. Cit.*

³¹ LaSER. 2026. Vienkārsi un ātri? Plānošanas un būvniecības atļauju izsniegšanas process Rīgā.
<https://domnicalaser.lv/vienkarsi-un-atr-planosanas-un-buvniecibas-atlauju-izsniegšanas-process-riga/>

2. ILGAIS CEĻŠ KĀPĀS: KUR PĀRTRŪKST ZINĀTNES KOMERCIALIZĀCIJAS CEĻŠ?

Viesturs Celmiņš, Rūdis Freipičs un Artis Vilks

Komercializācija ir zināšanu vai tehnoloģiju pārveidošana ekonomiski pieprasītā un konkurētspējīgā produktā, pakalpojumā, licencē vai arī jauna uzņēmuma izveide. Šī ziņojuma sadaļa apskata inovāciju komercializācijas iespējas un izaicinājumus Rīgā, identificē to cēloņus, kā arī piedāvā rekomendācijas pētnieciskajam, publiskajam un privātajam sektoram. Sadaļa sagatavota veicot apjomīgu datu un dokumentu analīzi, kā arī sešpadsmit padziļinātas intervijas ar inovāciju komercializācijā iesaistītiem pētniecības institūtiem, universitātēm, publiskā sektora pārstāvjiem un uzņēmumiem.¹

Pārdaugavā, *Zināšanu jūdzē*, ciešā tuvumā atrodas lielākās Latvijas augstskolas un pētnieciskās institūcijas (RSU, RISEBA, RTU, LU, BA Turība). Šeit koncentrēts lielākais pētnieku, kā arī vietējo un ārvalstu studējošo skaits valstī (30 000). Augstskolu tuvumā pakāpeniski attīstās vairāki uzņēmējdarbības centri (Mūkusalas biznesa centrs iepretim LU Akadēmiskajam centram, Biznesa klasteris iepretim RTU Akadēmiskajam centram, kā arī Paula Stradiņa klīniskās universitātes slimnīcas klasteris).

Pēdējo piecu gadu laikā Pārdaugavā veikti būtiski publiskās ārtelpas uzlabojumi – rekonstruēts Uzvaras parks, renovēts Āgenskalna tirgus, uzsākti vairāki jauni mājokļu projekti. Vairākas pētnieciskās institūcijas strādā pie daudzsološu inovāciju centru veidošanas. Latvijas Universitāte (LU) turpina attīstīt *Tehnoloģiju māju*, Rīgas Tehniskā universitāte (RTU) sadarbībā ar privāto sektoru veido mikroshēmu un mākslīgā intelekta iniciatīvu, savukārt privātā kapitāla investors *Prove Health Ventures* plāno izveidot unikālu veselības inovāciju laboratoriju universitāšu tuvumā.

Termini

Inovācija

Jaunu zinātniskās, tehniskās, sociālās vai citas jomas ideju, izstrādņu un tehnoloģiju īstenošana produktā vai pakalpojumā.

Inovāciju ekosistēma

Savstarpēji saistīts uzņēmumu, publiskā sektora, pētniecības un izglītības institūciju, investoru un citu organizāciju tīkls, kas kopīgi rada un ievieš inovācijas.

Komercializācija

Zināšanu vai tehnoloģijas pārvēršana ekonomiski izmantojamā produktā, pakalpojumā, licencē vai jaunā uzņēmumā. Ziņojumā šis process tiek apskatīts trīs veidos: (1) zinātnietilpīga inovācija tiek attīstīta, izveidojot jaunu uzņēmumu; (2) uzņēmums pārpērk intelektuālo īpašumu no pētnieciskās institūcijas; (3) uzņēmums, sadarbojoties ar pētniecības institūciju, rada inovācijas savu produktu tālākai attīstībai.

TRL (Tehnoloģiju gatavības līmenis)

Tehnoloģiju gatavības līmeņi no idejas (TRL1) līdz tirgū pārbaudītam un realizētam produktam (TRL9).

Inovāciju “nāves ieleja”

Universitāšu un pētniecisko institūtu darbs pie inovācijām nereti beidzas posmā TRL4 (tehnoloģija validēta laboratorijas vidē). Inovatīvas tehnoloģijas tālāka attīstība posmā TRL4-TRL6 tiek saukta par “nāves ieleju”, jo šajā posmā trūkst gan publiskā, gan privātā finansējuma, administratīvā atbalsta, kā arī mērķtiecīgas virzības inovācijas tālākai attīstībai ceļā uz komercializāciju.

Spin-off / spin-out

Uzņēmums, kas izveidots, lai komercializētu pētniecības institūcijā radušās zināšanas vai intelektuālo īpašumu.

Tirgus pieprasījums

Uzņēmumu, iedzīvotāju vai publiskā sektora vajadzības, kas virza pētniecības un produktu attīstības izvēles.

¹ Kopumā tika veiktas 16 intervijas, kurās piedalījās LU, RTU, RSU, CFI, OSI, EDI, BIOR, LZP, LIAA, EM, CSP, Komercializācijas Reaktora, TalTech, BuildIt, Latvijas Finiera, Sakret un Cellbox Labs pārstāvji.

Šo teritoriju tuvumā atrodas brīvas apbūves teritorijas, nodrošinot potenciālu tālākai attīstībai nākotnē. **Šobrīd katrs no šiem projektiem tiek pamatots, plānots un finansēts attiecīgās institūcijas attīstības perspektīvā, neizmantojot Zināšanu jūdzes resursu kritisko masu un to koplietošanas potenciālu.**

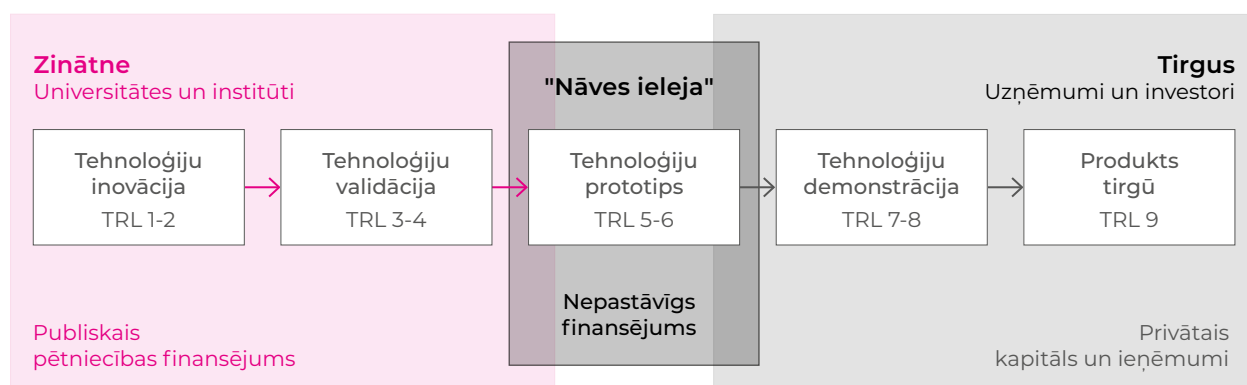
Plāni atspoguļo plašāku tendenci Latvijas zinātnes inovācijas ekosistēmā. **Zināšanu jūdzes pētnieciskajās institūcijās notiek**

sadarbība atsevišķu inovāciju projektu ietvaros, bet tā nerezultējas konsekvētā zinātnes komercializācijā. Šobrīd valstī nav noteikts vienots inovāciju attīstības un profesionālas komercializācijas ceļš, kas nodrošinātu tehnoloģiju izstrādes procesu no idejas līdz privātā kapitāla piesaistei un realizācijai noieta tirgū. Šajā ziņojumā tiek apskatīti vairāki šķēršļi inovāciju attīstībai, kā arī risinājumi, lai sekmētu to mērķtiecīgu pārvaldību un komercializāciju Zināšanu jūdzes kontekstā.

2.1. attēls

Tehnoloģiju inovācijas komercializācijas process un iesaistītās puses

Avots: Autoru novērtējums, balstoties uz RIS3 monitoringu un ekspertu intervijām.

Saskaņā ar jaunākajiem Eiropas Komisijas Inovāciju pārskata (*European Innovation Scoreboard 2026*) datiem Latvijas inovāciju ekosistēmas kopējais sniegums kopš 2019. gada ir uzlabojies par 6,2 punktiem. Latvijas inovāciju ekosistēma ir īpaši augusi digitalizācijas un sadarbības jomā (mākoņskaitļošana), kā arī zinātnes un uzņēmumu kopīgajās publikācijās, kur fiksēts perioda lielākais pieaugums (48,6 procentpunkti), un tas ir viens no retajiem rādītājiem, kas ir virs ES vidējā (101,8% no ES rādītāja, 22. vieta starp ES dalībvalstīm). Neskatoties uz uzlabojumiem, salīdzinājums ar pārējām Baltijas valstīm parāda būtiskas atšķirības. Inovāciju pārskata dati liecina, ka Igaunija inovāciju attīstībā atrodas 11. vietā ES un kopš 2019. gada ir augusi trīsreiz straujāk nekā Latvija. Lietuva kopvērtējumā ir 18. vietā, kas ir par trešdaļu augstāk nekā Latvija, kas atrodas 25. vietā.²

Kaut gan pieaugums kopīgu publikāciju jomā ir apsveicams, dati liecina, ka sešu gadu periodā intensīvāka sadarbība faktiski nav sekmējusi komercializējamu produktu

veidošanu un pārdošanu nedz augstskolu, nedz uzņēmumu pusē. Tieši pretēji, pārskats konstatē kritumu jaunu produktu un pakalpojumu izveidē uzņēmumu vidē, riska kapitāla ieguldījumos, kā arī samazinājumu privātā sektora ieguldījumos inovāciju attīstībai. Arī uzņēmumu un riska kapitāla ieguldījumu jomā Lietuvas un Igaunijas rezultāti ir labāki. Igaunijā summārais indikators par uzņēmumu investīcijām jaunos inovatīvos produktos sasniedz 88%, Lietuvā – 67%, bet Latvijā – tikai 26% no ES vidējā. Būtiski atšķiras arī riska kapitāla ieguldījumu novērtējums – Igaunijas rādītājs ir 227%, Lietuvas – 115%, bet Latvijas – 42% no ES vidējā.³

Kopumā **par spīti ieguldījumiem Latvijas inovāciju ekosistēma stāv uz vietas** – 2019. gadā Latvijas summārais inovāciju indekss bija 61,9% no ES vidējā, bet 2026. gadā – 61,0%. Salīdzinājumam Igaunija ir 11. vietā ES (108,6% no ES vidējā, +19,8 procentpunkti kopš 2019. gada), bet Lietuva – 18. vietā ES (86,6% no ES vidējā, +19,7 procentpunkti kopš 2019. gada).⁴

2 European Commission. 2026. European Innovation Scoreboard 2026. <https://doi.org/10.2777/4615399>; European Commission. 2026. European Innovation Scoreboard 2026 – Country profile Latvia. https://ec.europa.eu/assets/rtd/eis/2026/ec_rtd_eis-country-profile-lv.pdf

3 European Commission. 2026. *Op. Cit.*

4 European Commission. 2026. *Op. Cit.*

Tam ir vairāki cēloņi, un to, protams, iespējams uzlabot. Pirmkārt, uzņēmumiem Latvijā joprojām ir sarežģīti noslēgt līgumus ar pētniecības institūcijām par intelektuālā īpašuma (IP) pārņemšanu, sadarbību pētniecībā un attīstībā (P&A).⁵ Šis apstāklis rada šķēršļus gan privātā riska kapitāla, gan uzņēmumu ieguldījumiem Latvijā radītās zinātnietilpīgās inovācijās. Otrkārt, zinātnē pastāv būtiska publiska finansējuma un pārvaldības fragmentācija tieši komercializācijas finansēšanā. Pastāvošais zinātnes bāzes finansēšanas modelis nemotivē zinātniekus pārveidot zināšanas konkurētspējīgos uzņēmumos. Treškārt, kaut gan starptautiska patenta statuss var būt ļoti ienesīgs,

finansējuma saņemšanā tas nodrošina tikai nelielu vairāk punktu nekā nacionālā patenta iegūšana. Eiropas Komisija norāda, ka uzņēmumiem joprojām ir sarežģītas procedūras līgumu slēgšanai ar pētniecības institūcijām, bet pētniekiem trūkst stimulu iesaistīties praktiska pielietojuma projektos.⁶ Šajā ziņā nav pamata runāt par Latviju kā daļu no *Eiropas paradoksa* – izcilas zinātnes, kas netiek komercializēta.⁷ Latvijā vienlaicīgi ir neliela zinātnes ekosistēma un neliels uzņēmumu skaits, kas spētu tehnoloģijas komercializēt. Tieši zinātnes pārnese starp zinātnes un privāto sektoru ir joma, kur *Zināšanu jūdzē* nepieciešama cieša, nepārtraukta un profesionāla sadarbība.

2.2. attēls

Atsevišķi EK Inovāciju pārskata indikatori Latvijā 2026. gadā

Avots: Eiropas Komisija

	% no ES vidējā	Izmaiņas (procentpunkti) salīdzinājumā ar:		Vieta ES
		2019. g.	2025. g.	
Zinātnes un uzņēmumu kopīgās publikācijas	101,8	48,6	-11,0	22
Patentu pieteikumi	48,7	-2,8	-11,6	22
Ieņēmumi no jauniem produktiem	43,6	-17,4	-3,9	23
Augsto tehnoloģiju produktu eksports	40,2	-3,5	0,0	25
Inovatīvus produktus ieviesuši MVU	38,2	-19,2	-5,2	25
Uzņēmumu izdevumi P&A	20,0	13,8	2,2	25

Mērķi un stimuli inovāciju sistēmā

Zinātnes bāzes finansējuma sadali nosaka MK noteikumi, kuros atrodami būtiski stimuli tehnoloģiju komercializācijas atbalstam. Kopumā bāzes finansējumu noteiktai zinātniskai institūcijai ietekmē tās iepriekšējie sasniegumi, ko novērtē, izmantojot septiņu indikatoru relatīvās (attiecībā pret visu zinātnisko institūciju) vērtības: darbinieku atalgojums, īstenoto projektu finansējums, ieņēmumi no līgumdarbiem (tai skaitā ieņēmumi no līgumdarbiem ar komersan-

tiem), zinātnisko publikāciju un patentu skaits, ar institūciju saistīto pētnieku aizstāvēto promocijas un maģistra darbu skaits, institūcijas starptautiskais novērtējums un zinātniskās infrastruktūras uzturēšanai piešķirtais finansējums.⁸

Tomēr ne visiem novērtējumā izmantotajiem indikatoriem ir līdzvērtīga ietekme. Starptautiska patenta saņemšana, kas prasa ievērojamus laika un finanšu resursus

5 Intervijās Latvijas Finiera un Sakret pārstāvji apstiprināja, ka sadarbības formalizēšana ar augstskolām joprojām ir laikietilpīga un finanšu administrēšanas ziņā sarežģīta.

6 European Commission. 2026. *Op. Cit.*

7 Šī tēze minēta Eiropas Komisijas 1995. gada Zaļajā grāmatā par inovācijām. Zinātnes izcilība tiek pieņemta kā pašsaprotama, taču Latvijā arī zinātnes rādītāji ir zem ES vidējā: starptautiskās kōppublikācijas – 65,2% no ES vidējā rādītāja, izdevumi pētniecībai – 0,83% no IKP, gadā 118 patentu pieteikumi.

8 MK 2022. gada 19. aprīļa noteikumi Nr. 252 "Zinātniskās darbības bāzes finansējuma piešķiršanas kārtība". <https://likumi.lv/ta/id/331784>

un ir viens no iemesliem, kādēļ Latvijā to ir tik maz, saņem identisku koeficientu kā zinātniska publikācija prestižā žurnālā (Q1). Saņemtie ES letvara programmas projekti tiek reizināti ar koeficientu "2", kamēr patentu pārdošanas un licences ieņēmumi netiek reizināti. Pētnieki un zinātniskās institūcijas attiecīgi arī prioritizē savu darbību, kas parādās patentu pieteikumu datus – nacionālo

patentu pieteikumu skaits aug, starptautisko patentu skaits samazinās.⁹ Tāpat bāzes finansējuma novērtējumos neparādās *spin-off* un *spin-out* veiksmes stāsti.¹⁰ Vienā no pētījuma vajadzībām veiktajām intervijām Latvijas Zinātnes padomes pārstāve rezumēja, ka **"mēs strādājam pie publikācijām, daudz mazāk pie uzņēmumu veidošanas"**.

Viena inovāciju sistēma, divi saimnieki

Latvijā izsenis ir **zems zinātnes finansējuma apjoms** – izdevumi pētniecībai ir 0,83% no IKP, kas ir ievērojami mazāk nekā Nacionālajā attīstības plānā noteiktie 1,5%.¹¹ Eiropas Komisija norāda arī uz šī finansējuma pārvaldības izaicinājumiem, tai skaitā finansējuma sadrumstalotību.¹²

Inovāciju attīstību un komercializācijas finansēšanu nodrošina vairākas savrupas institūcijas. 2025. gadā Izglītības un zinātnes ministrijas (IZM) un Ekonomikas ministrijas (EM) tieši un netieši ar Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras (LIAA) un Altum starpniecību pārvaldītais finansējums, ko dažādos veidos varēja ieguldīt inovāciju attīstībā, bija gandrīz 69 milj. EUR.¹³ Šo ieguldījumu pamatojums vispārīgi atrunāts Latvijas viedās specializācijas stratēģijā (RIS3), bet katram atbalsta pasākumam MK apstiprinājis atsevišķus īstenošanas noteikumus, kuri cita starpā arī nosaka projektu īstenošanas uzraudzību.

IZM un EM atbildība ir sadalīta, vadoties no inovāciju gatavības līmeņa (TRL), nevis faktiskā produktu attīstības kalendāra. IZM atbild par zinātnes posmu TRL 1-4, EM – par

TRL 4-9.¹⁴ Kaut gan ministriju mandāti pārklājas, **zinātnes komercializācijas "nāves ielejas" posmā (TRL 5-6), kur ideju attīstībai klājas visgrūtāk, atbalsts ir ne vien nepietiekošs, bet arī neefektīvs**. Brīdī, kad projekta inovācija varētu kļūt par uzņēmumu, atbalsta instrumentu pieejamība ir ierobežota. Piemēram, lielākās IZM finansētās programmas noslēdzas ar daudzsološiem pētījumu rezultātiem TRL 3 vai, retos gadījumos, TRL 4 stadijā. Savukārt EM pārvaldībā esošie finanšu atbalsta instrumenti tālākai ideju attīstībai pieprasa nobriedušāko risinājumu TRL 4 vai TRL 5 stadijā. "Valsts pētījumu programmas beidzas pie TRL 3, un tad sākas komercializācijas *maģija*, kuras finansēšanai līdzekļi neatrodas; kā mēs varam gaidīt rezultātus?" saka *Build IT* pārstāvis. Intervētie pētnieki un uzņēmumi apliecina, ka inovāciju vaučeru programma ir svarīga un noderīga, bet prasa ievērojamu līdzfinansējuma apjomu, ko uzņēmums agrīnā attīstības stadijā nespēj nodrošināt.

Ja pirmais šķērslis ir finansējuma neatbilstība tehnoloģiju attīstības ciklam, otrs attiecas uz finansējuma pēctecību.¹⁵ Piemēram, programma pētniecības rezultātu komer-

9 Patentu valde. 2026. Publiskais pārskats 2025. <https://www.lrpv.gov.lv/lv/media/10276/download?attachment>; European Commission. 2026. *Op. Cit.*

10 Saskaņā ar iepriekšējiem 2013. gada MK noteikumiem *spin-off* veidošana uz institūcijās radītu ideju pamata varēja tikt traktēta kā valsts īpašuma izsaimniekošana. Lietuvā un Igaunijā šī joma nav regulēta.

11 CSP dati liecina, ka 2023. gadā ieguldījumi pētniecībā un attīstībā bija 323 milj. EUR jeb 0,83% no IKP. Uzņēmumi nodrošināja apmēram 30% no šiem ieguldījumiem. NAP 2021.-2027. gadam paredz, ka ieguldījumiem pētniecībā un attīstībā vajadzētu sastādīt 1,5% no IKP un uzņēmumiem vajadzētu nodrošināt 38% ieguldījumu. Jāatzīmē, ka ziņošana par šiem ieguldījumiem ir nosacīti brīvprātīga, un 2024. gadā datus iesniedza vien 377 uzņēmumi.

12 European Commission. 2026. 2026 Country Report – Latvia. https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-surveillance-eu-member-states/country-pages-including-country-reports/country-report-latvia_en

13 Autoru aprēķini, balstoties uz publiski pieejamo informāciju: CFLA. 05.09.2024. 1.1.3. Praktiskās ievirzes pētījumi, 1. kārtā. <https://www.cfla.gov.lv/lv/1-1-3-k-1>; EM. 05.07.2024. SAM 1.2.1.4. pasākums "Atbalsts tehnoloģiju pārneses sistēmas pilnveidošanai". <https://www.em.gov.lv/lv/sam-1214-pasakums-atbalsts-tehnologiju-parneses-sistemas-pilnveidosanai>; EM. 14.10.2024. Ekonomikas ministrijas 2025. gada budžeta prioritāte – atbalsts investīciju piesaistei, inovāciju attīstībai un eksporta palielināšanai. <https://www.em.gov.lv/lv/jaunums/ekonomikas-ministrijas-2025-gada-budzeta-prioritate-atbalsts-investiciju-piesaistei-inovaciju-attistibai-un-eksporta-palinelinasanai>

14 Ekonomikas ministrija. 2024. Viedās specializācijas stratēģijas monitorings. <https://www.em.gov.lv/lv/media/20637/download?attachment>

15 OECD. 2023. The Public Governance of Anticipatory Innovation Ecosystems in Latvia: Exploring Applications in Key Sectors. <https://doi.org/10.1787/83170d2e-en>; Valsts kontrole. 2023. Lietderības revīzija Nr.2.4.1-32/2021 "Vai uzņēmējdarbības inovāciju politikas plānošana un īstenošana ir efektīva un veicina uzņēmumu produktivitātes un konkurētspējas pieaugumu?" <https://lrkv.gov.lv/lv/getrevisionfile/29729-F-V3tNt7cMMHDDbKgWHWCeFkIRLTdqU9.pdf>

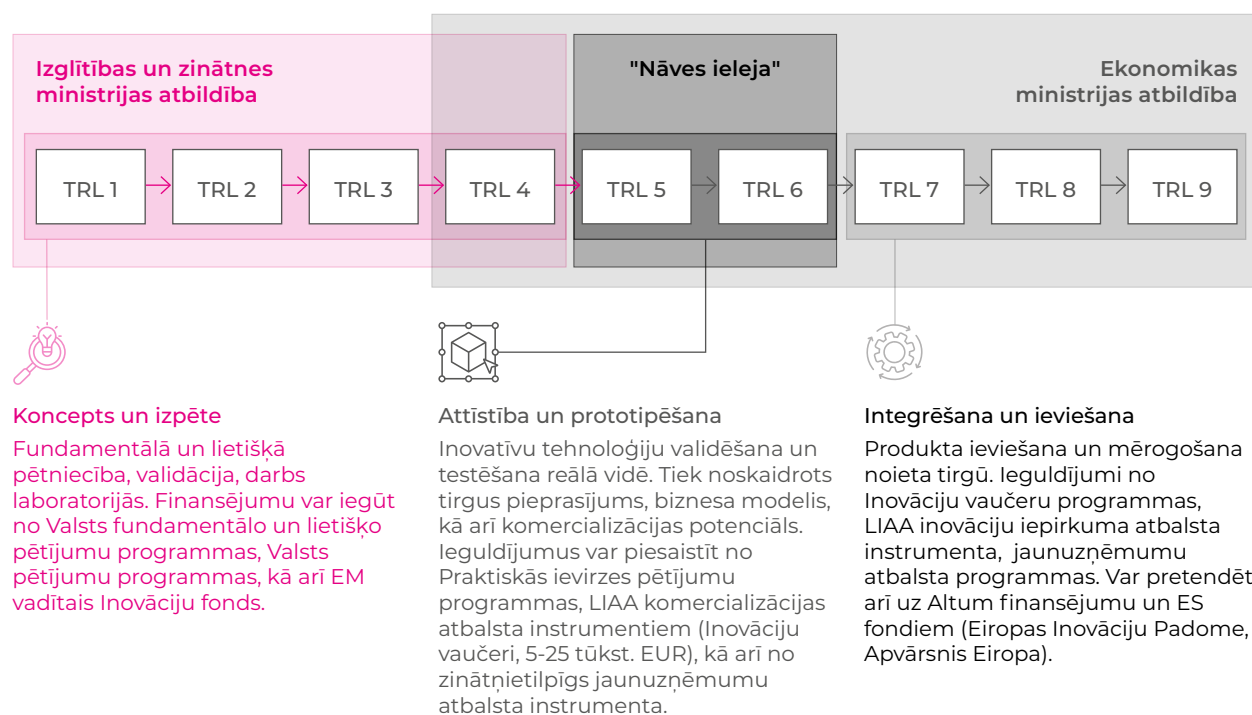
cializācijai (kopējais finansējums nepilni 16 milj. EUR), kas tika realizēta vairākās kārtās un bija atvērta salīdzinoši ilgu laika periodu no 2017. līdz 2023. gadam, ļāva noslēgt 39 licences līgumus un izveidot 14 jaunus uzņēmumus.¹⁶ Elektronikas un datorzinātņu institūta vadītājs intervijā norāda, ka “praktiski visi mūsu veiksmīgie projekti bija tie, kuros komanda 5-7 gadus strādāja vienā virzienā ar vairākiem projekta turpinājumiem. Finansējums nāk trīs gadu blokos ar pārtraukumiem, bet tehnoloģija prasa piecus līdz astoņus gadus”. Savukārt mašīnbūves kompetences centra pārstāvis intervijā komentē, ka “attīstībai mums ir nepieciešami nevis 1 miljons gadā, bet 10 miljoni desmit gados”.

Kopš 2024. gada darbojas jaunākais inovāciju finansēšanas instruments *BioPhoT* ar 17,1 milj. EUR budžetu un iespējām risināt virkni no ziņojumā minētajiem zinātnes komercializācijas deficītiem. Platformas mērķis ir līdz 2035. gadam radīt 35 jaunas tehnoloģijas, kuras ir vismaz TRL 3-4 līmenī, no tām 23 attīstot līdz TRL 5-6. Platformu izveidojuši vairāki partneri un projektu atlase notiek ar *pitch* prezentāciju palīdzību, kuras izvērtē jaukts panelis ar ekspertiem no zinātnes un biznesa vides.¹⁷ Kaut vairums ekspertu par projekta struktūru izsakās ļoti atzinīgi, tas ietver tikai divus no kopskaitā pieciem RIS3 stratēģiskajiem virzieniem, atstājot citus virzienus bez attīstības perspektīvas.

2.3. attēls

Atbalsta instrumenti pēc tehnoloģijas gatavības līmeņa (TRL) un ministriju atbildības robežas

Avots: Autoru apkopojums

Pircēju trūkums

Eiropas Komisijas novērtējumi liecina, ka būtisks šķērslis inovāciju attīstības procesā ir arī niecīgais uzņēmumu skaits, kas iegulda jaunu produktu vai pakalpojumu tehnoloģiju attīstībā.

Turklāt sliekšnis, kas jāpārvar, lai klasificētos par inovatoru, ir salīdzinoši zems. Pie inovācijām pieder gan esošo produktu uzlabošana, gan gluži jaunu produktu

¹⁶ LIAA. n.d. Atbalsts pētniecības rezultātu komercializācijai. <https://www.liaa.gov.lv/lv/programmas/atbalsts-petniecibas-rezultatu-komercializacijai>

¹⁷ BioPhoT. n.d. Par BioPhoT platformu. <https://biophot.lv/par-platformu/#about>

iegāde, gan procesu inovācijas, piemēram, jaunas iekārtas vai IT sistēmas iegāde, to optimizācija, produktu mārketinga, norēķinu sistēmas ieviešana utt. **Šajā griezumā pārskata periodā divi no trim Latvijas uzņēmumiem neinovē vispār, kamēr ES līmenī inovācijās iegulda katrs otrais uzņēmums.**¹⁸

Šeit minami trīs iemesli. Pirmkārt, gan intervētie uzņēmēji, gan atbildīgās institūcijas neslēpj, ka patiesais ieguldījums inovācijās šobrīd nav zināms. Uzņēmumu atskaite par ieguldījumiem inovācijās ir brīvprātīga. Otrkārt, uzņēmumu izpratne par to, ko var uzskatīt par inovāciju, ir visai atšķirīga. Līdz ar to valsts institūcijām nav instrumentu, kā pārbaudīt, vai inovāciju patiesais apjoms ir lielāks vai mazāks par uzrādīto.¹⁹ Treškārt, valsts atbalsts uzņēmumu pētniecībai ir viens no zemākajiem ES. OECD dati liecina, ka tiešās subsīdijas uzņēmumiem pētniecībai un attīstībai Latvijā veido 0,0143% no IKP (Igaunijā tie ir 0,1197% no IKP, bet Lietuvā – 0,0034%).²⁰ Toties Latvijā ar uzņēmumu ienākuma nodokli neapliek peļņu, kas paliek uzņēmumā un netiek sadalīta.²¹ Šī peļņa var tikt reinvestēta pētniecībā un attīstībā, bet uzņēmumi, protams, var arī izvēlēties to nedarīt.

Uzņēmumu ieguldījumi inovācijās iedalāmi divās kategorijās: ieguldījumi pētniecībā un attīstībā (P&A) un gatavu tehnoloģiju iegāde. Kaut gan uzņēmumu investīcijas P&A kopš 2019. gada augušas par 14 procentpunktiem, tās joprojām veido tikai 20% no ES vidējā rādītāja. Savukārt ieguldījumi jau gatavās tehnoloģijās, licencēs, iekārtās, programmātūrā, sarukuši par 46 procentpunktiem, kas ir straujākais kritums starp visiem Latvijas inovācijas raksturojošiem rādītājiem.²² Intervijās EM pārstāvis norāda, ka “pētnieciskās institūcijas plāno un strādā pēc citiem noteikumiem. Pētniecībā apmaksā arī neizdošanos. Bet uzņēmumiem Latvijā ir maza rocība un tie nav gatavi zaudējumiem. Tos uzņēmumus, kuriem nauda ir, var saskaitīt uz pirkstiem. Mums ir *padsmis* uzvārdi, kas, neatkarīgi no valsts programmām, selektīvi strādā ar konkrētiem augstskolu pētniekiem un iegulda savu kapitālu. Pārējām tehnoloģijām pircējs būs jāmeklē ārpus Latvijas”.

Rezultātā **Eiropas Komisija Latvijas uzņēmēju lomu komercializācijā raksturo kodoļīgi – aktīva un šaura uzņēmumu niša, kas diemžēl nepaplašinās.** Šie uzņēmumi rada jaunus produktus tirgum, bet bez reālām iespējām tos rūpnieciski mērogot.²³

Intelektuālais īpašums, patentēšana un jaunuzņēmumi

Tehnoloģisko inovāciju komercializāciju kavē arī aizklātās izsoles procedūras intelektuālā īpašuma atsavināšanai un licencēšanai, ko nosaka Zinātniskās darbības likums.²⁴ Par pastāvošo praksi RSU pārstāve intervijā norāda: “Uzskatīt, ka izsole ir piemērots ceļš IP komercializācijai – tas ir 19. gadsimts. Komersanti nevēlas pirkt vispārīgi aprakstītu un tirgū neaprobētu produktu – kaķi maisā – vien tādēļ, ka valsts vai augstskolas pārlieku uztraucas par ideju noplūdi”.²⁵

Līdzīga situācija identificējama tehnoloģiju patentu jomā. 2025. gadā Patentu valde saņēma 118 nacionālo patentu pieteikumus, kas ir par 25% vairāk nekā gadu iepriekš, un

piešķīra 95 patentus (49 pētnieciskajām institūcijām, 32 uzņēmumiem, 6 privātpersonām). Kopējais patentu skaits Latvijā ir pieaudzis – 2026. gada sākumā Latvijā bija spēkā 454 nacionālie patenti. Vairāk nekā divkārtšojies arī uzņēmumiem piešķirto patentu skaits.²⁶ Patentu valde gan neveic ekspertīzi patenta pieteikumam, nepārbauda tā novitāti vai konkurētspēju tirgū.

Ja apskata starptautiskos rādītājus, situācija nav tik iepriecinoša. Kopējais starptautisko patentu pieteikumu rādītājs joprojām ir zems – 48,7% no ES vidējā rādītāja, un gada laikā tas ir samazinājies par 11,6 procentpunktiem.²⁷ Līdz ar to nacionālā ekosistēma

18 European Commission. 2026. *Op. Cit.*

19 Intervijās uzņēmumu pārstāvji atzīmē, ka viņu pašu un viņu redzeslokā esošie uzņēmumi neuzrāda ieguldījumus inovācijās.

Uzņēmumu vidū nepastāv vienota izpratne par to, kas “skaitās” inovācijas. Līdzīgu viedokli intervijās pauž arī valsts institūciju pārstāvji.

20 OECD. 2025. OECD R&D Tax Incentives Database. <https://oe.cd/rdtax>

21 Uzņēmumu ienākuma nodokļa likums. <https://likumi.lv/ta/id/292700>

22 European Commission. 2026. *Op. Cit.*

23 European Commission. 2026. *Op. Cit.*

24 Zinātniskās darbības likums. <https://likumi.lv/ta/id/107337>

25 LU Ekonomikas un sociālo zinātņu fakultātes un Banku augstskolas pētījums “Tehnoloģiju pārneses un inovāciju komercializācijas procesu sistēmiskā modeļa izstrāde Latvijas zinātniskajās institūcijās” (Nr. LU-BA-PA-2024/1-0042).

26 Patentu valde. 2026. Publiskais pārskats 2025. <https://www.lrpv.gov.lv/lv/media/10276/download?attachment>

27 European Commission. 2026. *Op. Cit.*

strādā uz vienkāršāk sasniedzamo vietējo nevis ārvalstu tirgu, kur paveras lielākas peļņas iespējas no pārdošanas vai licences mērogošanas. Turklāt neviena institūcija (IZM, EM, vadošās Latvijas augstskolas) nepublicē datus, cik no patentiem ir licencēti vai nodrošina ieņēmumus, radot jautājumus par to, vai nacionālā inovāciju ekosistēma ir efektīva un patentēšana nodrošina pēcteciņu un izsekojamu valsts zinātnes finansējuma izlietojumu.

Visbeidzot, intervijās izskan piesardzība par *spin-off* uzņēmumu intelektuālā īpašuma struktūras pievilcību gan pašiem pētniekiem, gan riska kapitāla investīcijām. Pirmkārt, uzņēmumu darbiniekiem nav skaidrs, kā tiek reglamentētas prēmijas no komercializācijas ieņēmumiem, jo šie lēmumi nereti paliek augstskolu struktūrvienību ietvaros. Otrkārt, inovāciju eksperti intervijās atkārtoti, ka, ņemot vērā augstskolu pār-

valdības modeļus un administratīvo slogu, riska kapitāla fondi ir piesardzīgi, ieguldot augstskolu *spin-off* uzņēmumos. Viņuprāt, *spin-off* uzņēmumi pētniecībā Latvijā rodas "par spīti sistēmai, nevis sistēmas dēļ".

Kā unikāls, vienots un teicams solis intelektuālā īpašuma pārvaldības uzlabošanā ir *BioPhoT* kopīgā intelektuālā īpašuma politika. Pagājušā gada izskaņā deviņas nacionāla mēroga zinātniskās institūcijas Organiskās sintēzes institūta (OSI) vadībā pieņēma vienotu zinātņietilpīgu inovāciju pieteikšanas kārtību. Tā ietver pastāvīgu starpinstitūciju darba grupu, kas, regulāri tiekoties, var sekmet IP attīstību, mazinot esošo fragmentāciju un laikietilpīgo saskaņošanu, kas līdz šim būtiski bremsējušas privātā sektora interesi un iesaisti. Tas ir pirmais precedents Latvijā, kad atsevišķas institūcijas savus intelektuālā īpašuma noteikumus sinhronizē un pakārto kopīgam komercializācijas mērķim.²⁸

2.4. attēls

Latvijā izsniegtie nacionālie patenti pēc saņēmēju grupām 2025. gadā

Avots: Patentu valde

Augstskolas un institūti	49
Uzņēmumi	32
Privātpersonas	6
Pārējie	8

118	→	Patentu pieteikumi visā valstī 2025. gadā
454	→	Spēkā esošie nacionālie patenti 2026. gada sākumā
9249	→	Spēkā esošie Eiropas patenti Latvijā 2026. gada sākumā

Veiksmes stāsti

Par spīti šķēršļiem ir jomas, kur ieguldījumi inovāciju ekosistēmā ir devuši rezultātus. Piemēram, nanopārklājumu jaunuzņēmums *Naco Technologies* izveidots 2010. gadā *Commercialization Reactor* vidē, apvienojot uzņēmējdarbības un pētnieciskos talantus un finansējumu no fondiem *Imprimatur Capital* un *Altum*. Piecus gadus vēlāk, 2015. gada decembrī, uzņēmumu iegādājās Vācijas *Schaeffler Group*. Kopš *Naco Technologies* izveides 16 gadu laikā piesaistīti aptuveni 16 milj. EUR, tai skaitā 2,5 milj. EUR 2025. gadā.²⁹

Uzņēmums *Cellbox Labs* dibināts 2020. gadā Latvijas Universitātes Cietvielu fizikas institūta (LU CFI) paspārnē. Divi no trim

dibinātājiem pirms tam bija strādājuši industrijā. 2024. gadā uzņēmums piesaistīja 935 tūkst. EUR, 2025. gadā – 3,3 milj. EUR. Piecu gadu laikā piesaistīti 4,2 milj. EUR.³⁰ LIAA uzskaita, ka *Cellbox Labs* ir viens no 14 uzņēmumiem, kas radīts ar Komercializācijas un patentēšanas fonda (instruments, kas vēlāk tika pārtraukts) atbalstu.

*CAMART*² CFI izveidoja pastāvīgu inovāciju un intelektuālā īpašuma komandu, no kuras izauga pieci *spin-off* uzņēmumi un tika radītas trīs licences. "Bez cilvēka, kas regulāri komunicē ar industriju un konsekvēti virza ideju, tehnoloģija parasti neattīstās līdz tirgum. Turklāt šādā kombinācijā zinātniekiem

²⁸ BioPhoT. 02.10.2025. BioPhoT intelektuālā īpašuma politika. https://biophot.lv/wp-content/uploads/2025/12/IP_politika_final.pdf

²⁹ Labs of Latvia. 14.01.2025. *Naco Technologies* piesaista 2,5 miljonus eiro. <https://labsoflatvia.com/aktuali/naco-technologies-piesaista-2-5-miljonus-eiro>

³⁰ Labs of Latvia. 06.08.2025. *Cellbox Labs* piesaista 3,3 miljonu eiro finansējumu. <https://labsoflatvia.com/aktuali/cellbox-labs-piesaista-3-3-miljonu-eiro-finansejumu>

nav jāpamet pētnieciskā karjera, kļūstot par uzņēmuma vadītāju,” intervijā komentē CFI pārstāvis.

Naco Technologies, *Cellbox Labs* un *CAMART*², kā arī jaunākie *BioPhoT* projekta uzņēmumi apliecina, ka sekmīga zinātnes komercializācija Latvijā ir iespējama apstākļos, kad tehnoloģijai ir pieejams konse-

vents publiskais finansējums un savlaicīga tirgus validācijas ekspertīze. “Mēs reizēm mēģinām novākt ražu, kur nemaz neesam stādījuši,” atsevišķu pētnieku vai investoru komandu neatlaidības panākumus intervijā komentē LIAA inovāciju komercializācijas eksperts. Tādēļ inovāciju ekosistēmas dalībnieku uzdevums ir pārvērst šos principus konsekvētā attīstības precedentā.

Rekomendācijas

Lai veicinātu inovāciju komercializāciju Latvijā, piedāvājam rekomendācijas katrai no procesā iesaistītajām grupām: politikas veidotājiem, pētniekiem un uzņēmējiem.

(1) Politikas veidotāji

Nepieciešams izveidot konsekvētu un kopīgi pārvaldītu IZM un EM inovāciju komercializācijas atbalsta portfeli un pēctecīgu ilgtermiņa budžeta finansējumu dekādes griezumā, kurā ietilptu regulāra tehnoloģiju validācija tirgū. 2025. gadā IZM un EM (ieskaitot LIAA un Altum) pārvaldītais finansējums, ko dažādos veidos var ieguldīt inovāciju attīstībā, bija ap 69 milj. EUR. Tā izmantošanu ļoti vispārīgi nosaka RIS3 stratēģija. Taču ieguldījumu rezultātu uzskaitē un atdeves aprēķini konsekvēti netiek veikti.

Projekts *BioPhoT* un tā izvērtējums var kalpot par pamatu komercializācijas procedūras mērogošanai ārpus biomedicīnas un viedo materiālu jomas. Būtiski, lai atbalsta instrumentiem ir pēctecība un uzņēmumi var rēķināties ar visiem zināmiem un saprotamiem noteikumiem pārskatāmā nākotnē. Vienlaicīgi jādome un jāvērtē šāda atbalsta pienesums sabiedrībai kopumā. Tādēļ esošie mērķrādītāji jāpapildina ar indikatoriem, kas mēra komercializācijas potenciālu (licences, *spin-off* vai *spin-out* potenciāls, industrijas, riska kapitāla līdzfinansējums) un *ex post* patentu un licenču ienesīgumu tirgū. Visbeidzot esošajā komercializācijas regulējumā obligātās izsoles procedūra aizstājama ar elastīgāku, kas balstīta zinātnisko institūciju izstrādātos noteikumos.

(2) Pētnieciskais sektors

Patenta pieteikuma procedūrā jāintegrē papildu filtrs, kas sekmētu ideju komercia-

lizāciju. Tam jāietver tehnoloģijas attīstības temps, tehnoloģijas validācija reālā tirgū, industrijas iesaiste tehnoloģijas attīstībā un riska finansējuma piesaistes potenciāls. Savukārt neatkarīgi no pētniecības institūcijas pārvaldības struktūras patentu ienākumu un kapitāldaļu īpatsvars jānosaka pirms projekta sākuma. Ieguldījums ideju komercializācijā jāpiesaista pētnieku karjeras izvērtējuma rādītājiem, lai stimulētu pētniekus izvēlēties šo attīstības ceļu. Balstoties uz *BioPhoT* iedibinātās procedūras principiem, ierosinām *Zināšanu jūdzes* augstskolām veidot vienotu starpīnstitūciju intelektuālā īpašuma jautājumu risināšanai un privātā kapitāla piesaistei. Pēc līdzīgiem principiem augstskolas varētu sadarboties, lai piesaistītu sēklas finansējumu.

(3) Uzņēmumi un valsts kapitālsabiedrības

Lai stiprinātu sadarbību starp pētniecisko un privāto sektoru, kā arī iedibinātu mērķtiecīgu publiskā finansējuma pārvaldību, uzņēmumi un it īpaši valsts kapitālsabiedrības jāaicina aktualizēt un aktīvāk komunicēt savas potenciālās ilgtermiņa tehnoloģiskās vajadzības zinātniskajām un pētnieciskajām institūcijām. Izmantojot esošo regulatīvās smilšu kastes ietvaru, valsts kapitālsabiedrībām ir labi priekšnoteikumi, lai kļūtu par inovāciju komercializācijas pirmajiem klientiem.³¹ Savukārt industriālā doktorantūra un pētnieku rotācija ir lētākais veids, kā stiprināt sadarbību lietīšķo pētījumu jomā un mazināt kompetenču trūkumu gan zinātnes, gan privātā sektora pusē. Projekta *BioPhoT* veiksmē apliecina, ka *Zināšanu jūdze* strādājošie pētnieki, institūcijas un resursu koncentrācija var radīt labus apstākļus ātrākai, efektīvākai un pragmatiskākai zināšanu pārnesei uz privāto sektoru.

³¹ Valsts inovatīvo kapitālsabiedrību iniciatīva un ar to saistītie normatīvie grozījumi, kas ļauj valsts kapitālsabiedrībām testēt jaunuzņēmumu risinājumus savā infrastruktūrā.

3. MEMORANDS IR, RĪCĪBAS NAV: CEĻĀ UZ RĪGAS ZINĀŠANU JŪDZI

Tina Šipkēvica

Pilsētvidei piemīt ne tikai praktiskā un estētiskā dimensija – tā ir vieta, kurā satiekas vide, ekonomika un sabiedrība. Universitātes ir neatņemama pilsētas daļa, kas pilda daudz plašāku funkciju nekā vien telpu nodrošināšana lekcijām un pārbaudījumiem. Tām ir būtiska ekonomiskā un sociālā nozīme, jo augstskolas rada jaunas zināšanas un uzņēmumus, ikdienā pulcējot lielu cilvēku skaitu, kā arī piesaistot pilsētai viesus no Latvijas un ārvalstīm.

Universitātes būtiski ietekmē apkārtējās teritorijas attīstību, veidojot zināšanām un inovācijām labvēlīgu vidi, kas vienlaikus kalpo kā viens no galvenajiem pilsētas saskares punktiem ar jaunatni. Apzināti to attīstot, labumu gūst gan publiskie, gan privātie spēlētāji: sabiedrībai kopumā tās ir jaunas darbavietas, uzņēmumu veidošanās, talantu piesaiste, labiekārtota pilsētvide un lielāka ekonomiskā aktivitāte. Savukārt privātajam sektoram šāda vide ir pievilcīga, jo vienuviet koncentrē zināšanas, kvalificētus speciālistus, pētniecības iespējas, kā arī potenciālos sadarbības partnerus un klientus.

Pasaulē augstākās izglītības iestāžu vidū vērojama pieaugoša tendence stiprināt savu pozīciju kā organizācijām, kas iesaistās un spēlē būtisku lomu globālos sabiedrības procesos, piedāvājot ne tikai pētniecisko bāzi, bet arī starpdisciplināru redzējumu. Tādējādi universitātēm ir svarīgi ne vien būt daļai no sabiedrības (vai pilsētvides), bet arī veidot ar to ciešu mijiedarbību. Šāda sadarbības procesa strukturēšanai, uzturēšanai un institucionalizēšanai augstskolas veido specializētas starpniekorganizācijas.

Vairums jauniešu studē ar mērķi veidot turpmāko karjeru, un akadēmiskā vide ir ļoti piemērota biznesa ideju, prototipu un jaunuzņēmumu attīstībai. Lai padarītu šo ekosistēmu auglīgāku, tādas starpniekorganizācijas kā, piemēram, biznesa inkuba-

tori, zinātnes parki un tehnoloģiju pārneses centri, rada apstākļus agrīnās stadijas ideju atbalstam, zināšanu un pieredzes apmaiņai, kā arī piedāvā iespējas piekļūt finansējumam. Pamatā tās darbojas, nodrošinot vietu, kur satiekas zinātnieki, eksperti, uzņēmēji un investori.

Arī Rīgā ir iecere veidot šādas teritorijas – par inovāciju centru izbūvi tuvākajā nākotnē runā pašas universitātes, taču tos var būtēt arī privātie nekustamā īpašuma attīstītāji. Piemēram, *Prove Health Ventures* plāno izveidot atvērtās laboratorijas (*open lab*) tipa centru, ko varētu izmantot kā strādājoši uzņēmumi un jaunuzņēmumi, tā arī studenti, radot iespēju zinātnei (akadēmiskajām iestādēm) sadarboties ar uzņēmējiem, veidojot inovāciju ekosistēmu. Izvēloties vietu šāda koprades centra izveidei, *Prove Health Ventures* kā galvenās prioritātes izvirza telpu maksimālu atbilstību specifiskām vajadzībām (piemēram, lifti, laboratorijām pielāgotas inženierkomunikācijas), kā arī ērtu un daudzveidīgu satiksmes infrastruktūru. Pārdaugavai pakāpeniski kļūstot par Rīgas, Latvijas un, iespējams, Baltijas zinātnes centru, šādām iniciatīvām darbības uzsākšanas procesam vajadzētu kļūt vieglākām, bet *Zināšanu jūdzei* par pievilcīgu teritoriju, kur šādas iniciatīvas realizēt.

Zināšanu jūdzes koncepts Latvijā virmo jau vairāk nekā 10 gadus. Pārdaugavā koncentrējas lielākās Latvijas universitātes, to fakultātes, kā arī citas zināšanu institūcijas (piemēram, Latvijas Nacionālā bibliotēka (LNB)), veselības aprūpes iestādes (piemēram, Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca (PSKUS), Bērnu klīniskā universitātes slimnīca (BKUS)), vairāki vadošie Latvijas uzņēmumi (piemēram, *Latvijas valsts meži*, *Latvijas Finieris*, *Swedbank*, *Draugiem Group* un citi). Par *Zināšanu jūdzi* dažādos formātos un definīcijās ir runāts konferencēs, politiskajā vidē un medijos. Tā bija

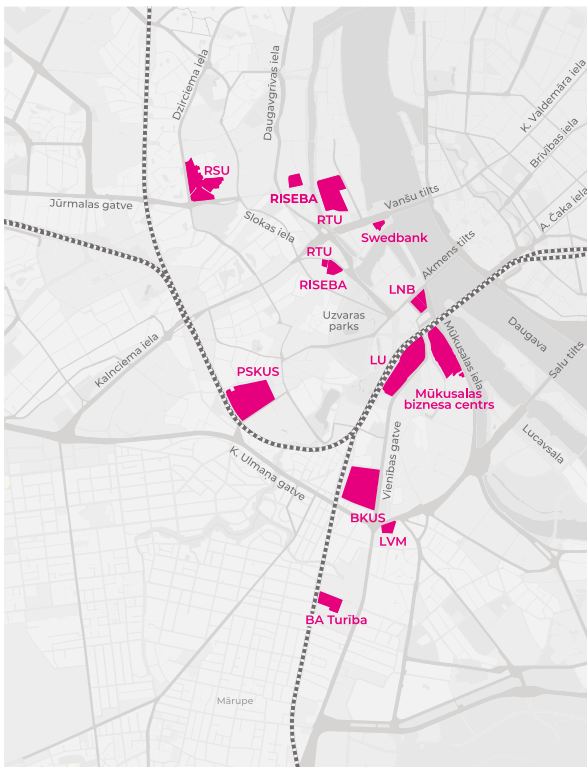
2019. gada konferences *Mad City* centrālā tēma un izpētes teritorija.¹

3.1. attēls

Potenciālie Zināšanu jūdzes stūrakmeņi (anchor institutions)

Piezīme: Rīgas Stradiņa universitāte (RSU), Rīgas Tehniskā universitāte (RTU), Latvijas Universitāte (LU), Biznesa augstskola Turība (BA Turība), Rīgas Starptautiskā ekonomikas un biznesa administrācijas augstskola (RISEBA), Latvijas Nacionālā bibliotēka (LNB), Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca (PSKUS), Bērnu klīniskā universitātes slimnīca (BKUS), Latvijas valsts meži (LVM)

Avots: Autora apkopojums; kartes pamats no VZD, GeoLatvija TAPIS, Envirotech

Zināšanu jūdze kā būtisks Rīgas pilsētas attīstības faktors ir minēta arī dažādos plānošanas dokumentos, piemēram, Rīgas Ilgtspējīgas attīstības stratēģijā līdz 2030. gadam² tā ir definēta kā prioritāra attīstības teritorija. Dažādās Rīgas investīciju un tūrisma aģentūras *Live Riga* publikācijās, piemēram, *Rīgas ekonomiskajā profilā 2026*³ un Rīgas attīstības programmas kopsavilkumā *Rīga*

2027,⁴ *Zināšanu jūdze* tiek atzīmēta kā pašvaldības un universitāšu sadarbības piemērs Rīgas pilsētas attīstībā.

Dažādos dokumentos minēts atšķirīgs *Zināšanu jūdzes* veidojošo augstskolu skaits un uzskatījums – to vidū ir Latvijas Universitāte (LU), Rīgas Tehniskā universitāte (RTU), RISEBA, Rīgas Stradiņa universitāte (RSU) un Biznesa Augstskola (BA) Turība. Arī mācību iestāžu vidū atšķiras viedoklis par to, kuras no tām ietilpst *Zināšanu jūdze*. Lai gan no sadarbības ieguvējas būtu visas puses, atsevišķi nozares pārstāvji uzskata, ka tieša partnerība ar pašvaldību būtu jāveido tikai valsts universitātēm – LU, RTU un RSU. Rīgas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā kā galvenie partneri minētas LU, RTU un RISEBA, turpretim Rīgas attīstības programmā 2022.-2027. gadam⁵ šim lokam pievienota arī RSU. Sadarbības memorandu ar Rīgas pašvaldību parakstījušas trīs lielākās universitātes (LU, RTU, RSU), bet *Rīgas ekonomiskajā profilā 2027* tiek atzīmētas visas piecas minētās augstskolas, papildus izceļot arī *Arhitektūras un mediju centru H2O 6*. Savukārt vilciena līnija Jelgava-Rīga savieno potenciālo *Zināšanu jūdzes* teritoriju arī ar Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitāti (LBTU).

Ziņojuma kontekstā *Zināšanu jūdze* tiek skatīta kā telpa, kas savieno ģeogrāfiski tuvākos Pārdaugavas augstskolu kompleksus, atsevišķas fakultātes un zinātniskās institūcijas. Tā ir tapusi akadēmiskā sektora, pašvaldības un uzņēmēju trīspusējas sadarbības rezultātā, un tai nav stingri definētu teritoriālo robežu. Līdz ar to *Zināšanu jūdzes* pastāvēšana netiek vērtēta pēc tā, cik daudz izglītības vai zinātnes iestāžu atrodas konkrētajā apvidū, bet gan pēc to savstarpējās mijiedarbības un dinamikas – cilvēku, zināšanu, ideju, resursu un projektu aprites. Tādējādi **fiziskais tuvums ir *Zināšanu jūdzes* priekšnosacījums, nevis rezultāts** – šī telpa sāk pilnvērtīgi funkcionēt brīdī, kad atrašanās līdzās rada pastāvīgas saites starp augstskolām, uzņēmumiem, pašvaldību, studentiem un citiem pilsētvides lietotājiem.

- 1 Kreilis, D. 2019. Pārdaugavas mobilitāte un zināšanu jūdzes spēks – jaunais "MadCity" uzstādījums? <https://www.lsm.lv/raksts/dzive--stils/pilsetvide/pardaugavas-mobilitate-un-zinasanu-judzes-speks--jaunais-madcity-uzstadijums.a320589/>
- 2 Rīgas valstspilsētas pašvaldība. 2014. Rīgas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam. https://www.rdpad.lv/wp-content/uploads/2014/11/STRATEGIJA_WEB.pdf
- 3 Rīgas investīciju un tūrisma aģentūra. 2026. Rīgas ekonomikas profils 2026. [https://www.liveriga.com/userfiles/files/REP_26_apskatei_compressed%20\(1\).pdf](https://www.liveriga.com/userfiles/files/REP_26_apskatei_compressed%20(1).pdf)
- 4 Rīgas investīciju un tūrisma aģentūra. 2022. Rīga 2027. [https://www.liveriga.com/userfiles/files/R%C4%ABga%202027_web\(1\).pdf](https://www.liveriga.com/userfiles/files/R%C4%ABga%202027_web(1).pdf)
- 5 Rīgas valstspilsētas pašvaldība. 2022. Rīgas attīstības programma 2022.-2027. gadam. https://www.rdpad.lv/wp-content/uploads/2022/07/AP2027_Programma_Apstiprinata_1284.pdf

Zināšanu klasteri pilsētvidē

Klasteri ir pilsētvides teritorijas, kurās ģeogrāfiski koncentrējas organizācijas, institūcijas, kas īsteno dažādas aktivitātes, sadarbojas un izmanto fiziskā tuvuma sniegtās priekšrocības.

Zināšanu jūdzes un inovāciju klasteri ir urbāno klasteru veids, kas vienuviet apvieno tieši ar zināšanu radīšanu un inovācijām saistītos spēlētājus – universitātes, pētniecības institūtus, uzņēmumus un citus zināšanu un inovāciju ekosistēmas dalībniekus.

Līdzīgu pakalpojumu apkopošana vienuviet urbānajā vidē nav jauna prakse pilsētplānošanā. Urbāno klasteru un ekosistēmu pieredze pasaulē rāda, ka **ģeogrāfiskais tuvums ir būtisks priekšnosacījums citu saikņu** – sociālo, institucionālo, kognitīvo – izveidei, kas savukārt kalpo par pamatu plašāku sociālo, profesionālo un zināšanu tīklu attīstībai. Šādi klasteri, īpaši mazākā mērogā, var veidoties nejauši, taču to attīstību var veicināt mērķtiecīgas iniciatīvas un pašvaldības iesaiste. Šādas zināšanu un inovāciju teritorijas sekmīgi darbojas daudzviet ASV (piemēram, *University City* Filadelfijā, *Kendall Square* Kembridžā pie Bostonas, *Cortex* Sentluisā) un Eiropā (piemēram, *Knowledge Quarter* Londonā, *Knowledge Mile* Amsterdamā, *Hagastaden* Stokholmā, *22@* Barselonā).

Funkcionējošs urbānais klasteris ir pilsētas apkaime, kurā uzņēmumi, universitātes, pētniecības institūcijas, publiskais sektors un citi dalībnieki ne vien atrodas tuvu viens otram, bet arī regulāri sadarbojas un rada kopīgu pievienoto vērtību. Zināšanu un/ vai inovāciju klasteris nevar būt tikai pašvaldības rūpe vai tikai privāts investīciju projekts – publiskais sektors var radīt kvalitatīvu pilsētvidi, infrastruktūru un sadarbības nosacījumus, bet uzņēmumi un investori tam pievieno kapitālu, darbavietas un iespējas zināšanas pārvērst reālos produktos un pakalpojumos. **Klasteris sāk darboties tad, kad**

universitātes, publiskais sektors un privātie uzņēmumi attīsta teritoriju kopā, katrs ieguldot to, ko vislabāk spēj dot.

No šādiem klasteriem **ieguvēja ir** ne tikai konkrētā nozare (piemēram, izglītības nozarē iesaistītie – studenti, akadēmiskais personāls), bet arī **pilsētas iedzīvotāji un sabiedrība kopumā**. Tiek iedarbināta ekonomiskā izaugsme. Klasteri palīdz pētījumus pārvērst uzņēmējdarbībā, paātrina zināšanu apmaiņu un piesaista jaunus pētniekus, interventus un investorus.

Piemēram, *Universitāšu pilsēta (University City)* Filadelfijā, kur koncentrējas augstākās izglītības iestādes, slimnīcas, pētniecības institūcijas un uzņēmumi, aizņem tikai aptuveni 1,7% no pilsētas teritorijas,⁶ taču tajā atrodas vairāk nekā 78 000 darbavietu jeb aptuveni 11% no visām Filadelfijas darbavietām. Pētniecībā un attīstībā šīs teritorijas iestādēs un uzņēmumos pēdējos gados ieguldīti gandrīz 2 miljardi USD.⁷ Šis piemērs ilustrē, kā klastera ekonomiskā nozīme sniež daudz tālāk par augstskolu pamatfunkcijām un kā klasteris var kļūt par būtisku visas pilsētas nodarbinātības, investīciju un uzņēmējdarbības centru.

Filadelfijas *Universitāšu pilsētas* globālo konkurētspēju un lokālo ietekmi padziļināti analizējusi domnīca *Brookings*,⁸ īpašu uzmanību pievēršot tam, vai inovāciju klasteri veicina **ģentrifikāciju**, radot iespējas tikai augsti kvalificētiem speciālistiem, pētniekiem un turīgiem iedzīvotājiem. Filadelfijas gadījumā no 2004. līdz 2014. gadam *Universitāšu pilsētas* apkaimē nodarbinātība pieauga par 20%, un lielāko daļu jauno darbavietu (57%) varēja iegūt bez augstākās izglītības.⁹ Tomēr šādi rezultāti nav pašsaprotami – **nepieciešamas mērķtiecīgas programmas, kas vietējos iedzīvotājus savieno ar jaunajām darbavietām, izglītības iespējām un uzņēmējdarbību**.¹⁰

6 Salīdzinājumam ar Rīgu, teritorija Pārdaugavā no LU Torņakalna kompleksa līdz RSU Dzirciema ielā un līdz iekšējam dzelzceļa lokam, aizņem apmēram 2% no pilsētas kopējās teritorijas.

7 University City District. n.d. Choose University City. <https://www.universitycity.org/chooseuc/>

8 Andes, S., Hachadorian, J., Katz, B., Vey, J. S. 2017. Connect to Compete: How the University City–Center City Innovation District Can Help Philadelphia Excel Globally and Serve Locally. Brookings Institution. https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2017/05/csi-20170511-philadelphia_innovationdistrict_report1.pdf

9 Vey, J. S. 2017. Does Innovation Equal Gentrification? Brookings Institution. <https://www.brookings.edu/articles/does-innovation-equal-gentrification/>

10 Filadelfijā šāda pieeja tiek īstenota vairākos līmeņos. Universitāšu pilsētas (*University City*) izveidotā iniciatīva *West Philadelphia Skills Initiative* darbojas kā starpnieks starp lielajiem teritorijas darba devējiem un vietējiem iedzīvotājiem: apmācību programmas tiek veidotas konkrētām darba devēju vakancēm un nepieciešamajām prasmēm, tādējādi gtavojot cilvēkus nevis abstraktam darba tirgum, bet konkrētām darbavietām. Vienlaikus tādas universitātes un pētniecības institūcijas kā *Drexel University Dornsife Center*, *University of Pennsylvania Netter Center* un *University City Science Center FirstHand* ar līdzīgām programmām veido ilgtermiņa vietējo talantu bāzi, jau skolas vecumā jauniešus savienojot ar izglītības, prakses un karjeras iespējām. Savukārt enkura institūciju vietējo iepirkumu politika palīdz klastera ekonomiskos ieguvumus novirzīt arī vietējiem uzņēmumiem. Tādējādi darba tirgus iekļaušana nav klastera attīstības automātisks blakusprodukts, bet apzināti veidota politikas un sadarbības sistēma.

Vēl viens klasteru radīts ieguvums ir **sociālo un pilsonisko aktivitāšu iespējas** – teritorijā tiek rīkoti pasākumi, lekcijas, konferences, izstādes, darbnīcas, iespējams, veidojas jaunas telpas kopradei, notikumiem vai vienkārši brīvā laika pavadīšanai. Iedzīvotājiem iesaistoties zināšanu apmaiņā un pilsētvides līdzradīšanā, veidojas izteiktāka piederības sajūta un lokālpatriotisms, tādējādi pārvēršot pilsētvides klasteri par būtisku platformu sabiedrības līdzdalībai.

Piemēram, Londonas *Zināšanu kvartālā* šogad tika īstenots piecu publisku diskusiju cikls *Future London*, kurā pilsētas iedzīvotāji kopā ar tehnoloģiju ekspertiem, nozaru profesionāļiem un kopienu pārstāvjiem diskutēja par tehnoloģiju ietekmi uz Londonas kultūru, veselību, transportu, ilgtspēju un pilsētvidi.¹¹ Savukārt Amsterdamas *Zināšanu jūdzē* mērķtiecīgi tiek veidots un uzturēts vietējais sociālais tīkls. Tā ietvaros visa gada garumā tiek rīkotas rīta tikšanās (*Morning Meetups*), apvienojot ne tikai teritorijā bāzētos uzņēmumus un iestādes, bet arī vietējo kopienu un citus interesentus.¹² Tādējādi klasteris sekmē sadarbību starp da-

žādām sabiedrības grupām, kas pretējā gadījumā atrastos līdzās, bet bez savstarpējas mijiedarbības.

Visbeidzot, **jebkura kvalitatīva pilsētvide ir ieguvums sabiedrībai**. Urbānie klasteri sekmē labāk savienotas, dzīvīgas un pievilcīgas publiskās telpas izveidi. Ērti sasniedzamas un daudzfunkcionālas apkaimes ir ikviena pilsētnieka interesēs – ja ne ikdienas dzīvošanai, tad pastaigām, restorānu apmeklējumiem, lai satiktos ar draugiem vai iepazītos ar jauniem cilvēkiem.

Savukārt atbilde uz jautājumu, kur šobrīd atrodas visi tie studenti un rīdzinieki, kuriem tik ļoti būtu nepieciešama šāda vide, slēpjas pilsētplānošanas likumsakarībā: infrastruktūra tiek izmantota tikai tad, kad tā ir izveidota. Uz soliņa cilvēki apsēžas tikai tad, kad tas ir uzstādīts. Velosipēdisti pilsētā parādās līdz ar drošām velojoslām, un ūdensmalas kļūst par iedzīvotāju atpūtas vietu vien tad, kad tās ir labiekārtotas – drošas, ērtas un pieejamas. Mūsdienu pilsētplānošanas pamatatziņa paredz – vispirms tiek radīta atbilstoša vide, un tikai pēc tam tā tiek apdzīvota.

Zināšanu klasteri pilsētvidē

Zināšanu jūdze Amsterdamā ir klasisks koncepta piemērs. Tā aptver *Weesperstraat* un *Wibautstraat* ielas, savienojot Amsterdamas Universitātes (*University of Amsterdam*) un Amsterdamas Lietišķo zinātņu universitātes (*Amsterdam University of Applied Sciences*) teritorijas. Kartē redzams, ka šī teritorija precīzi atbilst tās nosaukumam, veidojot šauru un garu pilsētvides zonu.

Amsterdamas *Zināšanu jūdze* apvieno aptuveni 60 000 studentu un 30 000 iedzīvotāju, kā arī vairāk nekā 200 jaunuzņēmumu un citu komersantu. Šī teritorija kalpo kā starpnieks starp akadēmisko vidi un sabiedrību, nodrošinot ne tikai ekonomiskos, bet arī sociālos ieguvumus, piemēram, kopienu stiprināšanu, kā arī uz jaunu sadarbību vērstu vietradi (*place-making*) un kopradi (*co-creation*) kopā ar citiem urbānajiem spēlētājiem.

Amsterdamā **ideja par zināšanu jūdzi radās urbānajiem aktīvistiem**, kuri ievēroja ģeogrāfisko tuvumu starp universitātēm un uzņēmumiem un izlēma tos apvienot, izveidojot šai teritorijai atpazīstamu zīmolu. Tā tapa zināšanu jūdzes komanda, kas rīkoja tikšanās un meklēja risinājumus vietējā līmeņa izaicinājumiem, piesaistot studentu un uzņēmumu resursus, tādējādi pārvēršot apkaime par *dzīvo laboratoriju* (*living lab*).

Divus gadus vēlāk, piesaistot arī pašvaldību, teritorija tika oficiāli institucionalizēta kā biznesa investīciju zona (*BIZ – Business Investment Zone*). Tā darbojas kā vietējo uzņēmēju kopīgi finansēta pārvaldības sistēma: pēc uzņēmēju vairākuma atbalstīta darbības plāna apstiprināšanas pašvaldība no visiem zonas uzņēmumiem iekasē nodevu un iegūtos līdzekļus novirza BIZ organizācijai. Pārvaldībā ir iesaistīta arī Amsterdamas Lietišķo zinātņu universitāte, sniedzot zināšanas, kā arī nodrošinot studentu un pētnieku līdzdalību. Tādējādi BIZ modelis vienotā teritorijas attīstības ietvarā apvieno uzņēmēju finansējumu, pašvaldības institucionālo atbalstu un universitātes kompetenci.

Daudzi zināšanu un inovāciju klasteru piemēri sastopami ASV. Pārvaldības modeļu daudzveidības ziņā var izcelt **Universitāšu pilsētu (University City) Filadelfijā**. Tā ir pilsētas galvenā akadēmisko, medicīnas un pētniecības resursu koncentrācijas vieta, kurā atrodas Pensilvānijas universitāte, Dreksela universitāte, Pensilvānijas universitātes medicīnas centrs, Filadelfijas Bērnu slimnīca, Universitāšu pilsētas

¹¹ Knowledge Quarter. 2026. Future London. <https://www.knowledgequarter.london/introducing-future-london/>

¹² Knowledge Mile. 2026. Highlights of 2025. <https://knowledge-mile.amsterdam/en/news/2025-in-vogelvlucht>

Zinātnes centrs un daudzas citas iestādes. Filadelfijas piemērs ir īpašs ar to, ka tajā tiek īstenots **vairāku līmeņu pārvaldības modelis**, ko veido vairākas savstarpēji saistītas struktūras.

Universitāšu pilsētas ekosistēmu veido vairākas savstarpēji viena otru papildinošas struktūras ar atšķirīgām funkcijām – no teritorijas pārvaldības un publiskās telpas koordinēšanas līdz inovāciju atbalstam, nekustamā īpašuma attīstībai un darbaspēka sagatavošanai. Jāatzīmē, ka neviena no iestādēm nepārvalda visu ekosistēmu viena pati – funkcijas ir sadalītas starp bezpeļņas organizācijām, universitātēm, slimnīcām, privātajiem attīstītājiem un pašvaldību. Šāds modelis ļauj specializētām organizācijām fokusēties uz savu kompetenci, vienlaikus saglabājot kopīgu teritorijas attīstības virzienu.

Universitātes un slimnīcas darbojas kā ekonomiskie un zināšanu enkuri, pašvaldība nodrošina publiskās pārvaldes un infrastruktūras ietvaru, Universitāšu pilsētas apkaime (*University City District*) koordinē teritorijas ikdienas attīstību, bet Universitāšu pilsētas Zinātnes centrs (*University City Science Center*) – inovāciju ekosistēmu. Atsevišķas programmas un nekustamā īpašuma projekti sadarbību pārvērš konkrētos darba tirgus, inovāciju un pilsētvides instrumentos.

Zināšanu kvartāls (*Knowledge Quarter*) Londonā izveidojies Kingskrosas apkaimē, kur sākotnēji netālu viena no otras atradās Londonas universitātes koledža, Londonas universitāte, Britu muzejs un Britu bibliotēka. Attīstītājā un labi savienotajā teritorijā pakāpeniski ienākot jaunām pētniecības, kultūras un tehnoloģiju organizācijām, radās nepieciešamība koordinēt šo blīvi izvietoto organizāciju sadarbību. **Iniciatīvu uzņēmās lielākās jeb enkura organizācijas**, un pēc divu gadu sagatavošanās procesa 2014. gada decembrī Londonas *Zināšanu kvartāls* tika oficiāli atklāts Britu bibliotēkas telpās. Vēlāk, pieaugot partneru skaitam, 2016. gadā pārvaldību, ko līdz tam bija uzņēmusies Britu bibliotēka, reģistrēja kā atsevišķu bezpeļņas organizāciju. Tas deva iespēju *Zināšanu kvartālam* patstāvīgi slēgt līgumus, iekasēt biedra naudu, algot darbiniekus un vadīt projektus.

Arī šobrīd Londonas *Zināšanu kvartālu* pārvalda atsevišķa speciālistu komanda ar izpilddirektoru un valdi 10 cilvēku sastāvā, ko veido pašvaldības un enkura organizāciju pārstāvji. Valdes darbu pārrauga vadības grupa (*Steering Group*), kurā ir pārstāvētas visas sadarbībā iesaistītās puses. Šī organizācija pilda starpnieka funkciju – tā identificē partneru kopīgās intereses, veido darba grupas un uztur dialogu ar publisko sektoru. Par dalībnieku var kļūt iestādes un uzņēmumi, kas atrodas vienas jūdzes rādiusā ap Kingskrosas kvartālu un kuru darbība saistīta ar zināšanu radīšanu vai izplatīšanu. Biedri veic ikgadēju iemaksu, kas ir diferencēta pēc darbinieku skaita – mazās organizācijas maksā mazāk, lielās – ievērojami vairāk, labdarības un kopienu organizācijām ir atlaides.

Kvartālam izstrādāta *Stratēģija 2050. gadam*,¹³ kas definē tā pamatprincipus un ilgtermiņa attīstības virzienus, sasaistot inovāciju ar publisko telpu, mobilitāti, jauniešu iespējām, mājokļiem un sociālo iekļaušanu. Balstoties uz stratēģiju, ir apstiprināts arī piecu gadu rīcības plāns,¹⁴ kas nosaka konkrētas darbības *Zināšanu kvartāla* pārvaldībai.

Londonas pieredze iezīmē vairākas vērtīgas prakses: zināšanu kvartāla izveide pēc institūciju, kompetenču un infrastruktūras apzināšanas; neitrāla starpniekorganizācija, kas var vadīt procesus visu iesaistīto pušu interesēs; pašvaldība, kas darbojas kā partneris, nevis vadošā organizācija, nodrošinot procesus nepārtrauktību arī politisko spēku maiņas gadījumā. Efektīvu darbību sekmē arī divpakāpju lēmumu pieņemšanas modelis (valde un vadības grupa) un kopīgu plānošanas dokumentu izstrāde, kas nodrošina saskaņotu virzību uz definētajiem mērķiem.

Visbeidzot, tuvāks piemērs no Ziemeļvalstīm – **Hagastādenas (*Hagastaden*) apkaime** Stokholmā, kas radās, mērķtiecīgi pārveidojot bijušās dzelzceļa stacijas *Norra Station* infrastruktūras teritoriju par jaunu, jaukta lietojuma pilsētas rajonu ar izteiktu dzīvības zinātņu specializāciju. Ideja sāka veidoties ap tuveni pirms 25 gadiem, ņemot vērā Karolinskas institūta (*Karolinska Institutet*), Karaliskā Tehnoloģiju institūta un Stokholmas Universitātes ģeogrāfisko tuvumu un vēlmi veicināt to ciešāku starpdisciplināru sadarbību. Viens no iniciatīvas virzītājiem bija Karolinskas institūta rektors Hanss Vigzells (*Hans Wigzell*). Kopīgas attīstības iecere formāli tika apliecināta 2007. gadā, sagatavojot dokumentu *Vision 2025*, ko parakstīja visu trīs universitāšu rektori, Stokholmas un Solnas pašvaldību un reģiona politiķi, kā arī uzņēmēju pārstāvji. Dokuments paredzēja izveidot pasaules līmeņa dzīvības zinātņu (*life science*) centru un pilnvērtīgu pilsētas apkaimi ar mājokļiem, pakalpojumiem, restorāniem un labiekārtotu publisko telpu.¹⁵

Hagastādenas apkaime **netiek pārvaldīta kā viens centralizēts projekts ar vienu projekta vadītāju – katra partneris atbild par savu jomu**: pašvaldības nodrošina telpisko plānošanu un infrastruktūru, universitātes un slimnīca īsteno pētniecības un veselības aprūpes funkcijas, nekustamo īpašumu attīstītāji ir atbildīgi par ēkām un komercplatībām, savukārt Stokholmas Zinātņu pilsētas nodibinājums (*Stockholm Science City Foundation*) koordinē maigo (*soft*) infrastruktūru: ekosistēmas veidošanu, organizāciju sadarbību, zināšanu apmaiņu, tīklošanos un sistēmas vajadzību identificēšanu.

13 Knowledge Quarter, London Borough of Camden, London Borough of Islington. 2023. KQ 2050: A Knowledge Quarter Unlocked. A Strategy for an Inclusive Innovation District. https://content.govdelivery.com/attachments/UKLBC/2023/06/02/file_attachments/2515446/KQ2050%20Strategy%202023%20FINAL.pdf

14 Knowledge Quarter. 2026. Knowledge Quarter Launches Five-Year Strategy to Drive Innovation and Inclusive Growth. <https://www.knowledgequarter.london/36071-2/>

15 Stockholms stad, Solna stad, Stockholms läns landsting, Karolinska Institutet, KTH, Stockholms universitet u.c. 2007. Inbjudan till att skapa världens främsta område för life science – Karolinska/Norra Station. https://ssci-v2.c3841.cloudnet.cloud/sites/default/files/2025-06/2007_vision-2025.pdf

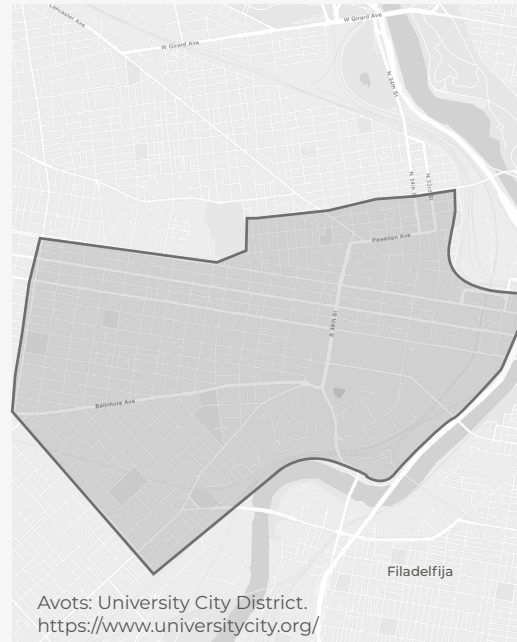
Amsterdamas Zināšanu jūdze *Knowledge Mile*

Universitāšu skaits: 3
Studentu skaits: ~60 000
Pašvaldība: Amsterdamas pilsēta
Uzņēmumu skaits: >200
Attālums līdz pilsētas centram: ~1,5 km

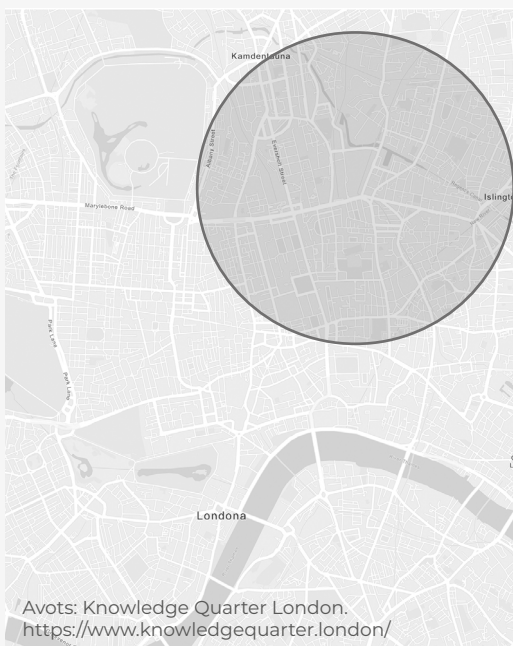
Filadelfijas Universitāšu pilsēta *University City*

Universitāšu skaits: 5
Studentu skaits: ~55 000
Pašvaldība: Filadelfijas pilsēta
Nodarbināto skaits: ~78 000
Attālums līdz pilsētas centram: ~2 km

Londonas Zināšanu kvartāls *Knowledge Quarter*

Universitāšu skaits: 12
Studentu skaits: ~100 000
Pašvaldība: Kamdena, Islingtona
Uzņēmumu skaits: ~60 000
Attālums līdz pilsētas centram: ~2,5 km

Stokholmas Hagastādēna / Zinātņu pilsēta *Hagastaden / Science City*

Universitāšu skaits: 3
Studentu skaits: ~50 000
Pašvaldība: Stokholma, Solna
Uzņēmumu skaits: ~200
Attālums līdz pilsētas centram: ~2 km

Klasteru veidošanās priekšnosacījumi

Rīgas gadījumā Pārdaugavā universitātes, slimnīcas, bibliotēka, uzņēmumi un citas organizācijas patiešām ģeogrāfiski atrodas salīdzinoši tuvu, taču ar to vien nepietiek, lai veidotos pilnvērtīgs klasteris un teritorija funkcionētu kā vienota ekosistēma. **Ir būtiska atšķirība starp vienkārši blakus izvietotām institūcijām un klasteri, kurā pastāvīgi un saskaņoti notiek cilvēku, zināšanu, finansējuma, ideju un projektu aprīte.**

Klastera spējai funkcionēt izšķiroša ir **pietiekama iesaistīto pušu klātbūtne**, kā arī **spēlētāju daudzveidība**. Tātad, lai izveidotu šādu ekosistēmu, nepietiek ar vienu universitāti. Tomēr arī piecas netālu izvietotas augstskolas pašas par sevi klasteri neveido – tā ir tikai izglītības iestāžu koncentrācija vienā apkaimē. Turpretim, ja šajā teritorijā darbojas, piemēram, arī slimnīca un uzņēmumi, pētnieki sadarbojas ar ārstniecības iestādī, bet studenti dodas praksē uz uzņēmumiem, veidojas reāla zināšanu pārnese un dzimst jaunas idejas – tikai tad varam runāt par funkcionējošu klasteri. Tam nepieciešami dažāda profila dalībnieki – publiskais un privātais sektors, uzņēmumi, investori, pilsoniskā sabiedrība un citi. Tieši šī mijiedarbība rada klasterim raksturīgo regulāro sadarbību un pievienoto vērtību, jo katram ekosistēmas dalībniekam ir sava unikāla loma.

Vēl viens būtisks klastera aspekts ir tāds, ka šai **sadarbībai ir jābūt pastāvīgai un ilgtspējīgai**. Pašreiz Rīgas *Zināšanu jūdzes* universitātes savā starpā galvenokārt mijiedarbojas pētniecības projektos, kas ir formāls un īstermiņa ietvars – iniciatīvai noslēdzoties, jāgaida nākamā iespēja spēkus apvienot citviet. Turpretim pastāvīga partnerība nozīmē ilgstošu un kopīgu konkrētu jautājumu risināšanu, dalīšanos ar resursiem un savstarpēju risku uzņemšanos. Piemēram, studentiem tā sniegtu prakses iespējas ekosistēmas

uzņēmumos, uzņēmēji varētu iesaistīties studiju programmu izstrādē, savukārt pašvaldība nodrošinātu vidi jaunu tehnoloģiju testēšanai. To veicinātu kopīgi pasākumi un profesionālie tīkli (piemēram, regulāras konferences un darba grupas), koplietošanas telpas (piemēram, laboratorijas), kā arī – ne mazāk būtiski – neformālā sadarbība.

Tieši **neformālā sadarbība** starp pētniekiem un studentiem bieži vien ir nepietiekami novērtēta – iespēja pavadīt brīvo laiku kopīgā un nepiespiestā gaisotnē rada labvēlīgu augsni jaunu ideju dzimšanai. Savukārt partnerības ilgtspēju veicina tās izpausmes dažādos līmeņos – tā var veidoties kā personiski kontakti starp dažādu organizāciju pārstāvjiem, attīstīties institucionālizētā formā (stiprināta ar līgumiem un memorandiem) vai pastāvēt visas ekosistēmas līmenī, ko savukārt nodrošina caurskatāma un skaidra pārvaldība.

Pašlaik Rīgā mijiedarbība gan pašu universitāšu starpā, gan to attiecībās ar pašvaldību visbiežāk ir epizodiska (punktveida). Augstskolu pārstāvji, raksturojot līdzšinējo veiksmīgo pieredzi ar pilsētas domi, min atsevišķus infrastruktūras projektus, piemēram, pieturvietu izbūvi. Taču, fokusējoties tikai uz atsevišķu īstermiņa problēmu risināšanu, netiek pamanītas un novērstas citas sistemātiskas vajadzības, kas kavē *Zināšanu jūdzes* attīstību. Piemēram, pašvaldība un Pārdaugavas augstskolas varētu izveidot kopīgu mobilitātes koordinācijas vienību – pastāvīgu sadarbības platformu, kas ļautu analizēt pārvietošanās paradumus, identificēt trūkumus savienojumos, kopīgi plānot un ieviest izmaiņas, bet vēlāk novērtēt rezultātus. **Tādējādi vienas problēmas atrisināšana kļūtu nevis par partnerības noslēgumu, bet gan par nākamā kopīgā uzdevuma sākumpunktu.**

Pārvaldība

Zināšanu jūdžu un inovāciju klasteru pārvaldība ir sarežģīta, jo šādas teritorijas neietilpst vienas iestādes atbildības lokā. Tā vienlaikus ir pilsētplānošanas teritorija, inovāciju ekosistēma, uzņēmējdarbības vide, augstskolu un pētniecības infrastruktūra, nekustamā īpašuma attīstības zona un arī apdzīvota apkaime. Tādēļ pārvaldībā iesaistās vairākas institūcijas ar atšķirīgu mandātu, interesēm, finansējuma avotiem un lēmumu pieņem-

šanas cikliem. Šādā daudzslāņainā vidē **veiksmīga pārvaldība ir viens no būtiskākajiem stūrakmeņiem, lai sekmētu saskaņotu un vienotu klastera attīstību.**

Veiksmīgs un funkcionējošs urbānais klasteris apvieno dažādus resursus. Zināšanu un inovāciju jomā tie ir pētniecība un izglītība (universitātes), uzņēmējdarbība un investīcijas, publiskā ārtelpa un mobilitāte (pašvaldī-

ba), kā arī mājokļi un kopienas. Tā kā neviena no iesaistītajām pusēm neaptver visus sistēmas elementus, mērķtiecīgai ekosistēmas izveidei un izaugsmei ir nepieciešams skaidrs pārvaldības mehānisms. Veiksmīga modeļa pamatā ir sabalansēta atbildības dalīšana starp partneriem, lai novērstu lieku savstarpējo konkurenci, nodrošinātu fokusēšanos uz kopīgām prioritātēm un padarītu sadarbību neatkarīgu no politiskajām svārstībām vai atsevišķu personu klātbūtnes.

Iepriekš aplūkotajos ārvalstu piemēros redzami atšķirīgi zināšanu un inovāciju teritoriju vadības un sadarbības formalizācijas modeļi. Amsterdamas *Zināšanu jūdzē* par pamatu izmantots **uzņēmējdarbības investīciju zonas (BIZ) modelis**. Tajā teritorijas uzņēmumi un īpašnieki ir formāli apvienoti kopīgu prioritāšu noteikšanai un līdzfinansēšanai, savukārt pašvaldība nodrošina šim ietvaram institucionālo un finanšu mehānismu, bet universitātes līdzdarbojas kā pētniecības un projektu partneri.

Filadelfijas *Universitāšu pilsētā* nav vienas iestādes, kas pārvaldītu visu inovāciju ekosistēmu. Tās vietā darbojas **policentriskais modelis**: bezpeļņas organizācija Universitāšu pilsētas apkaime (*University City District*) koordinē teritorijas publisko telpu, mobilitāti, ekonomisko attīstību un sociālās iniciatīvas, savukārt universitātes, slimnīcas, inovāciju centri un privātie nekustamā īpašuma attīstītāji apsaimnieko atsevišķas ekosistēmas daļas. Sadarbība tiek formalizēta galvenokārt ar institūciju līdzdalību organizāciju valdēs un konkrētu projektu partnerības līgumiem, nevis ar vienotu visas teritorijas sadarbības memorandu.

Londonas *Zināšanu kvartāls* izmanto **konсорcija modeli ar atsevišķu, neitrālu starpniekorganizāciju**, kurā universitātes, pašvaldības, kultūras iestādes un privātais sektors līdzdarbojas kopīgā pārvaldībā. Sadarbība tiek formalizēta ar partnerības līgumu, biedra naudām, pārstāvniecību vadības grupā un valdē, kā arī kopīgi izstrādātiem stratēģiskiem dokumentiem.

Savukārt Stokholmas *Hagastādenai* raksturīgs **dalītais pārvaldības modelis**: pašvaldības atbild par telpisko plānošanu un infrastruktūru, universitātes un slimnīcas – par pētniecību un veselības aprūpes funkcijām, privātais sektors – par nekustamā

īpašuma attīstību, bet starpniekorganizācija – Stokholmas Zinātņu pilsētas nodibinājums (*Stockholm Science City Foundation*) – koordinē sadarbību un inovāciju ekosistēmas maigo (*soft*) infrastruktūru. Kopīgās partnerības ietvars ir formāli nostiprināts, visām galvenajām iesaistītajām pusēm parakstot dokumentu *Vision 2025*, savukārt turpmāko darbību nodrošina nodibinājums, tā valde un Hagastādenas īpašumu īpašnieku asociācija.

Rīgas Zināšanu jūdzei pašlaik nav vienotas pārvaldības, jo tās institucionālā arhitektūra ir izplūdusi: atbildība par teritorijas fizisko, ekonomisko un zināšanu ekosistēmas attīstību ir sadalīta starp vairākām iestādēm, taču trūkst pietiekami skaidra lēmumu pieņemšanas, koordinācijas, finansēšanas un atbildības mehānisma.

Ārvalstu pieredze rāda, ka risinājums parasti nav visu funkciju nodošana vienai organizācijai. Drīzāk nepieciešams pārvaldības ietvars (*governance of governance*) – struktūra, kas nosaka, atbildības sadalījumu, kopīgo lēmumu pieņemšanas un finansēšanas kārtību, kā arī ilgtspējīgas sadarbības mehānismus. Tieši šādu lomu Londonā pilda organizācija *Knowledge Quarter*, Amsterdamā – *BIZ*, Hagastādenā – nodibinājums *Stockholm Science City Foundation* savienojumā ar pārējiem formālajiem partnerības mehānismiem.

Ārvalstu pieredze neuzrāda vienu universālu pārvaldības modeli, ko Rīga varētu vienkārši pārņemt. Atšķiras gan juridiskā forma, gan finansēšanas mehānismi, gan pašvaldības loma. Tomēr visos aplūkotajos gadījumos atkārtojas viens pamatprincips: **ir skaidri noteikta struktūra, kas uzņemas atbildību par sadarbības uzturēšanu un kopīgo jautājumu virzīšanu**. Rīgas situācijā sākotnējā attīstības posmā šo funkciju pragmatiski varētu uzņemties pašvaldības iecelts *Zināšanu jūdzes* koordinators izpilddirektora biroja struktūrā, jo pašvaldībai jau ir kompetence telpiskās plānošanas, mobilitātes, publiskās telpas un investīciju koordinācijas jautājumos. Attīstoties partnerībai un izveidojoties pastāvīgam finansēšanas modelim, ilgtermiņā būtu vērtējama arī atsevišķas, no politiskās vadības neatkarīgākas, *Zināšanu jūdzes* pārvaldības organizācijas izveide, līdzīgi kā tas noticis citviet pasaulē.

3.2. attēls

Zināšanu klasteru pārvaldības modeļi

Avoti: Knowledge Mile Amsterdam, University City District Philadelphia, Knowledge Quarter London, Stockholm Science City

Amsterdamas Zināšanu jūdze Knowledge Mile

Pārvaldību nodrošina Biznesa investīciju zona (**Business Investment Zone jeb BIZ**), kas koordinē uzņēmējus un citas iesaistītās puses, identificē kopīgās problēmas, veido sadarbības projektus un virza teritorijas attīstības iniciatīvas, īpaši ilgtspējas, publiskās telpas un vietrades jautājumos.

Universitātes palīdz sasaistīt teritorijas vajadzības ar akadēmisko kompetenci, studentiem un pētniekiem un piedalās kopīgu projektu īstenošanā. Vairāk darbojas kā zināšanu un projektu partneris, nevis kā teritorijas vienpersonisks pārvaldītājs.

Amsterdamas pilsēta nodrošina BIZ institucionālo ietvaru: BIZ mehānisms ļauj pēc teritorijas uzņēmēju atbalsta pašvaldībai iekasēt noteikto BIZ maksājumu un finansējumu novirzīt kopīgi noteiktām teritorijas aktivitātēm. Vienlaikus pašvaldība ir partneris publiskās telpas, ilgtspējas un infrastruktūras projektos.

Uzņēmumi piedalās prioritāšu un projektu noteikšanā, kopš 2024. gada ēku īpašnieki ir apvienoti arī atsevišķā īpašnieku BIZ. Tādējādi privātais sektors nav tikai konsultatīvs partneris, bet ir formāli organizēta pārvaldības un finansēšanas sistēmas daļa.

Teritorijas uzņēmēji un/vai īpašnieki maksā pašvaldības noteiktu **BIZ nodevu**, pašvaldība iekasē šo finansējumu un pēc 2,5% administrēšanas izmaksu atskaitīšanas to subsīdijas veidā nodod BIZ organizācijai kopīgi apstiprinātā rīcības plāna īstenošanai.

Filadelfijas Universitāšu pilsēta University City

Kā koordinējoša organizācija darbojas Universitāšu pilsētas apkaime (**University City District jeb UCD**), bet tā nepārvalda visu inovāciju ekosistēmu UCD ir bezpeļņas organizācija, kas apvieno universitātes, veselības aprūpes institūcijas, uzņēmumus un vietējās kopienas. Tā koordinē publiskās telpas, drošības, mobilitātes, vietējās uzņēmējdarbības, ekonomiskās attīstības un darbspēka iniciatīvas. UCD ir sava profesionāla komanda un valde.

Universitātes ir enkura institūcijas un tieši piedalās Universitāšu pilsētas pārvaldībā. UCD valdē pašlaik pārstāvētas Dreksela universitāte un Pensilvānijas universitāte, kā arī citas akadēmiskās/medicīniskās institūcijas. Universitātes līdz ar to ne tikai veido klastera zināšanu bāzi, bet piedalās teritorijas kopīgo jautājumu pārvaldībā un finansēšanā.

Filadelfijas pašvaldība nav Universitāšu pilsētas klastera centrālā pārvaldības organizācija. Tā nodrošina formālo publiskās pārvaldes ietvaru – plānošanu, infrastruktūru, transportu, atļaujas un ekonomiskās attīstības politiku – un iesaistās atsevišķās programmās un projektos.

Uzņēmumi piedalās gan UCD valdē, gan atsevišķu inovāciju teritoriju attīstībā. UCD valdē ir organizāciju un uzņēmumu *Wexford Science + Technology*, *Brandywine Realty Trust*, *Campus Apartments* u. c. pārstāvji. Atsevišķi ļoti skaidrs līgumisku partnerību modelis redzams kopienas iniciatīvā *uCity Square*, ko kopīgi attīsta Universitāšu pilsētas zinātņu centrs (*University City Science Center*) un organizācijas *Wexford Science + Technology* un *Ventas*.

UCD ir **jaukts finansēšanas modelis**, kurā līdzekļus nodrošina universitātes un citas valdes institūcijas, publiskie un privātie granti, maksas pakalpojumi, ziedojumi un sponsori.

2025. gadā UCD ieņēmumi bija 14,38 milj. USD: 38,3% valdes locekļu institūciju iemaksas, 29,5% granti un nodokļu atvieglojumi, 27,7% maksas pakalpojumi, 2,9% kopienas iemaksas un sponsores, 1,7% procentu ieņēmumi.

Londonas Zināšanu kvartāls Knowledge Quarter

Pāvaldību veic organizācija Londonas zināšanu kvartāls (**Knowledge Quarter London**), kas darbojas kā neitrāls starpnieks un koordinators: savieno partnerus, veicina zināšanu apmaiņu un kopīgus projektus, pārstāv teritorijas kopīgās intereses, koordinē darba grupas un iesaistās vietas attīstības jautājumos. Divpakāpju struktūra: 10 organizāciju valde un vadības grupa (*Steering Group*), kurā pārstāvētas visas iesaistītās puses – partnerorganizācijas.

Universitātes ir gan Londonas zināšanu kvartāla partneri, gan tiek tieši pārstāvētas pārvaldības struktūrās. Piemēram, Londonas universitātes koledža (UCL) pašlaik ir pārstāvēta Londonas zināšanu kvartāla valdē, pārējās universitātes piedalās vadības grupā.

Pašvaldības ir partneri, nevis dominējošais pārvaldītājs. Kamdenas un Islingtonas pašvaldību pārstāvji pašlaik ir Londonas zināšanu kvartāla valdē, pašvaldības līdz ar to piedalās stratēģiskajā pārvaldībā un palīdz sasaistīt Londonas zināšanu kvartāla iniciatīvas ar publiskās telpas, plānošanas, kopienas un vietējās politikas procesiem.

Privātais sektors ir pilntiesīga pārvaldības sistēmas daļa. Londonas zināšanu kvartāla partneru vidū ir tehnoloģiju un citi uzņēmumi, pašreizējā valdē ir arī privātā sektora pārstāvji, piemēram, uzņēmumi *AutogenAI* un *King's Place*. Uzņēmumi var piedalīties vadības grupā un darba grupās un ietekmēt Londonas zināšanu kvartāla darba kārtību tāpat kā akadēmiskās un publiskās institūcijas.

Londonas zināšanu kvartāls pamatā darbojas kā biedru finansēta organizācija – **partneri maksā ikgadēju dalības maksu** atkarībā no organizācijas lieluma; pašlaik tā ir no 500 GBP gadā organizācijām ar mazāk nekā 10 darbiniekiem līdz 20 000 GBP organizācijām ar 5 001–10 000 darbinieku, ar atlaidēm labdarības un kopienu organizācijām.

Stokholmas Hagastādena / Zinātņu pilsēta Hagastaden / Science City

Stokholmas Zinātņu pilsētas nodibinājums (**Stockholm Science City Foundation jeb SSCI**) ir galvenā koordinējošā institūcija, taču tā nepārvalda visu Hagastādenas fizisko attīstību. SSCI ir nodibinājums un profesionāla starpniekorganizācija, kas stiprina sadarbību starp universitātēm, uzņēmumiem un publisko sektoru. Hagastādenā tā koordinē galvenokārt maigo infrastruktūru – tīklošanos, informācijas apmaiņu, partnerību veidošanu, ekosistēmas vajadzību identificēšanu, analīzi un iniciatīvu veidošanu. SSCI valdē ir universitāšu, publiskā un privātā sektora pārstāvji. Nodibinājums darbojas saskaņā ar statūtos noteiktu mērķi (*purpose clause*). Klastera kopīgā iecere tika nostiprināta ar 2007. gadā pieņemtajā Vision 2025, ko parakstīja galvenās iesaistītās puses.

Karolinskas institūts (**Karolinska Institutet, KTH**) un Stokholmas universitāte (**Stockholm University**) ir gan klastera enkuri, gan SSCI finansētāji un pārvaldības dalībnieki. Universitāšu pārstāvji ir SSCI valdē. Tās piedalās kopējā Hagastādenas attīstības virziena formulēšanā un ekosistēmas sadarbības koordinēšanā, bet pašas pārvalda savas pētniecības un izglītības infrastruktūras. Visas universitātes bija Vision 2025 parakstītājas.

Īpaši spēcīga loma ir Stokholmas pilsētas, Solnas pilsētas un Stokholmas reģiona pašvaldībām. **Pašvaldības** atbild par fizisko pilsētas attīstību, telpisko plānošanu un infrastruktūru. Stokholmas pilsēta un Stokholmas reģions vienlaikus finansē SSCI un ir pārstāvēti tās pārvaldībā. Pašvaldības arī bija dokumenta *Vision 2025* parakstītājas.

Privātais sektors ir gan fiziskās teritorijas attīstītājs, gan inovāciju ekosistēmas pārvaldības partneris. Nekustamā īpašuma attīstītāji kopš 2010. gada ir apvienoti asociācijā *Föreningen Hagastaden*, kurā ir aptuveni 20 biedru un kuras uzdevums ir ilgtermiņā veicināt pievilcīgu un ilgtspējīgu Hagastādenas attīstību un saglabāt īpašumu vērtību. Privātā sektora pārstāvji ir arī SSCI valdē.

Stokholmas Zinātņu pilsētas nodibinājumu **kopīgi finansē** Karolinska institūts, Stokholmas universitāte, Stokholmas pilsētas un Stokholmas reģiona pašvaldības.

Rīgas Zināšanu jūdzes telpiskā analīze

Augstskolu un to fakultāšu izvietojums Pārdaugavā skaidri iezīmē ģeogrāfisko tuvumu, kas ir būtisks priekšnosacījums urbānā klastera attīstībai. RTU un RISEBA ēkas atrodas tieši blakus gan Ķīpsalā un Ūdens ielā, kur tās šķir vien Zunda kanāls, gan Meža ielā, kur RTU Inženierekonomikas un vadības fakultāte atrodas tieši pretī RISEBA galvenajam korpusam. Neskatoties uz to, sarunās ar studentiem¹⁶ nerodas iespaids, ka telpiskā tuvuma faktors ietekmētu viņu ikdienu vai

radītu papildu interesi. Studentiem trūkst kopīgu aktivitāšu, kas veicinātu piederības sajūtu vai tuvinātu abu augstskolu jauniešus. Kaut arī teorētiski būtu iespējams apgūt atsevišķus studiju kursus kaimiņu augstskolā, rīkot kopīgus pasākumus vai ārpusstudiju aktivitātes (interesu izglītību, sporta nodarbības, pulciņus), iepazīties un veidot jaunus kontaktus, praksē šāda sadarbība pašlaik nenotiek.

Savienojumi: kāpēc pārvietoties starp universitātēm?

Nīderlandē un daudzās citās valstīs **viena no augstskolu sadarbības formām ir iespēja studējošajam izvēlēties kursus apgūt jebkurā citā universitātē**. Tas ne tikai paplašina studiju satura izvēli, bet arī ļauj veidot plašāku un daudzveidīgāku kontaktu loku. Rīgas universitāšu pārstāvji skaidro, ka pašreizējā studiju programmu akreditācijas regulējuma dēļ tas neesot iespējams – katras programmas izvēles (C daļas) kursi ir jā-saskaņo vairākus gadus iepriekš. Garantēt kursa pieejamību ir sarežģīti pat vienas iestādes ietvaros, savukārt koordinācija starp vairākām augstskolām procesu padara vēl sarežģītāku. Tādēļ, lai iedzīvinātu studentu mobilitāti un starpaugstskolu sadarbību, būtu nepieciešams izvērtēt, vai pašreizējā studiju programmu akreditācijas kārtība nodrošina pietiekamu elastību studiju satura veidošanā.

Rīgas Zināšanu jūdzes kontekstā **bieži tiek uzsvērtā nepieciešamība uzlabot sabiedriskā transporta savienojumus**, jo īpaši starp dažādām augstskolām un pētniecības iestādēm. Viens no konkrētiem Zināšanu jūdzes mobilitātes risinājumiem ir 57. autobusa maršruta pārveide, kas kopš 2026. gada 11. maija savieno Ķīpsalu un RTU ar Torņakalna staciju un LŪ Akadēmisko centru. Rīgas pašvaldība, informējot par izmaiņām, uzsver, ka šis maršruts būtiski stiprina sasniedzamību teritorijā starp LŪ Akadēmisko centru un RTU.¹⁷

Tomēr Pārdaugavas gadījumā vispirms jāizvērtē, vai transporta savienojumu trū-

kums tiešām ir galvenais sadarbības šķērslis. Teritorijā jau šobrīd darbojas salīdzinoši labi attīstīts sabiedriskā transporta tīkls, un līdz ar dzelzceļa infrastruktūras attīstību apkaimes sasniedzamība varētu uzlaboties vēl vairāk. Piemēram, BA Turība atrodas vienas vilciena pieturas attālumā no Torņakalna, kur koncentrējas vairākas citas nozīmīgas izglītības un zinātnes iestādes.

Arī ziņojuma sagatavošanas laikā iegūtā informācija neliecina, ka sabiedriskā transporta pieejamība studējošajiem būtu būtiska problēma. Nevienam no aptaujātajiem jauniešiem transporta tīklu neizcēla kā nozīmīgu trūkumu, lai gan ievērojama daļa no viņiem sabiedrisko transportu izmanto kā galveno vai vienīgo pārvietošanās līdzekli Rīgā un nedzīvo tiešā savas mācību iestādes tuvumā. Tas liek secināt, ka **šobrīd lielāks izaicinājums ir nevis fiziskais attālums starp augstskolām, bet gan savstarpējo saīšu un iemeslu trūkums šīs iestādes apmeklēt**.

Tāpēc mobilitātes savienojumus starp universitātēm būtu lietderīgi skatīt kā līdzekli, nevis pašmērķi. Ja RSU studentam nav studiju, profesionāla, sociāla vai kultūras iemesla doties uz RISEBA, RTU, BA Turību vai LŪ, labs transporta savienojums pats par sevi neradīs regulāru cilvēku plūsmu starp šiem punktiem. **Zināšanu jūdzes kontekstā pašlaik daudz būtiskāka par jauniem mobilitātes tīkliem ir nepieciešamība izveidot pašu kopienas un tās savstarpējās saites** – kopīgus studiju kursus, pasākumus, pētniecības projektus, studentu iniciatīvas, koplietoja-

¹⁶ Ziņojuma sagatavošanas procesā 2026. gada vasarā tika veiktas intervijas ar LŪ, RSU, RTU un RISEBA pārstāvjiem un Rīgas domes deputātiem, kā arī fokusgrupas ar augstskolu studentiem. Interviju mērķis bija noskaidrot katras universitātes un Rīgas domes redzējumu par Zināšanu jūdzes konceptu, pieredzi līdzšinējās aktivitātēs un identificētos šķēršļus idejas attīstībai. Studentu fokusgrupas tika organizētas brīvā, radošā atmosfērā, katram studentam veidojot savu karti, kuru pēcāk apspriest ar pārējiem grupas dalībniekiem. To mērķis bija identificēt studentu telpisko redzējumu teritorijai ap viņu universitātes telpām un Rīgai kopumā.

¹⁷ Rīgas valstspilsētas pašvaldība. 30.04.2026. No 11. maija 57. autobuss kursēs biežāk un savienos Ķīpsalu ar Torņakalna staciju. <https://www.riga.lv/lv/jaunums/no-11maijs-57autobuss-kurses-biezak-un-savienos-kipsalu-ar-tornakalna-staciju>

mas telpas un citus iemeslus studējošajiem, akadēmiskajam personālam un uzņēmē-

jiem pārvietoties starp dažādām teritorijas iestādēm.

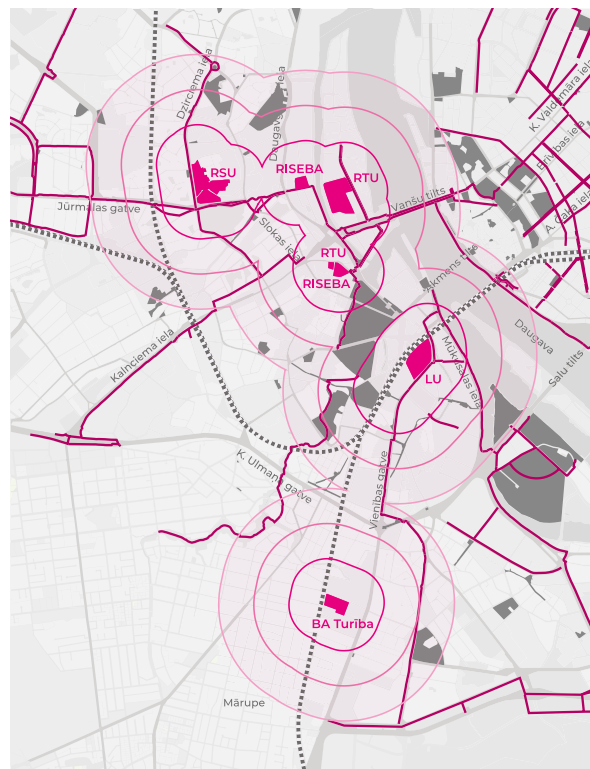
3.3. attēls

Sabiedriskā transporta pieturas un veloinfrastruktūra Rīgas Zināšanu jūdzē

Avoti: Pasažieru vilciens, Rīgas satiksme, GeoRĪGA; kartes pamats no VZD, GeoLatvija TAPIS, Envirotech

- Izglītības iestādes teritorija
- Sabiedriskā transporta pieturvietas
- Dzelzceļa stacija
- 400 m (5 min.)
- 800 m (10 min.)
- 1200 m (15 min.)

- Izglītības iestādes teritorija
- Veloinfrastruktūra
- Rīgas pilsētas parku un skvēru teritorija
- 400 m (5 min.)
- 800 m (10 min.)
- 1200 m (15 min.)

Pakalpojumi: vai ir kur vienkārši pasēdēt?

Tuvējā Pārdaugavā pakalpojumu it kā netrūkst – ēdināšanas iestādes, sportošanas iespējas (neskaitot parkus, kur var skriet) – turklāt daudzi no tiem sasniedzami 5 minūšu gājiena attālumā no augstskolām.

Taču, aplūkojot šos pašus datus kā sabiedriskās aktivitātes karstos punktus (*hotspots*), redzams, ka lielākā pakalpojumu koncentrācija ir tirdzniecības centros (*Rīga Plaza* un *Olimpia*) un Āgenskalna tirgū. Vienīgā ar pakalpojumu piedāvājumu bagātā pilsētvides zona, kas atrodas Pārdaugavā, ir netālu no RISEBA un RTU IVEF starp Nometņu, O. Vācieša un Meža ielām.

Tāpat skaidri iezīmējas pakalpojumu tuksneši jeb vietas starp šiem karstajiem

punktiem, kur pakalpojumi nav pieejami vispār. Jāņem vērā, ka pakalpojumu kartēšana negarantē to kvalitāti, nemaz nerunājot par gaumi un daudzveidību. Piemēram, LU Torņakalna teritorijā abas ēdnīcas nestrādā sestdienās un svētdienās, lai gan maģistra studiju programmu studentiem nodarbības notiek arī nedēļas nogalē.

Sarunās atklājas, ka, izvēloties dzīvesvietu, jaunieši reti ņem vērā augstskolas atrašanās vietu – daži pat atzīst, ka studiju uzsākšana bija vienīgais iemesls sākt braukt uz Pārdaugavu. Joprojām daudzi studējošie norāda, ka brīvajā laikā, lai izklaidētos, satiktos ar draugiem vai sportotu, viņi dodas uz Daugavas labo krastu: pilsētas centru, Vecrīgu, Grīziņkalnu un citur. Par Vecrīgu

gan viedokļi dalās: kamēr vieni ir sajūsmā un uzskata to par studentu dzīves, it īpaši naktsdzīves, centru, citi izsakās nicinoši un sauc to par netīru un nepatīkamu vidi. Lai gan Pārdaugava piedāvā līdzīgas atpūtas iespējas, dažādu iemeslu dēļ tās jauniešiem ne vienmēr ir saistošas.

Kā pakalpojumus, ko gribētu redzēt augstskolas apkārtnē, studējošie pārsvarā min bārus, nelielas ēstuves (kebabnīcas, pusdienu vietas), naktsdzīves iespējas un kinote-

ātri. Reizēm tas ir vienkārši ieradums: lai arī teorētiski tuvāk un izdevīgāk būtu to pašu aktivitāti (piemēram, sporta zāles apmeklējumu) veikt mācību iestādes tuvumā, jauniešis brauc pār tiltu, lai dotos uz sev ierasto un, acīmredzot, tīkamāko vietu. Tas liecina: ja studentam *dabīgi* nav izveidojusies ikdienas Pārdaugavā, studiju process to automātiski nemainīs – **Rīgā studējošie nereti augstskolas saredz tikai kā vietu, kur notiek lekcijas, nevis kā savas sociālās dzīves centru, kur pavadīt laiku arī ārpus nodarbībām.**

3.4. attēls

Pakalpojumu pieejamība Rīgas Zināšanu jūdzē

Avoti: Autora apkopojums, balstoties uz publiski pieejamu informāciju; kartes pamats no VZD, GeoLatvija TAPIS, EnvirotechScience City

- Izglītības iestādes teritorija
- Sporta infrastruktūra
- Ēdināšana
- Izklaides vietas
- Muzeji
- 400 m (5 min.)
- 800 m (10 min.)
- 1200 m (15 min.)

- Izglītības iestādes teritorija
 - Sporta infrastruktūra
 - Ēdināšana
 - Izklaides vietas
 - Muzeji
 - 400 m (5 min.)
 - 800 m (10 min.)
 - 1200 m (15 min.)
- Pakalpojumu skaits
- 1
3
> 5

Vairāki studējošie no dažādām augstskolām (RSU un RISEBA) uzsver, **ka mācību iestādes telpas ir nepiemērotas kopīgai laika pavadīšanai ar citiem studentiem, turklāt tuvumā nav citu vietu, kur satikties.** Kāds RISEBA students min, ka “pasākumu te netrūkst, bet gribas vienkārši pasēdēt”. RSU studenti sūdzas par pārpildītām telpām, kur “nav, kur pasēdēt”, kā arī par ēdināšanas iespēju trūkumu brīvdienās: “Es mak-

sāju ļoti daudz naudas skolai, un viņi man nevar nodrošināt telpas, kur pamācīties”. Koplietojuma telpu trūkums būtiski ietekmē studiju pieredzi. Pirmkārt, ne visiem mājās ir iespēja klusumā, netraucēti mācīties. Otrkārt, augstskolas telpas pilda arī savu veida sociālo funkciju – sniedz iespēju mācīties vai “vienkārši pasēdēt” kopā un caur šo procesu iepazīt jaunus cilvēkus.

Lielākā daļa universitāšu pārstāvju piekrit, ka augstskolu telpas nav piemērotas studentu brīvā laika pavadīšanai un mēģina tam rast finansiāli vairāk vai mazāk ietilpīgus risinājumus. Piemēram, septembrī RSU atklāja jaunu sporta kompleksu, kuru paredzēts izmantot gan studijām un pētniecībai, gan sportošanai un veselīga dzīves veida praktizēšanai.¹⁸ Savukārt jūnijā RISEBA atklāja savu *Community Lounge* – telpu vienā no fakultātēm, kas domāta studentu brīvā lai-

ka pavadīšanai.¹⁹ Taču kopumā augstskolu paveiktais neliecina, ka tās saredz studentu brīvā laika pavadīšanu kā būtisku piedāvāto pakalpojumu klāsta komponenti. LU pārstāvis intervijā pat norādīja, ka “studentam brīvajam laikam nemaz nevajadzētu būt”. Savukārt universitātei pēc LU pārstāvja domām nebūtu jāsaņemas par to, kur students pavada brīvo laiku – “universitāte ir vieta, kur mācīties”.

Studentu mentālās kartes: kāda loma tajās atvēlēta Zināšanu jūdzei?

Augstskolu studenti fokusgrupās diskutēja arī par to, kā jaunieši uztver Rīgu telpiski, vērtējot *Zināšanu jūdzes* teritoriju no tās ikdienas lietotāju skatupunkta. Viens no uzdevumiem bija kartē atzīmēt vietas, kuras studējošie neapmeklē un uzskata par nepatīkamām, kā arī gluži pretēji – vietas, uz kurām viņi dodas un kur labprāt pavada laiku.

Studējošajiem ļoti nozīmīgi ir Pārdaugavas tirdzniecības centri – *Spice*, *Rīga Plaza*, *Olimpia*. Tajos viņi izmanto visdažādākos pakalpojumus: apmeklē sporta zāli un kino, iepērkas, satiek draugus, dodas uz skaistumkopšanas procedūrām (frizētava, manikīrs) vai vienkārši pavada brīvo laiku. Savukārt Āgenskalna tirgu fokusgrupās jaunieši vērtē divējādi – kamēr vieni ir sajūsmā par šo vietu, citi uzskata, ka tā ir pārāk dārga un savu brīvo laiku tur neizvēlas pavadīt. Šie rezultāti saskan ar iepriekš telpiskajā analizē identificētajiem pakalpojumu *karstajiem punktiem* – jauniešiem patīk uzturēties vidē, kur ir pieejams viss nepieciešamais, ko pilsētvidē tieši augstskolu tuvumā acīmredzami nespēj nodrošināt.

Atsevišķi uzsverams ir fakts, **ka studenti reti izvēlas pavadīt laiku augstskolas telpās**. Fokusgrupās, pārrunājot jauniešu attiecības ar studiju ēkām vai *kampusu*, lielākoties tiek pausts uzskats, ka universitāte ir vieta, kur apmeklēt lekcijas. Punkts. Tā netiek uztverta kā vieta, kur varētu palikt mācīties arī pēc nodarbībām, kur gribētos uzturēties ilgāk, satikt draugus un pavadīt brīvo laiku. ***Zināšanu jūdzes kontekstā patiesībā šis ir bīstams atklājums, jo izgaismo neeksistējošo kopienu ap universitātēm.*** Tā vietā, lai uzkavētos mācību iestādē, ieturētu pusdie-

nas kādā netālā vietā, kopā ar studiju biedriem mācītos un dienas beigās atpūstos, jaunieši tūlīt pēc lekcijām dodas prom – uz mājām, darbu vai Daugavas labo krastu.

Studentu mentālā karte izgaismo arī senas pilsētvides un cilvēka psiholoģijas saistītas – studenti norāda, ka viņiem patīk uzturēties labiekārtotās zaļajās zonās (Uzvaras parks, teritorija ap Māras dīķi, Lucavsala, Kronvalda parks), ūdensmalā (promenādes abos Daugavas krastos, peldvieta Ķīpsalā, Lucavsala). Tāpat būtisks sociālās pulcēšanās punkts ir Kalnciema *Ezītis miglā* – finansiāli pieejama ēstuve un bārs Slokas un Kalnciema ielas krustojumā. Fokusgrupās jaunieši stāsta, ka šajā vietā parasti uzturas citi studējošie, jo tur ir pieņemamas cenas, ērta atrašanās vieta netālu no vairākām augstskolām, kā arī tiek piedāvāta 10% atlaide studentiem. Tieši šie faktori rada patīkamu gaisotni, kurā gribas atpūsties. Tāpat aptaujātie min, ka dodas arī uz citiem *Ezīšiem* Vecrīgā, kā arī uz bāriem pilsētas centrā, kas īpašas atlaides studentiem nepiedāvā.

Plašās studējošajiem netīkamās zonas Pārdaugavas dzīvojamajos rajonos (Imanta, Šampēteris, Dzirciems, Bieriņi, Atgāzene, Ziepniekkalns) pārsvarā atzīmētas tamdēļ, ka studenti tās neizmanto – viņi turp nedodas un, līdz ar to, viņu ikdienā tās neietilpst, ja vien tur nedzīvo kāds draugs. Līdzīgi iezīmēta teritorija ap Bērnu slimnīcu un Torņakalna kapiem, jo tur studentiem vienkārši “nav ko darīt” – *pakalpojumu tuksnesis*. Kā īpaši nepatīkamas zonas Rīgas pilsētvidē studenti norāda Krišjāņa Valdemāra ielu un Vanšu tiltu, kur pārvietoties esot neēr-

¹⁸ RSU. 08.09.2026. Jaunais RSU sporta komplekss.

<https://www.rsu.lv/aktualitates/jaunais-rsu-sporta-komplekss-plasakas-iespejas-studijam-treniniem-un-sacensibam>

¹⁹ RISEBA. 2026. Ar lielisku atmosfēru aizvadīta Community Lounge atklāšana.

<https://riseba.lv/news/ar-lielisku-atmosferu-aizvadita-community-lounge-atklana/>

ti jebkādā veidā. Tāpat negatīvi tiek uztverta *Origo* un Centrāltirgus apkārtnē, kur pēc jauniešu domām uzturas bīstami cilvēki un publiskā ārtelpa rada nepatīkamu iespaidu.

Savukārt Zaķusala visās diskusijās tiek izcelta kā teritorija ar lielu neizmantotu potenciālu, kas pašlaik ir degradēta.

3.5. attēls

Rīgas Zināšanu jūdze studentu mentālajās kartēs

Avoti: Autora apkopojums, balstoties uz studentu fokusgrupām; kartes pamats no VZD, GeoLatvija TAPIS, Envirotech

- Izglītības iestādes teritorija
- 400 m (5 min.)
- 800 m (10 min.)
- 1200 m (15 min.)
- > 40% Teritorijas, kuras studenti neapmeklēja un vērtēja kā nepatīkamas
- < 40% Teritorijas, kuras studenti neapmeklēja un vērtēja kā patīkamas

Aplūkojot studentu mentālās kartes *Zināšanu jūdzes* kontekstā, izgaismojas atziņa, ka tajā Pārdaugavas daļā, kur augstskolas izvietotas visblīvāk (RSU Dzirciema ielā, RTU Ķīpsalā un RISEBA Durbes ielā), jauniešiem ir vismazāk iecienītu brīvā laika pavadīšanas vietu. Ņemot vērā tendenci uzreiz pēc nodarbībām doties prom, Pārdaugava studentiem ir vieta, kur pāris reizes nedēļā nosēdēt lekcijās, nevis vide, kur veidot ikdienu, satikties ar citiem jauniešiem un sajūst studentu pilsētas atmosfēru.

Taču studējošie pozitīvi vērtē Āgenskalna pilsētvidi, jo īpaši zaļās zonas – tas rada iespaidu, ka *Zināšanu jūdzes* teritoriālais centējums varētu būt tieši tur, kur studenti jau tagad labprāt uzturas.

Mentālās kartēšanas dati rāda, ka **pašlaik Rīgas Zināšanu jūdze eksistē lielākoties institucionālajos dokumentos un teritorijas plānos, nevis pašu studējošo uztverē.** Studenti Pārdaugavas augstskolas neuzlūko kā vienotas zināšanu vai akadēmiskās teritorijas daļas, un izglītības iestāžu ģeogrāfiskais tuvums viņu ikdienas paradumos praktiski neveicina savstarpēju mijiedarbību. Tas nozīmē, ka viens no *Zināšanu jūdzes* attīstības uzdevumiem ir radīt ne tikai fiziskus savienojumus, bet arī **kopīgu funkcionālu un mentālu telpu** – iemeslu jauniešiem izmantot citu augstskolu resursus, satikt citās mācību iestādēs studējošos un uzkavēties Pārdaugavā arī pēc nodarbībām.

Līdzšinējā *Zināšanu jūdzes* plānošanā galvenokārt dominējusi institucionālā pieeja – augstskolu, pašvaldības un citu iesaistīto organizāciju skatupunkts, kamēr pašu studējošo, kā arī zinātnieku un uzņēmēju telpiskais redzējums nav ticis apzināts. *Zināšanu jūdze* nav skatāma tikai kā augstākās izglītības vai pilsētplānošanas projekts – tā var kļūt arī par nozīmīgu platformu Rīgas jaunatnes politikas īstenošanai. Lai nodrošinātu ciešāku sasaisti ar jaunatnes politikas mērķiem un panāktu, ka studentu vajadzības un priekšlikumi tiek sistemātiski uzklauti un ņemti vērā, ***Zināšanu jūdzes* attīstības procesā būtu nepieciešams izveidot pastāvīgu jauniešu līdzdalības mehānismu, piemēram, institucionalizējot sadarbību ar iesaistīto augstskolu studējošo pašpārvaldēm.** Viens no šādiem risinājumiem varētu būt *Studentu māja*, kas tās apvienotu.

Tas nenozīmē, ka *Studentu mājai* sākotnēji jābūt atsevišķai fiziskai ēkai. To iespējams veidot kā institucionālu platformu ar vienotu koordināciju, budžetu un regulāru pasākumu programmu, izmantojot jau esošās augstskolu un pašvaldības telpas. Tās redzamākās izpausmes varētu būt, piemēram, ikgadējs *Zināšanu jūdzes* jauniešu festivāls, kopīgi kultūras un sporta notikumi, projektu konkursi, ideju hakatoni, brīvprātīgā darba iniciatīvas u. c. Šāda prakse ir plaši izplatīta Dānijā. Piemēram, Orhūsā organizācija *Studerterhus Aarhus* darbojas kā pilsētas mēroga studentu sadarbības tīkls, kura biedri ir visas deviņas pilsētas augstākās izglītības iestādes, studējošie un uzņēmumi, turklāt šo grupu pārstāvji piedalās arī tās pārvaldībā. *Studentu māja* vienlaikus ir gan fiziska tikšanās vieta, gan institucionāla platforma starpaugstskolu sadarbībai, brīvprātīgajam darbam, pasākumiem, studentu un uzņēmumu sadarbībai un vienotas jauniešu kopienas veidošanai.²⁰

Lai *Studentu māja* būtu ilgtspējīga, tai būtu nepieciešams pastāvīgs finansēšanas mehānisms, ko kopīgi varētu veidot iesaistītās augstskolas un Rīgas pašvaldība, papildinot to ar projektu finansējumu, sponsoru un privātā sektora partneru ieguldījumiem. Būtiski, lai vismaz pamata resursi koordinācijai un regulārai pasākumu programmai nebūtu atkarīgi tikai no atsevišķiem projektu konkursiem. Šādu pieeju ilustrē Olborgas studentu organizācijas *Studerterhuset Aalborg* piemērs, kur organizācijas darbība balstās uz **jauktu finansējuma modeli**, apvienojot publisko pamatfinansējumu ar pašu ieņēmumiem, fondu un sponsoru atbalstu.²¹ Tas ļauj nodrošināt stabilu ikdienas darbību, vienlaikus saglabājot iespēju attīstīt papildu aktivitātes un projektus. Šādā veidā jauniešu līdzdalība no epizodiskām konsultācijām kļūtu par pastāvīgu *Zināšanu jūdzes* pārvaldības un kopienas veidošanas sastāvdaļu.

Šāds risinājums vienlaikus demonstrētu arī plašāku *Zināšanu jūdzes* attīstības principu – apkaimes izaugsmei nav jābalstās tikai vērienīgos infrastruktūras projektos. **Salīdzinoši nelielas, regulāri finansētas maigo (soft) iniciatīvas, kas veido sadarbību, kopīgu identitāti un cilvēku savstarpējās saites, var būt tikpat nozīmīgas pilnvērtīgi funkcionējoša zināšanu klastera izveidē.**

20 Studenterhus Aarhus. n.d. About Studenterhus Aarhus. <https://www.studerterhusaarhus.dk/en/about/>

21 Studenterhuset. n.d. About the student house. <https://studerterhuset.dk/en/om-studerterhuset/>

Izdarītais un plānotais: Rīgas Zināšanu jūdzes sadarbības memorands

Būtisks pagrieziena punkts iecerēm un sarunām par *Zināšanu jūdzi* Rīgā bija 2024. gada vasara, kad tika noslēgts **sadarbības memorands starp Rīgas valstspilsētas pašvaldību un trim universitātēm – LU, RSU un RTU.**²²

Memorands iezīmē ideoloģisku pāreju no priekšstata par vairāku universitāšu nejaušu ģeogrāfisku tuvumu Pārdaugavā uz redzējumu, kur izglītības iestādes, pilsētvide, pētniecība, inovācijas, nodarbinātība un investīcijas tiek skatītas kā vienota, savstarpēji saistīta ekosistēma. Šī domāšanas maiņa pati par sevi ir nozīmīgs solis – *Zināšanu jūdze* tiek pozicionēta ne tikai kā akadēmiskās infrastruktūras koncentrācija, bet kā potenciāls pilsētas ekonomiskās un sociālās attīstības instruments.

Tomēr **tas arī viss – memorands tikai definē vienotu ideju.** Dokuments apliecina pušu vienošanos par *Zināšanu jūdzi* kā pievilcīgu ideju, tomēr tā formulējums drīzāk atgādina vēlmju sarakstu ar rīcībām, ko universitātes sagaida no pašvaldības, nevis sadarbības modeli ar konkrētu mērķi. Memorandā ne-

tiek skaidri definēts, kurš virza procesu ikdienā, kurš pieņem lēmumus par kopīgajām prioritātēm, pēc kādiem kritērijiem izvēlas projektus un kā vērtē progresu. Rezultātā **memorands drīzāk nostiprina vienošanos par ideju, nevis atbild uz jautājumu, kā šī ideja tiks īstenota.**

Memorandu nav parakstījušas divas *Zināšanu jūdze* esošās augstskolas – RISEBA un BA Turība. **Formālajā sadarbības modelī nav iekļauts arī privātais sektors.** Tas sašaurina pašu koncepta būtību, jo uzņēmumu loma šādā klasterī neaprobežojas tikai ar universitāšu projektu finansēšanu vai investīcijām nekustamajā īpašumā. Uzņēmumi rada darbavietas un prakses iespējas studentiem, formulē pētniecībā risināmās problēmas, piedalās inovāciju radīšanā un komercializācijā, kā arī attīsta pakalpojumus un vidi, kas padara teritoriju dzīvīgu. Funkcionējošā *Zināšanu jūdzes* modelī privātais sektors būtu jāiesaista jau mērķu un prioritāšu noteikšanas posmā, nevis vēlāk – tikai kā potenciāls investors.

Zināšanu jūdzes memorands

Memorands ir trīs lappuses garš stratēģiskais dokuments ar mērķi izveidot pastāvīgu Rīgas valstspilsētas pašvaldības un trīs universitāšu sadarbības ietvaru, lai kopīgi attīstītu *Zināšanu jūdzi*.

- Memorandu parakstījuši trīs universitāšu rektori un Rīgas domes priekšsēdētājs.
- *Zināšanu jūdze* memorandā netiek definēta.
- Memorandā aprakstīta *Zināšanu jūdzes* sadarbības ekosistēma, atzīmējot piecus sadarbības virzienus: studentu piesaiste un izglītības eksports, pētniecība un inovācijas, inovāciju pilotēšana un testēšana, studentu nodarbinātība, izglītības kvalitātes un procesa uzlabošana.
- Memorands kalpo kā politisks un stratēģisks ietvars sadarbībai, taču nenosaka konkrētus projektus, izmērāmus rezultātus, pienākumus, atbildību, finansēšanas plānus un nosacījumus.
- Memoranda galvenā vājā vieta ir tā, ka vienošanās par kopīgu virzienu nav pārvērsta kopīgā pārvaldības mehānismā.

Memorands bez rīcības

Svarīgi precizēt, ka pēc memoranda parakstīšanas praktiskā rīcība pilnībā neapstājās. Rīgas pašvaldība 2024. gada novembrī pub-

liski ziņoja par regulārām tikšanās reizēm ar universitātēm un prioritāriem darbiem mobilitātes, publiskās ārtelpas, starptautiskā

²² Rīgas valstspilsētas pašvaldība. 27.06.2024. Rīgas dome un universitātes vienojas mērķtiecīgi strādāt "Zināšanu jūdzes" attīstīšanai un studentu piesaistei. <https://www.riga.lv/lv/jaunums/rigas-dome-un-universitates-vienojas-merktiecigi-stradat-zinasanu-judzes-attistisanai-un-studentu-piesaistei>

mārketinga, studentu prakšu un sadarbības ar pašvaldības kapitālsabiedrībām jomā.²³ Tas nozīmē, ka problēmu precīzāk raksturo **nevis pilnīgs rīcības trūkums, bet nespēja šīs aktivitātes pārvērst nepārtrauktā, institucionāli nostiprinātā attīstības procesā.**

Pašlaik, vairāk nekā divus gadus pēc memoranda parakstīšanas, sarunās ar iesaistītajām pusēm memorands joprojām tiek minēts kā būtisks sasniegums *Zināšanu jūdzes* iedzīvināšanā. Taču, vaicājot par konkrētu turpinājumu, ātri vien parādās ar personālijām saistīti skaidrojumi: ierēdņi mainījuši amatus, politiķi vairs nav tajās pašās pozīcijās, nav nodrošināta pēctecība, nav konkrēti noteikts, kurš par kopējo rezultātu atbild. Kā sarunās atzīst deputāti: "Neviens neprasa, kā mums [Rīgas domei] ar to iet." *Zināšanu jūdzes* attīstība ir ļoti jutīga pret procesa pārtraukumiem – mainoties atsevišķiem cil-

vēkiem, var mainīties arī iniciatīvas intensitāte kopumā.

Sarunās ar Rīgas domes deputātiem par sadarbības memorandu rodas iespaids, ka, lai arī tas (neatkarīgi no iemesliem) nav novedis pie aktīvas rīcības, dokuments joprojām tiek augstu vērtēts un saturiski nav zaudējis aktualitāti. Būtībā visas puses ir vienojušās, ka ideja par *Zināšanu jūdzi* Pārdaugavā ir interesanta, aktuāla un pat realizējama, taču līdz ar šo vienošanos process arī izsīkst. ***Zināšanu jūdzei trūkst skaidra saimnieka jeb līdera, kas turpinātu ieceri iedzīvināt*** un pieprasītu pašvaldībai atskaiti par virzību. Memoranda elastīgais raksturs ir pieļāvis to, ka, mainoties politiskajām prioritātēm un darbiniekiem domes struktūrās, **attīstība ir iestrēgusi rīcības posmā**, turklāt universitātēm radusies sajūta, ka pilsētas vadība pēc dokumenta parakstīšanas ir zaudējusi interesi.

Sadarbība bez vienotas virzības

Memorandā salīdzinoši viegli identificējami plānotie infrastruktūras uzlabojumi, taču daudz mazāk uzmanības tiek pievērsts kopienas un ikdienas mijiedarbības veidošanai. Piemēram, **sabiedriskā transporta savienojumu uzlabošana starp augstskolu teritorijām ir nepieciešama, taču pati par sevi nerada iemeslu LU studentam doties uz RTU kampusu vai otrādi.**

Pašlaik studējošajiem nav sistemātiski veidotas vienotas ikdienas telpas, kā arī pasākumu, interešu grupu un pakalpojumu ekosistēmas. Lai gan nepastāv aizliegums apmeklēt citu augstskolu pasākumus, ēkas vai kampusus, tomēr tā nav ierasta prakse studentu vidū. Līdz ar to *Zināšanu jūdzes* sociālie un pilsoniskie ieguvumi tiek atstāti pašplūsmā. Tā kā nav skaidri definēta *Zināšanu jūdzes* pārvaldība, **sociālie un kopienas attīstības jautājumi nav pakļauti vienotai virzībai** un paliek atsevišķi katras universitātes pārziņā.

Atsaucot atmiņā memoranda izstrādes procesu, augstskolu pārstāvji norāda, ka ***Zināšanu jūdzes* ietvars tika radīts nevis kā atbilde uz pastāvošām vajadzībām, bet gan drīzāk kā koncepts, kuram vajadzības tika piemeklētas procesa gaitā.** Universitātēm joprojām nav skaidrs, kurš uzņemas atbildību par ieviešanu un kādā veidā tā tiek īs-

tenota. Vairāku mācību iestāžu pārstāvji uzsver, ka sadarbībai nekad nav bijis definēts mērķis. **Arī pašā memorandā trūkst mērķa vai definētu prioritāro virzienu kopīgam darbam.** Mērķa trūkuma dēļ iesaistīto pušu vidū nav izpratnes par to, kurš īsti būs gala ieguvējs. Kamēr Rīgas domes deputāti un vairākums augstskolu saredz ieguvumus gan publiskajam un privātajam sektoram, gan pašām izglītības iestādēm, kāds LU pārstāvis *Zināšanu jūdzi* intervijā nosauc kā pašvaldības projektu, no kura labumu gūtu tikai pilsēta.

Šāda izpratnes plaša nerastos, ja *Zināšanu jūdzei* jau sākotnēji būtu skaidri definēts mērķis: kāpēc šī partnerība ir nepieciešama, ko tā stiprina un kurš ir ieguvējs. Vai sadarbība tiek organizēta, lai labiekārtotu Pārdaugavas publisko ārtelpu? Vai kopīgais virziens ir "Rīga – studentu pilsēta"? Vai mērķis ir piesaistīt ārvalstu studentus? Iespējams, iniciatīvai ir vairāki mērķi, jo minētie virzieni viens otru neizslēdz. Tomēr par kopīgajām prioritātēm ir svarīgi vienoties vai tās izstrādāt. Tikai tā katra iesaistītā puse spēs ne tikai uzrādīt vēlmju sarakstu, bet arī piedāvāt resursus un kompetences kopīgai attīstībai.

Iesaistītās puses norāda, ka **problēmas pastāv visos sadarbības posmos.** Augstskolas

²³ Rīgas valstspilsētas pašvaldība. 14.11.2024. Rīgas pašvaldība ar universitātēm attīsta inovatīvo "Zināšanu jūdzes" projektu. https://izglitiba.riga.lv/izglitiba?news_item=rigas-pasvaldiba-ar-universitatem-attista-inovativo-zinasanu-judzes-projektu-13995&target=news_item

spēj veiksmīgi nosaukt labās prakses piemērus pētniecībā, kopīgu projektu, kā arī dubultā grāda programmu īstenošanā – tas vadības līmenī nereti rada iespaidu, ka starpaugstskolu mijiedarbībā izaicinājumu nav. Piemēram, LU administrācijas pārstāvis intervijā pauž, ka partnerība ar citām augstākās izglītības iestādēm ir aktīva. Turpretim LU Medicīnas fakultātes studente fokusgrupā atklāj, ka slimnīcās skapīši un gardero-be ir pieejama tikai RSU studentiem, lai gan praktiskās nodarbības abu universitāšu studentiem ir kopīgas. Rezultātā LU studējošie

savas virsdrēbes spiesti nēsāt līdz rokās, jo RSU infrastruktūras zonā ieeja ir tikai ar RSU studenta karti.

Pārvaldības jomā **augstskolas sagaida, ka koordinējošo lomu uzņemsies pašvaldība**, organizējot regulāru sadarbības formātu, palīdzot nodefinēt *Zināšanu jūdzes* kopīgo mērķi un rīcības plānu, nostiprinot apkaimes attīstības prioritātes plānošanas dokumentos, kā arī sekmējot investoru, valsts un Eiropas Savienības finansējumu piesaisti.

Individuālās ieceres, neizmantotās sinerģijas

Pārvaldības jautājums kļūst īpaši nozīmīgs, aplūkojot publiski izziņotos attīstības projektus Pārdaugavā, kur pašlaik un tuvākajos gados paredzēts ieguldīt ievērojamus publiskā sektora un universitāšu līdzekļus. Problēma nav atsevišķu iniciatīvu trūkums, drīzāk **trūkst mehānisma, kas atsevišķās iestāžu investīcijas ļautu skatīt kā vienotu *Zināšanu jūdzes* attīstības portfeli.**

LU Torņakalna Akadēmiskajā centrā ir pieuvojusies vairākkārt atliktajai Rakstu mājas nodošanai ekspluatācijā – šobrīd plānots, ka LU Ekonomikas un sociālo zinātņu, Izglītības zinātņu un psiholoģijas un Humanitāro zinātņu fakultātes studijas jaunajā vairāk nekā

28 000 m² ēkā uzsāks 2027. gada pavasara semestrī.²⁴ Turpat Torņakalnā LU iecerējsi arī būvēt Veselības un sporta māju – vairāk nekā 15 270 m² plašu multifunkcionālu infrastruktūru sportam, pētniecībai un sabiedrības veselības veicināšanai. Saskaņā ar LU aplēsēm šīs infrastruktūras izveide radīs arī 82 jaunas darbavietas. Tās projektēšanas un būvniecības līgumu plānots noslēgt 2026. gadā, bet ēku nodot ekspluatācijā – 2029. gadā.²⁵ Līdztekus LU plāno celt arī Tehnoloģiju māju aptuveni 7 700 m² platībā, kas iecerēta kā tehnoloģiju attīstības un pārneses centrs ar laboratorijām, prototipēšanas iespējām, kā arī dzīvības un materiālu zinātņu funkcijām.²⁶

3.6. attēls

LU Rakstu māja

Foto: Gints Klāsons

24 Delfi. 01.08.2026. Jaunajā studiju semestrī LU studenti neuzsāks mācības Rakstu mājā.

<https://www.delfi.lv/bizness/56234200/eiropas-zinas/120128025/jaunaja-studiju-semestri-lu-studenti-neuzsaks-macibas-rakstu-maja/>

25 LU. n.d. Veselības un sporta māja. <https://www.akademiskaiscentrs.lu.lv/musu-majas/nakotnes-projekti/veselibas-un-sporta-maja/>

26 LU. n.d. Tehnoloģiju māja. <https://www.akademiskaiscentrs.lu.lv/musu-majas/nakotnes-majas/tehnologiju-maja/>

RSU turpina attīstīt infrastruktūru Pārdaugavā: Cigoriņu ielā 3 tapis 3 627 m² plašs sporta komplekss ar sporta halli, trenažieru, vingrošanas, kā arī studiju un pētniecības telpām.²⁷ Līdztekus RSU plāno paplašināt Dzirciema ielas *kampusu*, uzceļot jaunu studiju un zobārstniecības korpusu Dzirciema ielā 16 un 20.²⁸

RTU attīstības plāni saistīti ar Ķīpsalas kompleksa tālāku paplašināšanu saskaņā ar 2025. gadā apstiprinātajām izmaiņām Ķīpsalas lokālplānojumā. Kā būtiskākos nākotnes attīstības virzienus RTU atzīmē mikročipu centra izveidi, ūdeņraža pētniecības attīstību, daļiņu terapijas centra izveidi un mākslīgā intelekta izcilības centra izveidi.²⁹

3.7. attēls

RSU sporta komplekss

Foto: Gints Klāsons

3.8. attēls

Gājēju un velosipēdistu tilts pāri Zunda kanālam

Avots: MARK Arhitekti, Kurbada tilti, ALPS, IE.LA. <https://www.mark.lv/projects/zunda-bridge>

27 RSU. 08.09.2026. Jaunais RSU sporta komplekss. <https://www.rsu.lv/aktualitates/jaunais-rsu-sporta-komplekss-plasakas-iespejas-studijam-treniniem-un-sacensibam>

28 RSU. 30.01.2026. Noslēgti būtiski līgumi RSU studiju un zobārstniecības centra projektēšanas sākšanai.

<https://www.rsu.lv/aktualitates/hoslegti-butiski-ligumi-rsu-studiju-un-zobarstniecibas-centra-projektesanas-saksanai>

29 RTU. 19.06.2025. Rīgas dome apstiprina izmaiņas Ķīpsalas lokālplānojumā, ļaujot RTU attīstīt infrastruktūru. <https://www.rtu.lv/lv/universitate/masu-medijiem/zinas/atvert/rigas-dome-apstiprina-izmainas-kipsalas-lokalplanojuma-laujot-rtu-attistit-infrastrukturu>

Paralēli akadēmisko iestāžu investīcijām būtiska nozīme ir arī Rīgas pašvaldības un valsts transporta infrastruktūras projektiem. Viens no tiem ir gājēju un velosipēdistu tilts pāri Zunda kanālam un piegulošās krastmalas labiekārtojums, kas savienos Pārdaugavu ar RTU Ķīpsalas kampusu. Šī projekta koncepcijā *Zināšanu jūdzes* augstskolu savienošana Daugavas kreisajā krastā ir izvirzīta kā viens no attīstības mērķiem.³⁰ Savukārt ilgākā laika perspektīvā nozīmīga ir Torņakalna multimodālā transporta mezgla iecere, kas paredz dzelzceļa, pilsētas sabiedriskā transporta un LU Akadēmiskā centra savstarpēju sasaisti.³¹

Publiski izziņoto projektu klāsts parāda, ka **Pārdaugavā netrūkst ne investīciju, ne institucionālo ambīciju**. LU turpina koncentrēt funkcijas Torņakalnā, RSU paplašina Dzirciema *kampusu* un sporta infrastruktūru, RTU attīsta Ķīpsalu kā zinātnes un inovāciju teritoriju, savukārt pašvaldība investē savienojamībā un publiskajā ārtelpā. Tomēr publiski pieejamajos projektu aprakstos **šīs iniciatīvas pārsvarā tiek pamatotas ar katras iestādes individuālajām vajadzībām, nevis ar kopīgu *Zināšanu jūdzes* investīciju loģiku**.

Šeit parādās iespējama **dublēšanās un neizmantotu sinerģiju risks**. Visuzskatāmākais piemērs ir sporta infrastruktūra: LU Torņakalnā plāno vairāk nekā 15 000 m² plašu Veselības un sporta māju, kamēr RSU tajā pašā Pārdaugavas zināšanu areālā jau izbūvējusi 3 627 m² sporta kompleksu. Šāda situācija pati par sevi nepierāda, ka viens kopīgs sporta centrs būtu ekonomiski vai funkcionāli labāks. Taču pats fakts, ka divas lielas universitātes 1,5 km attālumā vienu no otra attīsta katra savu apjomīgu sporta objektu, rada pamatotu koordinācijas jautājumu: vai pirms investīciju lēmumu pieņemšanas ir kopīgi izvērtēts, kuras funkcijas katrai universitātei nepieciešams attīstīt atsevišķi, kur iespējama specializācija un kur – resursu koplietošana? Pat ja atsevišķu objektu būvniecība ir pamatota, *Zināšanu jūdzes* līmenī būtu iespējams nodrošināt vienotus piekļuves nosacījumus studentiem, savstarpēji papildinošu funkciju sadalījumu, kopīgu pasākumu programmu vai atsevišķu telpu koplietošanu. Ja šāds izvērtējums nenotiek, pastāv risks, ka katra akadēmiskā iestāde optimizē savu *kampusu*, bet teritorija kopumā netiek optimizēta.

Pašvaldības loma *Zināšanu jūdzē* nav reducējama tikai uz ielu, pieturvietu un veloceliņu izbūvi. Zemes vienību piederības karte parāda, ka augstskolu sasniedzamības areālos un starp tiem atrodas ievērojamas pilsētai piederošas platības. Tas nenozīmē, ka visas šīs teritorijas ir brīvi apbūvējamas: īpašumtiesības pašas par sevi nenosaka zemes funkcionālo izmantošanu, un daļa teritoriju pilda publiskās ārtelpas, satiksmes vai citas pašvaldības funkcijas. Tomēr zemes īpašums pašvaldībai dod reālu telpisku instrumentu *Zināšanu jūdzes* attīstības virzīšanai – iespēju koordinēt publisko ārtelpu, koplietošanas infrastruktūru, studentu mājokļus, uzņēmējdarbības un inovāciju telpas vai citas kopīgas funkcijas vietās, kur tas ir plānošanas ziņā iespējams.

3.9. attēls

Zemes vienību piederība Pārdaugavā

Avoti: VZD; kartes pamats no VZD, GeoLatvija TAPIS, Envirotech

● **Zināšanu jūdzes
augstskolu galvenie
kampusi**

- 400 m (5 min.)
- 800 m (10 min.)
- 1200 m (15 min.)

**Zemes vienības
piederība**

- Privātpašums
- Pašvaldība
- Valsts
- Cits

30 Rīgas valstspilsētas pašvaldība. 13.04.2024. Noskaidrots, kā izskatīsies gājēju un velosipēdistu tilts pāri Zunda kanālam. <https://www.riga.lv/lv/jaunums/noskaidrots-ka-izskatīsies-gajeju-un-velosipedistu-tilts-pari-zunda-kanalam>

31 Rīgas valstspilsētas pašvaldība. n.d. Multimodālā sabiedriskā transporta mezgla izveide Torņakalna apkaimē. <https://www.rdpd.lv/portfolio/16173>

Atsevišķi analizējama ir teritorija starp LU Torņakalna kompleksu un pilsētas centru, tostarp Dzelzceļa muzeja un tam piegulošās dzelzceļa infrastruktūras apkārtnē. Šo apvidu kā potenciālu pilsētas ieguldījumu *Zināšanu jūdzē* uzsver gan augstskolu, gan pašvaldības pārstāvji. Telpiski tā ir stratēģiska pārejas zona starp Torņakalna akadēmisko mezglu un vēsturisko centru, tādēļ tās nākotnes attīstība būtu vērtējama kopā ar *Zināšanu jūdzes* savienojamību un kopīgo funkciju izvietojumu, nevis izolēti.

Raugoties no šāda skatupunkta, nepieciešamība pēc kopīgas pārvaldības iegūst praktisku, nevis abstraktu nozīmi. *Zināšanu*

jūdzes koordinācijas struktūrai būtu visaptveroši jāpārredz ne tikai katras universitātes atsevišķie plāni, bet viss publisko un privāto investīciju portfelis teritorijā: kādas funkcijas tiek radītas, kur tās izvietotas, kur tās pārklājas, kādi savienojumi starp tām ir nepieciešami un kādu elementu apkaimē joprojām trūkst. Tieši šādā griezumā memorands varētu tikt **pārvērsts no vispārīgas vienošanās par reālu instrumentu konkrētu investīciju un telpiskās attīstības koordinēšanai.** *Zināšanu jūdzes* pārvaldības būtība nav pārņemt pašu universitāšu attīstības lēmumus, bet gan nodrošināt, lai atsevišķi projekti veidotu vienotu, **savstarpēji papildinošu teritorijas sistēmu.**

Rekomendācijas

Rīgas *Zināšanu jūdze* nav jāveido no nulles. Pārdaugavā jau atrodas universitātes, studenti, pētnieki, uzņēmumi, infrastruktūra un teritorija ar attīstības potenciālu. Trūkstošais posms nav vēl viena institūcija vai atsevišķs infrastruktūras projekts, bet sistēma, kas šos resursus savienotu. Līdz ar to **galvenais *Zināšanu jūdzes* attīstības uzdevums ir pārvērst ģeogrāfisko tuvumu funkcionālā tuvumā – radīt pārvaldību, definēt kopīgus mērķus un izveidot pastāvīgas sadarbības mehānismus,** kā rezultātā starp atsevišķi funkcionējošām augstskolām, uzņēmumiem, pašvaldību un teritorijas lietotājiem sāktos regulāra cilvēku, ideju, zināšanu un investīciju aprīte. Memorands šim procesam ir devis pirmo impulsu. Nākamais posms ir pāreja no vienošanās par ideju uz tās īstenošanu – **seši soli uz *Zināšanu jūdzi*.**

(1) Noteikt skaidru atbildību par *Zināšanu jūdzes* attīstību un izveidot pārvaldības pamatu

Zināšanu jūdzes īstenošanai nepietiek vien ar iesaistīto pušu konceptuālu vienošanos par šādas iniciatīvas nepieciešamību Rīgā. Lai ideja pārtaptu īstenojamā procesā, tai nepieciešama skaidra vadība, noteikts atbildību sadalījums, konkrēti uzdevumi, termiņi un progresu novērtēšanas kritēriji. Lai gan pašvaldība, izglītības iestādes un citas iesaistītās puses kopumā pauž gatavību sadarbīties, aktīva un secīga rīcība nenotiek, jo nav institūcijas vai personas, kura būtu nepārprotami atbildīga par procesa virzību kopumā.

Rīgas valstspilsētas pašvaldības **izpilddirektora birojā būtu jāizveido *Zināšanu jūdzes* koordinators funkcija vai amats** ar uzdevumu organizēt sadarbību starp iesaistītajām pusēm, koordinēt kopīgās aktivitātes, sekot pieņemto lēmumu izpildei un nodrošināt procesa pēctecību. Koordinators kalpotu kā centrālais kontaktpunkts starp pašvaldību, augstskolām, privāto sektoru un citām ieinteresētajām pusēm.

(2) Izveidot pastāvīgu un ilgtspējīgu sadarbības mehānismu

Pašreizējā sadarbība starp augstskolām, kā arī starp augstskolām un pašvaldību lielākoties ir epizodiska (punktveida) un saistīta ar atsevišķu jautājumu vai projektu risināšanu. Pēc konkrētās problēmas atrisināšanas sadarbība nereti apsīkst, tādēļ neveidojas ilgtermiņa institucionālas attiecības un kopīga atbildība par teritorijas attīstību.

Nepieciešams izveidot **pastāvīgu *Zināšanu jūdzes* attīstības vienību,** kuru vada *Zināšanu jūdzes* koordinators un kurā regulāri piedalās visu galveno iesaistīto pušu pārstāvji: pašvaldības politiskā un administratīvā līmeņa pārstāvji, augstskolas, privātais sektors, investori un citi teritorijas attīstībai nozīmīgi dalībnieki. Attīstības vienībai būtu jādarbojas saskaņā ar iepriekš noteiktu darba plānu un regulāru sanāksmju grafiku, nodrošinot, ka sadarbība kļūst par nepārtrauktu procesu, nevis atsevišķu iniciatīvu kopumu.

(3) Izstrādāt vienotu *Zināšanu jūdzes* definīciju, mērķi un ilgtermiņa vīziju

Pašlaik nav vienotas izpratnes par to, kas tieši ir Rīgas *Zināšanu jūdze* un kādam jābūt tās galvenajam attīstības mērķim. Jau terminoloģijas līmenī dažādos dokumentos un komunikācijā tiek izmantoti atšķirīgi nosaukumi – *Zināšanu jūdze*, *Zinātnes jūdze*, *Zinātnes un inovāciju centrs* u. c. Atšķiras arī priekšstats par teritorijas robežām un iesaistīto akadēmisko iestāžu loku. Būtiskākā problēma tomēr ir kopīgas vīzijas trūkums – nav skaidri formulēts, kādu ekonomisko, sociālo un pilsētvides rezultātu ar *Zināšanu jūdzes* attīstību paredzēts sasniegt.

Zināšanu jūdzes attīstības vienībai jāvienojas par **kopēju definīciju, teritorijas tvērumu, ilgtermiņa mērķi un attīstības vīziju**, kas kļūtu par pamatu turpmākajām rīcībām un investīcijām. Vīzijai jāaptver ne tikai sadarbība augstākās izglītības un pētniecības jomā, bet arī inovāciju attīstība, uzņēmējdarbība, pilsētvide, mobilitāte, publiskā telpa un sociālā dzīve.

(4) Izstrādāt konkrētu *Zināšanu jūdzes* rīcības plānu un kopīgu finansēšanas un investīciju modeli

Pat skaidri definēta *Zināšanu jūdzes* vīzija pati par sevi nenodrošinās tās īstenošanu. Ja netiek noteiktas konkrētas aktivitātes, atbildīgie, termiņi, nepieciešamie resursi un finansējuma avoti, pastāv risks, ka *Zināšanu jūdze* saglabāsies tikai konceptuālā līmenī. Turklāt tās attīstība ietver gan publiskās infrastruktūras projektus, gan universitāšu iniciatīvas, gan privātā sektora investīcijas. Ja katra iesaistītā puse savus projektus un ieguldījumus plāno atsevišķi, tikai sava budžeta un kompetences ietvaros, ir grūti nodrošināt savstarpēji papildinošu investīciju secību un īstenot lielākas kopīgas iniciatīvas.

Pamatojoties uz kopīgi definēto *Zināšanu jūdzes* vīziju un prioritātēm, izstrādāt **vidēja termiņa rīcības plānu un tam piesaistītu kopīgu finansēšanas un investīciju modeli**. Rīcības plānā katrai prioritātei jānosaka konkrēti uzdevumi, atbildīgās institūcijas, sadarbības partneri, izpildes termiņi, nepieciešamie resursi un potenciālie finansējuma avoti. Vienlaikus jāapzina pašvaldības, valsts, Eiropas Savienības, universitāšu un privātā sektora finansējuma iespējas, identificējot projektus, kurus iespējams īstenot kopīgi vai savstarpēji koordinēt. Rīcības plānā lietderīgi nodalīt īstermiņā īstenojamus pasākumus

no lielākiem ilgtermiņa projektiem, vienlaikus nodrošinot, ka publiskās un privātās investīcijas tiek plānotas savstarpēji papildinoši un atbilstoši kopīgajai *Zināšanu jūdzes* attīstības vīzijai.

(5) Izveidot vienotu *Zināšanu jūdzes* studentu pārstāvniecības un sadarbības platformu

Studējošie ir viena no nozīmīgākajām *Zināšanu jūdzes* teritorijas lietotāju grupām, tomēr pašlaik viņu līdzdalība ir fragmentēta pa atsevišķām augstskolām. *Zināšanu jūdzes* attīstības plānošanā jauniešu viedoklis netiek uzklauts sistemātiski un institucionālā līmenī. Tas rada risku, ka lēmumi par teritorijas attīstību tiek pieņemti galvenokārt augstskolu, pašvaldības un citu institūciju līmenī, nepietiekami izmantojot studentu kā teritorijas ikdienas lietotāju zināšanas, idejas un iniciatīvas. Vienlaikus trūkst vienotas platformas, kas veidotu kopīgu *Zināšanu jūdzes* identitāti un veicinātu sadarbību starp dažādu augstskolu studējošajiem.

Jāizveido **vienota *Zināšanu jūdzes* studentu platforma**, kas apvienotu apkaimes augstskolu studējošo pašpārvaldes un kļūtu par pastāvīgu jauniešu pārstāvniecības, sadarbības un iniciatīvu mehānismu. Tai būtu jānodrošina studentu pārstāvniecība *Zināšanu jūdzes* pārvaldībā un attīstības vienībā, jāapkopo studējošo vajadzības un priekšlikumi, kā arī jāiniciē kopīgi starpaugstskolu projekti. Tās pastāvīgo finansēšanas mehānismu veidotu iesaistītās augstskolas un Rīgas pašvaldība.

(6) Ieviest regulāru *Zināšanu jūdzes* attīstības progresa novērtēšanu

Bez skaidri noteiktiem un izmērāmiem kritērijiem nav iespējams objektīvi novērtēt, vai iecere faktiski attīstās un vai īstenotie pasākumi sasniedz iecerētos rezultātus. Pastāv risks progresu vērtēt tikai pēc realizēto projektu vai ieguldīto līdzekļu apjoma, nevis pēc tā, vai teritorija kļūst funkcionāli vienotāka, pievilcīgāka un aktīvāka.

Jāvienojas par **ierobežotu skaitu regulāri mērāmu attīstības indikatoru**, kas atbilst *Zināšanu jūdzes* mērķiem. Tie var ietvert universitāšu kopīgo projektu skaitu, privāto investīciju apjomu, jaunizveidotus uzņēmumus un inovāciju projektus, studentu un darbinieku mobilitāti starp institūcijām, publiskās telpas izmantošanu, studentu apmierinātību un citus rādītājus.

Reizi gadā būtu sagatavojams īss publisks *Zināšanu jūdzes* progresā pārskats. **Jāseko līdzī arī ārējiem novērtējumiem** un jātiecas tajos sasniegt arvien labākus rezultātus. Piemēram, QS labāko studentu pilsētu rangā Rīga šobrīd ir 105. vietā.³² Sākotnējais

mērķis varētu būt iekļūt Top 100. Nedaudz ambiciozāks uzstādījums būtu – Top 50, kas liktu meklēt risinājumus, kā apsteigt tādas reģionālos konkurentus kā Oslo, Helsinkus, Gēteborgu un Varšavu.

32 QS. 21.07.2026. QS Best Student Cities 2027. <https://www.topuniversities.com/city-rankings>

AUTORI

Daunis Auers, PhD

Domnīcas *LaSER* valdes priekšsēdētājs, Latvijas Universitātes (LU) profesors, LU doktora studiju programmas "Sociālās zinātnes" direktors. Studējis Londonas Ekonomikas augstskolā (LSE) un Londonas Universitātes koledžā (UCL) Apvienotajā Karalistē. Bijis ASV Fulbraita programmas pētnieks Kalifornijas universitātē Berklijā (2005-2006), Fulbraita profesors Vašingtonas universitātē Sietlā (2023-2024) un Baltijas-Amerikas Brīvības fonda pētnieks *Wayne State* universitātē Detroitā (2014) ASV. Bijis ASV bāzētās Baltijas studiju apvienības (*Association for the Advancement of Baltic Studies*) prezidents. Latvijas Valsts prezidenta izveidotās Valsts konkurētspējas komisijas loceklis, Rīgas Stradiņa universitātes Padomnieku konventa loceklis un Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras (LTRK) goda konventa padomnieks. Eiropas un Baltijas valstu politikas, politisko risku un ekonomikas konkurētspējas pētnieks.

Tina Birģele

Parīzes Politikas zinātnes institūtā (*Sciences Po*) maģistrante, specializācijas joma – starptautiskā drošība. Domnīcā *LaSER* strādājusi kā pētnieciskā asistente. Studējusi Latvijas Universitātes Ekonomikas un sociālo zinātņu fakultātē, kur ar izcilību ieguvusi bakalaura grādu politikas zinātnē, par sasniegumiem mācībās saņēmusi stipendiju. Zināšanas un pieredzi papildinājusi dažādās starpdisciplinārās programmās un projektos Latvijā, Lietuvā, Rumānijā, Itālijā un Beļģijā.

Viesturs Celmiņš

Inovāciju kustības *VEFRESH* vadītājs un pilsētplānotājs. Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas *LIAS 2030* līdzautors, veidojis ziņojumus par Pārdaugavas Zināšanu jūdzes attīstību, inovācijām, Rīgas metropoles un pierīgas dzelzceļa tīkla attīstību. Fulbraita programmas stipendiāts Ņūskūlas universitātē (ASV) un Kembridžas universitātes (Apvienotā Karaliste) absolvents.

Rūdis Freipičs

Rīgas Ekonomikas augstskolas (*SSE Rīga*) 3. kursa students, saņēmis stipendiju par sasniegumiem mācībās un ārpus tām. Domnīcā *LaSER* strādājis kā pētnieciskais asistents. Beidzis RTU Inženierzinātņu vidusskolu, saņemot Simtgades stipendiju par izcilēm mācību sasniegumiem. Guvis augstus sasniegumus Latvijas valsts un starptautiskajās mācību olimpiādēs. Izveidojis un vada biedrību "Jaunie ekonomisti", kuras mērķis ir attīstīt finanšu pratību Latvijā.

Maija Tiva Hilla

Parīzes Politikas zinātnes institūta (*Sciences Po*) maģistrante, specializējas enerģētikas ekonomikā un enerģijas tirgu analizē. Latvijas Universitātē ar izcilību ieguvusi bakalaura grādu politikas zinātnē, par sasniegumiem studijās saņēmusi stipendiju un dekāna atzinību par izcilu bakalaura darbu. Studiju laikā semestri pavadījusi apmaiņas studijās Šveicē. Domnīcā *LaSER* strādājusi sākotnēji par pētniecisko asistenti, vēlāk par projektu vadītāju, atbalstot pētījumus konkurētspējas, drošības un citās jomās. Zināšanas un pieredzi papildinājusi starpdisciplinārās programmās Vācijā, Itālijā, Beļģijā un Lietuvā. Interesu lokā ir ekonomiskā konkurētspēja, ģeopolitikas un ekonomikas mijiedarbība, kā arī globālo politisko procesu ietekme uz tirgiem un uzņēmējdarbības vidi.

Tina Šipkēvica

Telpiskās plānošanas eksperte un ES Stratēģijas Baltijas jūras reģionam politikas jomas "Telpiskā plānošana" koordinatore. Ieguvusi maģistra grādu telpiskās attīstības plānošanā Latvijas Universitātē, bakalaura grādu kultūras un sociālajā antropoloģijā. Pētnieciskās intereses ietver teritorijā balstītas kopienas un maigo infrastruktūru – sociālās, institucionālās un citas nefiziskās struktūras, kas palīdz pilsētai funkcionēt. Iepriekš pētījusi tukšumu Pierīgas ciemos, kurus grūti sasniegt ar sabiedrisko transportu, kā arī vēsturisko kapsētu iekļaušanos mūsdienu pilsētā.

Artis Vilks

Domnīcas *LaSER* pētnieciskais asistents. Beidzis Rīgas Valsts 1. ģimnāziju, saņemot Ministru prezidentes atzinību par izcilēm un teicamiem mācību sasniegumiem. Ieguvis pirmās vietas Latvijas Valsts ģeogrāfijas un ekonomikas olimpiādēs, kā arī zelta medaļu Starptautiskajā Ģeogrāfijas olimpiādē (*IGeo*) 2024. gadā. Pašlaik studē Rīgas Ekonomikas augstskolas (*SSE Rīga*) 3. kursā, saņēmis stipendiju par sasniegumiem mācībās un ārpus tām.

